Dialog cu Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca

22
SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL
ANUL IV • Nr. 38 (189) • 29 septembrie-5 octombrie 1993 • 16 pagini • 80 lei

"Cu Adrian Păunescu şi Vadim Tudor ieşim din cultură."

Pag. 8-9

CRIZĂ în Uniunea Scriitorilor

Pag. 15

ÎN SFÎRŞIT ÎN CONSILIUL EUROPEI

Pag. 7

Liviu Papadima despre

Pag. 14

Lucian Raicu

Liderii politici care au învins în Polonia sub culorile stîngii fac afaceri şi au interese în economia de piaţă. A fost o surpriză cît de bine s-au prezentat, unii dintre ei, în timpul campaniei electorale. Analiştii consideră că acesta a fost şi principalul factor al succesului, programele partidelor în competiţie nediferenţiindu-se semnificativ. Este sigur că actuala **Alianţă a stîngii democratice** are resentimente faţă de **establishmentul** anterior, care a realizat reforma în condiţii ingrate. Din această cauză victoria stîngii va produce mici seisme în viaţa politică polonezâ. Dar este cu totul exagerat de a vorbi despre restaurarea comunismului în Polonia. Istoria de pînă acum a celor două partide care au ocupat circa 66% din locurile parlamentare (**Aliaţii stîngii democratice** şi **Partidul ţărănesc polonez**) nu permite să prevezi cel mai important lucru: **ce va face actuala majoritate guvernamentală cu puterea?**

În ceea ce priveşte evenimentele din Rusia ar trebui să fim la fel de reţinuţi în a interpreta maniheist evoluţiile politice? Presa română a fost, practic, unanimă în a susţine pe dinamicul Elţîn în confruntarea acestuia cu conservatorul Hasbulatov. Elţîn pare să domine acum situaţia. Clădirea Parlamentului este blocată, miniştrii de Interne, Armatei şi şeful KGB l-au asigurat pe preşedintele rus de sprijinul lor. Dacă timpul nu va introduce factori cu totul noi în acest conflict, oamenii lui Elţîn vor cîştiga alegerile legislative din toamnă (televiziunea şi presa se află sub controlul preşedintelui) după care vor vota proiectul de constituţie propus de acesta. Iar în primăvara lui 1994 Elţîn va fi reales.

Dar să nu uităm cealaltă faţă a lucrurilor. Preşedintele rus nu pare să aibă complexe în a controla presa, cînd simte că intervenţia îi este necesară. Măsurile lui de forţă au depăşit de cîteva ori prerogativele pe care le deţine conform actualei realităţi instituţionale. Proiectul de constituţie introdus de Elţîn oferă preşedintelui puteri foarte mari, probabil mult prea mari. Ar fi o utopie să vedem în Boris Elţîn un autentic democrat. Şi, cu toate că preşedintele rus trebuie sprijinit astăzi cu toate forţele, nu trebuie să uităm că ascensiunea lui lasă deschisă marea problemă: **ce reprezintă Elţîn pentru viitorul Rusiei şi ce va face el cu puterea, cînd se va consolida?**

GABRIEL ANDREESCU

Cine ce face cu puterea?

Evoluţi de putere au loc şi aici la noi. La Tîrgu Mureş s-a desfăşurat zilele trecute (25-26 septembrie) şedinţa **Consiliului reprezentanţilor UDMR**. Întîlnirea a fost deschisă de cererea aripii radicale (**Uniunea organizaţiilor de tineret maghiare din România şi Iniţiativa ardeleană**) de a cere sancţionarea – retragerea mandatelor – celor trei parlamentari UDMR: Gyorgy Frunda, Gyorgy Tokay, Ladislau Borbely, care au participat la convorbirile de la Neptun, cu reprezentanţii Guvernului. Laszlo Tökes a susţinut, la rîndul lui, că discuţiile neoficiale cu guvernul au afectat inacceptabil imaginea UDMR. Şi totuşi nu a fost acceptată incriminarea personalităţilor care trec drept moderate în conglomeratul UDMR. În schimb, UDMR şi-a retras reprezentanţii din Consiliul minorităţilor şi va purta de aici încolo, cu reprezentanţii guvernului, numai discuţii instituţionalizate. Este oare acesta un compromis între maghiarii care mizează pe dialog şi cei care nu-l acceptă decît după rezolvarea cererilor lor? La Tîrgu Mureş Memorandum-ul UDMR (trimis Consiliului Europei la iniţiativa preşedintelui şi a vicepreşedintelui) a fost confirmat drept document "oficial" al acestei formaţiuni. Ar fi de remarcat că nu a existat interesul de a discuta acest document, într-adevăr important, cu celelte forţe politice româneşti. Dar acest pas trebuie neapărat făcut, dacă vrem să deblocăm problema maghiară. Cu cine trebuie vorbit? **Cine a căpătat astăzi o mai mare influenţă în cadrul unicei organizaţii de reprezentare a comunităţii maghiare şi ce va face în continuare cu acest ascendent?**

De ieri, România a devenit membră a Consiliului Europei. În lunile următoare vom vedea ce alte forţe decît coaliţia guvernamentală vor profita de votul Parlamentului european. Şi mai ales ce se va face cu acest capital politic.

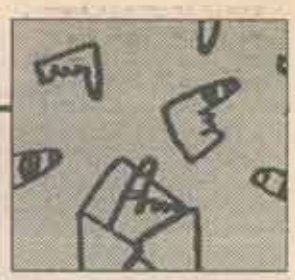

SCRISORI

O dilemă gravă pentru Guvern: membru în Consiliul Europei sau scufundarea în mocirla extremismului

Cu mai bine de doi ani în urmă, P. Roman, premierul de atunci, a vizitat Clujul. La conferinţa de presă organizată cu această ocazie veni vorba şi de Universitatea maghiară Bolyai din acest oraş, desfiinţată în mod abuziv – cu participarea personală a lui N. Ceauşescu şi I. Iliescu – în 1959. În legătură cu cererile privitoare la reînfiinţarea ei, P. Roman a fost întrebat dacă are cunoştinţă de existenţa unor universităţi în limbile minorităţilor. Primul-ministru a răspuns, fără a clipi din ochi, că "...nu există nici o ţară unde să funcţioneze vreo universitate asemănătoare".

În urma acestui "răspuns" presa a probat, şi încă foarte detaliat – din păcate, aproape numai cea în limba maghiară – că totuşi, contrar afirmaţiilor premierului, există o serie de astfel de universităţi şi instituţii de învăţămînt superior, de exemplu în Finlanda – cele suedeze, în Spania – cele catalane, basce, galiciene, în Italia – cea germană sudtiroleză etc.

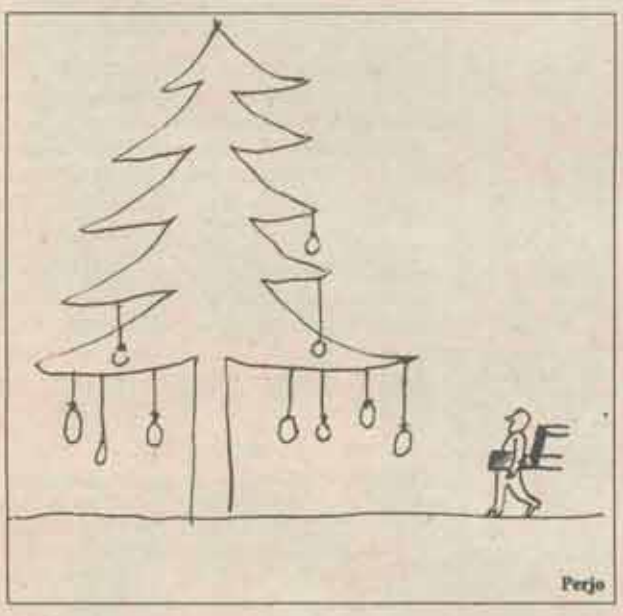

Perjo

Cam în aceeaşi vreme unii făceau mare vîlvă în jurul UDMR-ului – ca şi acum, în aceste zile –, considerînd "că existenţa unor organizaţii sau partide organizate pe criterii naţionale sau etnice este ceva anormal" şi că drept urmare UDMR-ul trebuie "imediat interzis". Fiindcă interzicerea este condiţia fundamentală a "democraţiei". De fapt, cum se spunea, "nu există nici o ţară, unde... etc.".

S-au publicat şi de data aceasta materiale care dovedeau că, totuşi, contrar acestor afirmaţii în spirit "absolut democratic", există o serie de ţări unde funcţionează asemenea partide ca de exemplu în Finlanda (Partidul Popular Suedez), în Marea Britanie (P. Naţionalist Welsh etc.), în Spania (Convergenţa Democratică Catalană, P. Naţionalist Basc etc.), în Olanda (P. Naţional Frizon) etc.

Cercurile care criticau cu cea mai intensă vehemenţă existenţa unei asemenea organizaţii sau unui partid asemănător, ulterior, chiar dacă nu s-au împăcat cu ideea, vorbind toată ziua de democraţie au fost nevoite măcar să simuleze că acceptă existenţa UDMR-ului. Nescăpînd, bineînţeles, nici o ocazie de a-l ataca cu furie.

Aşa cum s-a întîmplat şi cu ocazia propunerilor Consiliului Minorităţilor în legătură cu denumirile localităţilor, instituţiilor publice, numele străzilor etc. şi în limba minorităţilor unde populaţia aparţinătoare minorităţilor din localităţile respective atinge un procent anumit.

Se cunoaşte reacţia furibundă a Partidului România Mare, a PUNR, a P. Socialist al Muncii în legătură cu aceste propuneri "cu caracter profund antiromânesc".

Se ştie foarte bine că în timpul dictaturii căile informaţiilor din alte ţări erau aproape ermetic închise. Se ştie de asemenea că dictatura, pentru a distrage atenţia de la criza economică, socială, morală etc. din ce în ce mai acută, a lansat "arma secretă", adică aţîţarea sentimentelor naţionale, intoleranţei şi urii împotriva altor naţiuni, mai ales împotriva maghiarilor. De fapt, exact aşa cum a procedat şi hitlerismul. Spre fericirea noastră însă nu am ajuns chiar pînă la tragica "rezolvare finală", la Endlösung.

Din păcate "ideologia" ceauşistă a reuşit să otrăvească în aşa măsură o mulţime de suflete, încît sînt foarte mulţi şi astăzi, la mai bine de trei ani şi jumătate de la Revoluţie, care cred în minciunile ceauşiştilor camuflaţi în "democraţi" şi bineînţeles, "patrioţi", care de fapt şi astăzi nu fac altceva decît propovăduiesc intoleranţa şi ura faţă de cei care vorbesc o altă limbă.

Oare această perioadă nu a fost suficientă pentru a se înţelege că asemenea politică nicidecum nu duce la democraţie? Că negarea sau muşamalizarea problemei naţionalităţilor nicidecum nu înseamnă democraţie? Că a vorbi întotdeauna în locul minorităţilor şi a încerca să se demonstreze că numai şi numai respectivii (acoliţi ai Puterii) sînt singurii cunoscători ai necesităţilor minorităţilor înseamnă democraţie?

Oare nu au avut posibilitatea în răstimp de aproape patru ani să vadă sau să audă că una din condiţiile egalităţii în drepturi este folosirea limbilor minorităţilor la nivelul inscripţiilor? Şi ca urmare **una din discriminările defavorabile cele mai spectaculoase este lipsa inscripţiilor în limbile minorităţilor?**

Oare nu au avut timp să vadă sau măcar să audă cum se procedează la rezolvarea acestor probleme în alte ţări, şi nu numai în democraţiile cu o experienţă de multe decenii?

Dar iată cîteva exemple. În Finlanda, de mai bine de treizeci de ani, indicatoarele de circulaţie, numele localităţilor, instituţiilor publice, străzilor etc., există şi în limba suedeză acolo unde trăiesc persoane de această naţionalitate, fără a se ţine cont de un procentaj minim. Indicatoarele de circulaţie, însă, există în suedeză în toată Finlanda, deci şi acolo unde nu locuieşte nici un suedez, pentru că, după cum motivează oficialităţile, şi suedezii avînd maşină, cutreieră toată ţara. În localităţile unde suedezii sînt majoritari, inscripţionarea este prima dată în suedeză. În afară de aceasta, pe bancnotele şi mărcile poştale textul existent în finlandeză apare în întregime şi cu aceeaşi mărime şi în limba suedeză. În Finlanda procentul minorităţii suedeze este de circa 7%, adică sînt cam vreo 320.000 de persoane.

În Frizlanda, regiune locuită de frizonii din Olanda, numele localităţilor, străzilor, instituţiilor publice etc., există şi în limba frizonă. În Frizlanda trăiesc cca 450.000 de frizoni.

Dar să venim mai aproape. În Ungaria, deja în 1979 am văzut la Pécs, oraş cu aproape 200.000 locuitori, numele şcolilor şi grădiniţelor pentru copiii germani şi croaţi şi în limba germană, respectiv croată. În satele din apropiere de asemenea. De exemplu, la Mecseknadasd, locuit în mare majoritate de germani, am văzut trei firme: a şcolii, a băcăniei şi a crîşmei, toate numai în germană (Grundschule, Lebensmittel, respetiv Trinkstube). Să venim însă şi mai aproape. La Gyula, oraş, unde locuiesc şi români, numele oraşului, a primăriei, a liceului N. Bălcescu, există şi în limba română. De fapt şi Televiziunea română a transmis de mai multe ori imagini cu aceste inscripţii bilingve. Ca de pildă în aprilie a.c. cu ocazia dezvelirii bustului lui N. Bălcescu la Gyula.

Un alt exemplu este Spania, unde, după dictatura franchistă a urmat o perioadă de tranziţie spre democraţie. Aici, în regiunile locuite de catalani, basci, galicieni, numele localităţilor, instituţiilor publice, străzilor etc., apare şi în limba minorităţii respective. Aşa am văzut în cursul călătoriei din această vară în Galicia şi în Ţara Bascilor. Există legi care reglementează folosirea acestor inscripţii. Însăşi Constituţia spaniolă prevede că în afara limbii spaniole şi limba comunităţii respective (catalană, bască, galiciană) este oficială în cadrul comunităţii respective. Totodată Constituţia accentuează că bogăţia diferitelor limbi vorbite în Spania constituie un patrimoniu cultural care este obiectul unui respect special şi respectiv unei ocrotiri speciale (articolul 3).

În oraşele mari din Galicia, ca Vigo, Pontevedra, Santiago de Compostela, am avut ocazia să văd că numele străzilor date pe vremea dictaturii franchiste au fost schimbate şi că în cartierele vechi, istorice, ca spre pildă la Santiago, au fost redate toate numele vechi ale străzilor, nume de fapt grăitoare, care au fost sau sînt în legătură cu o trăsătură caracteristică a străzii, date de populaţia oraşului şi care, fiind folosite sute şi sute de ani, sînt considerate monumente istorice.

Astăzi chiar şi hărţile reflectă limba minorităţilor, fiind recunoscută prin lege ca unică formă oficială toponimia originală în limba minorităţilor catalane, basce, respectiv galiciene (conform Legii nr. 3 din 15 iunie 1983 privind normalizarea lingvistică din Galicia, publicată în **Diario Oficial de Galicia** din 14 iulie 1983).

După moartea lui Franco am urmărit evenimentele din Spania. Perioada de tranziţie de la dictatură la democraţie de la noi seamănă, din unele puncte de vedere, cu perioada respectivă din această ţară. Bineînţeles sînt şi diferenţe, deoarece situaţia geografică, istorică, politică, economică etc. din cele două ţări a fost şi este diferită. Asemănările sînt însă destul de instructive. De exemplu, în timpul dictaturii franchiştii susţineau în lung şi în lat că Spania este o ţară unitară, locuită numai de spanioli. Ce-i drept, ici-colo unii mai vorbesc şi catalana, basca, galiciana, dar Spania este şi va fi o ţară unitară etc. Regele Juan Carlos şi guvernul lui Adolfo Suárez însă au reuşit, cu multă înţelepciune, să pună în practică egalitatea folosirii limbilor pînă atunci marginalizate. Extremiştii, adică cei de extrema dreaptă, din Falange, se pronunţă şi astăzi pentru "unitatea" Spaniei şi protestează împotriva "naţionalismelor separatiste". Adică împotriva comunităţii autonome catalane, basce şi galiciene. Prin "unitatea Spaniei" ei înţeleg "unitatea" franchistă în care drepturile minorităţilor erau practic inexistente. Cu ocazia zilei de 25 iulie, ziua lui Santiago, sfîntul Iacob, patronul Spaniei, falangiştii au organizat la Santiago de Compostela un miting la care a participat o "mare mulţime" de... 5 (cinci) persoane.

Recunoaşterea şi punerea în practică a dreptului la egalitate a limbilor minoritare, recunoaşterea şi punerea în practică a dreptului la autonomie a minorităţilor nu periclitează cu nimic unitatea Spaniei. Din contră, a redus la minimum tendinţele separatiste ale catalanilor şi bascilor, dovedind că ei pot realiza autoguvernarea lor şi în cadrul Spaniei. Deci, acest proces de democratizare a contribuit la consolidarea unităţii ţării, iar prestigiul ei în lumea întreagă este cît se poate de recunoscut. Pe de altă parte, existenţa autonomiilor nu a "ponegrit" deloc imaginea Spaniei.

O asemănare, mai mult ca certă – din păcate, încă numai în viitor – va fi căderea spectaculoasă a extremiştilor. Exact aşa cum s-a întîmplat şi în Spania. Poate respectivii simt sau chiar sînt conştienţi (ceea ce este greu de presupus) ce îi aşteaptă şi de aceea folosesc naţionalismul extremist, aţîţarea urii şi intoleranţei – măcar cît au spor – împotriva acelora care vorbesc o altă limbă decît cea română.

O diferenţă, şi încă mare, faţă de Spania din anii tranziţiei, este că Puterea actuală de la noi se bucură de sprijinul naţionaliştilor extremişti. Şi pentru acest sprijin cedează în faţa pretenţiilor extremei. Ceea ce se vede clar şi în momentul de faţă în problema inscripţiilor şi în cea a limbii minorităţilor. Guvernul oricum se află acum într-o dilemă gravă. Ori cedează pretenţiilor lui Funar et co. de a interzice orice inscripţie în altă limbă decît cea română sub motivul că acestea "sînt profund anti-româneşti", şi atunci adio democraţie, adio Consiliul Europei ori este de acord cu propunerile Consiliului Minorităţilor şi atunci, ne mai bucurîndu-se de sprijinul ultranaţionaliştilor, va cădea. Dar România ar face, în acest din urmă caz, un pas însemnat înainte pe drumul democratizării şi ar fi acceptată în Consiliul Europei.

Dar pînă la urmă şi cei care nu mai vorbesc de democraţie, fiind, în fond, nostalgici ai totalitarismului, vor trebui să înţeleagă că practicile lor nu mai au nici un viitor. Nici la noi.

ASZTALOS LAJOS

Cluj, 13 septembrie 1993

SCRISORI

Stimată doamnă Rodica Palade,

Îmi cer scuze pentru întîrzierea cu care răspund rugăminţii dumneavoastră exprimată în scris, de a confirma primirea revistei "22". Primul număr pe care l-am primit este cel din 1-7.04.'93 – nr. 12. Au urmat apoi numerele: 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20 şi 21, deci în total zece numere, acoperind perioada 1.04-9.06 a.c.

Şi nu în ultimul rînd, doresc să vă mulţumesc pentru efortul de a trimite revista. Apoi, ar mai fi ceva... Nu ştiu dacă venind din partea cuiva atît de anonim cum sînt eu, lucrul vă va face plăcere, dar aş dori, totuşi, să vă felicit pe dumneavoastră ca şi pe toţi colegii şi colaboratorii "22"-ului pentru ţinuta excepţională a ziarului.

În confuzia care stăpîneşte lumea de azi, în general, meleagurile noastre în special şi, chiar propria-mi persoană, în particular, "22"-ul demonstrează că, iată, au mai rămas totuşi cîteva valori şi pentru noi – nu întîmplător aceleaşi dintotdeauna: demnitate, curaj, iubire de adevăr, consecvenţă – şi că merită să ne luptăm pentru ele.

Vă mulţumesc şi vă doresc tuturor sănătate, putere şi numai bine,

TATIANA TITA
Sydney, Australia

ANDREI CORNEA

Flux – reflux

Duminica trecută, în Polonia, ţara care ani de zile s-a aflat în fruntea "plutonului" anticomunist, foştii comunişti, rebotezaţi social-democraţi, au revenit la putere prin alegeri libere. În Lituania, acelaşi lucru se întîmplase mai demult; în Bulgaria, coaliţia anticomunistă s-a destrămat şi a pierdut majoritatea în Parlament. Slovacia este condusă de un guvern de stînga naţionalist; sondajele de opinie publicate în Ungaria indică un sensibil avans al foştilor comunişti în raport cu partidul de guvernămînt, cu mai puţin de un an înaintea alegerilor generale. Hasbulatov, Ruţkoi şi ceilalţi lideri ai Parlamentului rus, răsculat împotriva preşedintelui Elţîn, ar trebui să privească împrejur cu ceva mai mult calm şi în viitor cu ceva mai multă încredere: dacă Elţîn va cîştiga confruntarea decisivă cu Parlamentul – aşa cum pare foarte probabil în momentul de faţă – există unele şanse ca, şi acolo, foştii comunişti şi naţionaliştii să revină la putere prin alegeri libere.

În urmă cu un an, îndată după alegerile din România pierdute de Convenţia Democratică, scriam un articol intitulat "Liberalismul în defensivă", unde înregistram deja tendinţa conservatoare, restauratoare, nu doar în România, ci şi în alte ţări ale fostului bloc de Est. Între timp tendinţa s-a întărit şi s-a precizat: anii '89-'91 au aparţinut revoluţiilor şi încercărilor de reformă radicală, marilor transformări, începînd cu demolarea zidului Berlinului şi sfîrşind cu prăbuşirea URSS; dimpotrivă, anii care au urmat aparţin restauraţiei. Firească, radicalismul şi rezultatele revoluţiei şi ale reformei, ca şi intensitatea şi gravitatea restauraţiei depind mult de condiţiile locale. Spre exemplu, la noi reforma a rămas tot timpul incompletă şi, în unele domenii, chiar anemică. De fapt, ea a fost mai tot timpul contrabalansată de încercări de a o bloca. Simbioza unor concepţii politice diferite din FSN-ul iniţial a imprimat reformei un caracter convulsiv şi adesea neclar. Şi totuşi, este o evidenţă că între stilul guvernărilor Roman şi Stolojan şi cel al guvernării Văcăroiu există o mare diferenţă care descrie, în esenţă, distanţa dintre reformism şi conservatorism.

(Cazul românesc mai prezintă o particularitate: în afara alternanţei şi a înfruntării dintre un partid al executivului (FSN) – mai reformist – şi unul prezidenţial (FDSN) – mai conservator – a existat şi "eterna" Opoziţie formată din partidele ce au alcătuit la un moment dat Convenţia Democratică.)

Pretutindeni aproape, aşadar, după flux a urmat refluxul: trebuie însă de îndată spus că oamenii nu i-au votat pe foştii comunişti din motive ideologice; i-au votat din oboseală, dezamăgire, teamă de nou. Retorica reformatorilor a fost nu o dată neacoperită suficient de fapte, iar bunele intenţii nu s-au realizat pe măsura aşteptărilor. După decenii de frustrări, oamenii au sperat într-o viaţă uşoară şi bună, dar unele din efectele începutului economiei de piaţă i-au speriat: şomajul, inflaţia, scăderea producţiei, dar mai ales imperativul asumării libertăţii, al posibilităţii de a alege. Socialismul reprezentase o formă de "esenţialism": lucrurile, oamenii, relaţiile căpătau "de sus", prin decret, valoare, substanţă, realitate. Ierarhiile erau fixe şi stabile şi chiar anti-ierarhiile disidenţei rămîneau sistematice şi "date" în chip definitiv. Noile societăţi i-au obligat pe oameni să se determine singuri, să-şi construiască autonom esenţa. Lucrurile, ca şi munca, ori valorile culturale şi-au pierdut obiectualitatea, au devenit elemente ale unor raporturi incerte. De aici şi fuga spre bunurile cu aparenţă obiectivă: în domeniul financiar, tendinţa de a schimba moneda naţională debilă în dolari sau mărci: în domeniul valorilor, ispita naţionalismului. Paradoxal, însă dolarizarea economiei paralele şi avansul naţionalismului sînt doar feţe diferite ale unuia şi aceluiaşi fenomen.

Cît de mare este amploarea refluxului? Va aduce el apele istoriei în acelaşi punct din care ele au plecat în urmă cu cîţiva ani? Greu de crezut. Nu este nevoie să invocăm truismul "istoria nu se repetă" pentru a ne da seama că foştii comunişti sînt, cam pretutindeni (poate cu excepţia unor grupuri importante din Rusia), mai degrabă "foşti" decît "comunişti". Adevărul este că societăţile est-europene (inclusiv cea românească) s-au schimbat enorm în aceşti ani. Cu toate deficienţele şi neîmplinirile, privatizarea – mai ales cea "mică" (şi care, de fapt, este singura "reală") – s-a extins considerabil. Pămîntul a fost redat foştilor proprietari. În proporţii diferite, capitalul străin a devenit pretutindeni o prezenţă normală. Cu excepţia Rusiei, mecanismele democratice au început să funcţioneze pe baza unor constituţii acceptabile. Desigur, există multă democraţie de faţadă, există ipocrizie şi corupţie, dar, privind în mare, progresul este enorm. Pretutindeni, libertatea cuvîntului, a presei, a întrunirilor au devenit un bun comun, iar dezvoltarea impetuoasă a posturilor de radio şi televiziune private a slăbit, chiar dacă nu a anulat monopolul statelor asupra "mediilor" electronice. Oamenii s-au obişnuit cu diversitatea opiniilor şi cu multitudinea opţiunilor politice. Cu excepţia ex-Iugoslaviei, adversităţile interetnice au putut fi ţinute sub control. În sfîrşit, reprezentanţii partidelor conservatoare – de la PDSR-ul nostru pînă la Uniunea stîngii din Polonia – au, ei înşişi, puternice interese de capitalişti în devenire. Ei sînt profund interesaţi în conservarea sectorului privat, aşa cum sînt preocupaţi şi de menţinerea unui important sector de stat. Primul le oferă posibilitatea de a se îmbogăţi în chip legal, al doilea le oferă cheia unei dominaţii politice.

Refluxul acesta descrie de fapt starea reală a societăţilor est-europene, ceea ce ele sînt în profunzime şi nu ceea ce o minoritate (mai extinsă sau mai puţin extinsă) ar dori ca ele să fie. El obligă pe radicalii reformelor să se elibereze de iluzii şi să accepte testul adevărului. O reformă conceptuală, o eliberare de retorica obosită a acestor ani este obligatorie. Dar mai ales, este nevoie ca reformatorii să înţeleagă bine că ei rămîn o minoritate – chiar dacă plauzibil inteligentă, sigur activă, eventual capabilă. Depinde însă de efortul şi calităţile lor ca, atunci cînd va suna iarăşi ceasul fluxului, societatea să vadă în ei, nu numai o minoritate, ci şi o elită.

HORAŢIU PEPINE

Între Washington şi Strasbourg

În aşteptarea votului asupra admiterii României în Consiliul Europei politica internă a devenit o anexă a celei internaţionale. Parlamentul trăieşte în aceste zile prin delegaţia trimisă la Strasbourg, iar Guvernul încheie acorduri în Răsărit şi în Apus. Relaţiile externe ale României par să fi intrat într-o zodie mai bună. La Washington negocierile cu Fondul Monetar Internaţional au dat rezultate favorabile în sensul că vom obţine împrumuturile cerute în condiţii care nu vor fi însă foarte populare. La nivelul gîndirii macroeconomice acordul care va fi încheiat cu FMI poate fi considerat un succes, dar la nivelul economiei concrete urmările imediate nu vor entuziasma pe nimeni. Delegaţia românească a încercat acolo să obţină acceptarea unei variante care să permită amînarea pe mai tîrziu a liberalizării cursului de schimb. În vară negocierile de la Bucureşti au eşuat deoarece partea română nu reuşise să propună o alternativă valabilă. De această dată se pare că Guvernul a elaborat o strategie macroeconomică, care a fost în principiu acceptată de organismele financiare internaţionale. Argumentele părţii române au fost că dezechilibrul balanţei de plăţi nu poate îngădui pe moment aducerea schimbului valutar la nivelul pieţii reale şi a propus o altă variantă de echilibrare. Pe de altă parte, au fost invocate cele trei evenimente din ultimele luni care au provocat o dramatică creştere a preţurilor: reducerea subvenţiilor, introducerea TVA şi liberalizarea adaosului comercial. Guvernul îşi asumă însă o sarcină dificilă şi e greu de crezut că îşi poate permite să ducă pe mai departe o politică duplicitară aplicîndu-şi angajamentele cu jumătăţi de măsură. Toate amînările de pînă acum au costat scump şi e uimitor cît de greu se învaţă din greşelile trecutului. Remanierea guvernamentală realizată cu puţin timp în urmă a fost considerată o operaţie insignifiantă, dar se pare că ea a produs o importantă schimbare de optică. De la revoluţie încoace gravele greşeli ale guvernelor au fost mereu puse pe seama unor disensiuni din interiorul cabinetului. Deşi puţine informaţii serioase răzbat în opinia publică despre discuţiile de la Guvern, impresia a fost că acolo nu a existat niciodată o adevărată omogenitate şi că opinia dominantă a fost mereu cea care a condus la soluţii greşite. Actuala componenţă a cabinetului nu poate deloc să ne ofere încredere. Faptul că dl. Mircea Coşea doreşte ca departamentul pentru strategie şi reformă pe care îl conduce să aibă competenţe executive nu este iarăşi deloc o garanţie că din decembrie vom asista la punerea în aplicare a unui veritabil proiect de restructurare. Deocamdată însă circumstanţele par mai încurajatoare.

Prin urmare, Guvernul negociază credite în Apus şi încheie contracte cu Rusia. Simultaneitatea este întîmplătoare, dar ea creează impresia unei anverguri pe care relaţiile noastre externe nu au mai avut-o. Impresia este desigur întărită de evenimentul politic central al acestei săptămîni şi despre care regretăm că trebuie să scriem cu mici precauţii deoarece nu avem încă rezultatul votului de la Strasbourg, dar care va fi bine cunoscut în momentul apariţiei noastre. Cert este că mai toţi aşteptăm un rezultat favorabil şi că forţele politice interne au găsit de această dată o platformă comună. Dacă România va fi în sfîrşit acceptată printre statele Europei, puterea politică va găsi cu cale să organizeze un triumf şi îşi va aroga meritul întreg. Va avea neîndoielnic un cîştig de popularitate pe care partidele din Opoziţie îl vor privi cu un zîmbet amar, dar cel puţin la început nu vor putea găsi o replică potrivită. Pentru cei nefamiliarizaţi cu amănuntele vieţii politice şi pentru cei care uită uşor va fi neplăcut să li se amintească că tocmai puterea politică de astăzi, care este pe cale să serbeze o victorie, este aceea care a întîrziat timp de 4 ani de zile integrarea României în structurile europene. La fel ca şi în cazul reformei economice toate întîrzierile i se datorează şi nu trebuie să ne aşteptăm vreodată la o mărturisire publică a greşelilor trecute. Puterea va găsi însă resurse să pară generoasă şi va prezenta reuşita ca pe o victorie a tuturor. Şi mai ales discursul oficial va insista pe ideea că e vorba de o reuşită a poporului român şi a vocaţiei sale europene.

Din concertul satisfacţiei generale va lipsi însă ceva şi nu ar fi bine să uităm pe acei concetăţeni ai noştri care privesc încă cu destulă neîncredere oportunitatea admiterii României în Consiliul Europei. De-abia s-au încheiat la Tîrgu Mureş lucrările consiliului reprezentanţilor UDMR. Finalul a adus o relativă victorie a unei majorităţi care crede că e bine să păstreze deschise căile de comunicare cu Puterea şi cu societatea românească în întregul ei. Dar există în cadrul organizaţiei politice a maghiarilor o opinie care este mai răspîndită decît pare la prima vedere şi care este chiar motivaţia intimă a memorandumului. Admiterea României ar consolida Puterea actuală şi ar stopa într-un mod dramatic procesul de democratizare al societăţii româneşti. Neglijînd cu bună ştiinţă toate comentariile despre lipsa de loialitate a maghiarilor faţă de statul român, şi care eludează chiar esenţa problemei, să atragem atenţia asupra faptului că poziţia UDMR se trage dintr-o gravă pierdere de încredere, că puterea politică şi, mai mult de atît, chiar Opoziţia şi întregul spirit public al societăţii româneşti ar fi apte să înţeleagă natura şi sensul revendicărilor comunităţii maghiare din România. În această împrejurare speranţele se îndreaptă către exterior. Iar problema este că Puterea de astăzi a oferit maghiarilor nenumărate motive de suspiciune. Cel mai recent ar fi chiar episodul negocierilor de la Neptun care a tras participanţilor din UDMR blamul unei părţi însemnate a comunităţii maghiare. Discuţiile organizate de Project on Ethnic Relations între Guvern şi reprezentanţi ai UDMR ar fi trebuit să aibă ca urmare cîteva hotărîri guvernamentale care să dea înţelegerilor acoperire faptică. În absenţa rezultatelor concrete negociatorii au căzut în dizgraţie şi au fost supuşi în sînul organizaţiei unui adevărat rechizitoriu. Ceea ce trebuie să facă Guvernul şi, în general, toate forţele politice din România este ca în viitor să nu întărească senzaţia că pentru maghiari speranţa vine din exterior. Admiterea României în Consiliul Europei ar trebui înţeleasă ca un prag care odată trecut îngăduie libertăţi mai largi, dar şi responsabilităţi pe măsură.

Există, prin urmare, şi puţină neîncredere şi suspiciune, dar nu putem ignora că există şi o mare doză de indiferenţă. Dacă la nivelul vieţii politice votul de la Strasbourg este întîmpinat cu toată speranţa şi nerăbdarea, opinia publică nu pare să aibă motive prea mari de entuziasm. Va creşte nivelul de trai în România îndată ce am deveni al 32-lea membru cu drepturi depline al Consiliului Europei? Desigur că nu şi nu trebuie să disprefuim acest punct de vedere. Pentru viaţa imediată a economiei mult mai mare importanţă o au negocierile de la Washington cu FMI şi care sînt mediatizate cu cea mai mare zgîrcenie. Căci, dacă România va obţine creditele cerute va fi obligată să ducă la îndeplinire un program cu totul nepopular şi Guvernul nu are nici un interes să-şi trîmbiţeze demersurile. La urma urmelor însă şi Washington şi Strasbourg propun României o deschidere şi, în acelaşi timp, o constrîngere. O deschidere către economia liberă şi către democraţia occidentală pe de o parte, iar pe de altă parte o constrîngere a disciplinei organizatorice şi a moralei politice.

DANIEL VIGHI

Starea electoratului

Opinia publică românească pare în momentul de față tot mai indiferentă față de viața politică, apatia a cuprins straturi largi ale populației care își exprimă neîncrederea față de ansamblul eșichierului politic. Argumentele acestei respingeri dezabuzate se sprijină pe realizări păgubitoare de felul: "**toate** partidele urmăresc interese de grup", "lupta politică nu urmărește binele țării, ci doar dobîndirea de funcții, privilegii și avantaje materiale în folos personal", "Parlamentul este ineficient și se cheltuiește în dispute sterile și ridicole", "**toate** ziarele mint". Electoratul Opoziției, înfrînt în cursa electorală de anul trecut, și-a diminuat activismul odată cu diminuarea speranțelor în reformarea susținută a economiei și de realizare a unei justiții sociale care să stăvilească fenomenul corupției și să dezvăluie adevărurile revoluției. Acest electorat mai maturizat politic și mai bine informat pare că își păstrează în continuare opțiunile politice, însă – și în acest caz Opoziția va trebui să gîndească o strategie menită să-l reactivezе – nu mai crede în eficiența schimbării politice prin vot. Consecința imediată a acestei stări de spirit ar putea fi un viitor absenteism electoral care trebuie contracarat printr-o activitate politică decisă și cît mai coerentă, în măsură să mențină vie speranța schimbării.

Electoratul coaliției majoritare pare încă mai derutat și mai dispus absenteismului electoral. În acest din urmă caz asistăm la un amestec de "idei" politice periculoase pentru destinul însuși al democrației românești. Astfel poate fi detectată o nostalgie după vremurile dictaturii în care, se spune, viața era mai ieftină și mai sigură. Electoratul coaliției guvernamentale tinde să privească sceptic drepturile democratice cîștigate pînă în momentul de față, asimilîndu-le cu anarhia. Consecința imediată se traduce prin cererea înăspririi legislației și nu prin aplicarea coerentă și nediscriminatorie a celei existente în momentul de față. Atitudinea aceasta a cuprins și electoratul Opoziției, dovadă audiența de care se bucură ideea reintroducerii pedepsei cu moartea în cercuri largi ale populației. Această exasperare a fost generată de faptul că Justiția nu s-a dovedit a fi o putere în stat, independentă și prestigioasă. Cu cîteva excepții, judecătorul român este supus în continuare autorității politice aflate la putere dintr-un reflex dobîndit prin exersare îndelungată în vechiul regim. Această lipsă de prestigiu a instanței judecătorești nu poate fi suplinită prin barbaria pedepsei capitale pentru simplu motiv că administrarea unei asemenea pedepse s-ar face tot cu voie de la stăpînire.

De asemenea, electoratul coaliției guvernamentale respinge din teamă marea privatizare, disprețuiește mica privatizare, dorește controlul guvernamental asupra Băncii Naționale, asupra schimbului valutar ca și asupra prețurilor. Același electorat nu dorește repunerea în drepturi a vechilor proprietari, neînțelegînd mai nimic din avantajele economiei de piață. Cu toate acestea, într-un mod paradoxal aproape, același electorat nu îndrăznește să ceară decis stoparea reformei și revenirea la societatea socialistă pe care adesea pare că o dorește printr-o nostalgie confuză, lipsită de soluții ferme, fără echivoc. Acest amestec de nemulțumiri, de melancolii vagi și de oftaturi fără obiect se răsfrînge asupra politicii cabinetului Văcăroiu avînd ca rezultat încetinirea reformei prin jumătăți de măsură și prin tergiversări lipsite de curajul marilor decizii reformatoare. Consecințele acestei timidități în aplicarea reformei sînt catastrofale pe termen mediu și lung cu atît mai mult cu cît strategia reformei rapide începe să dea roade în relansarea economiei în Polonia, în Cehia și chiar în Rusia. Este din ce în ce mai limpede astăzi că strategia reformei în pas de tangou susținută de președintele Iliescu încă din 1990, cînd s-a grăbit să se afirme că reforma rapidă din țările înainte pomenite a generat inflație, șomaj și haos economic fără să asigure relansarea economiei, este contrazisă de realitatea de acolo. În pragul iernii care se apropie România se confruntă din nou cu sărăcia și frigul pe fondul unor nemulțumiri care nu-și pot diagnostica sursele. De vină pentru toate cîte se întîmplă sînt, spun adepții regimului, seceta, grevele, buticurile, Opoziția, prețurile și bișnițarii, țiganii care nu-și vînd cerealele la prețul de monopol al statului, arabii, turcii, țiganii, ungurii, oricine altcineva în afara politicii actualului Guvern.

Mai poate fi, de asemenea, detectat un alt fenomen – pozitiv, de data aceasta – în sînul populației și anume diminuarea urii interetnice. Isteriile naționaliste ale lui Funar, ale lui Corneliu Vadim Tudor și altora asemenea lor, par să aibă un ecou tot mai slab în electorat, care a obosit să trăiască în tensiune fanatică și exclusivistă. Au dispărut lozincile incitatoare naționaliste scrise peste noapte, pîngărirea statuilor și a monumentelor funerare, Uniunea Vatra Românească s-a scufundat în anonimat. Explicațiile acestui recul ar putea fi nevoia de moderație întreținută și de exemplul nefericirilor din fosta Iugoslavie, dublate de creșterea contactelor cu instituțiile politice europene care obligă actuala Putere să trateze problema națională în termeni moderați pentru a putea prezerva stabilitatea internă în vederea intrării României în Consiliul Europei. Această evoluție, modestă încă, spre moderație, explică existența periodică a unor tensionări a relațiilor dintre PUNR și PRM, pe de o parte, și Președinție și unele departamente guvernamentale pe de altă parte. Această tendință spre abordarea mai elastică a problemei minorităților este încă firavă, mai ales că o detensionare apreciabilă a relațiilor româno-maghiare ar lipsi actuala Putere de un capital politic ușor de obținut pe care nu ar vrea să îl lase în folosința exclusivă a partidelor extremist-naționaliste. Un factor foarte important în procesul normalizării problemei etnice este UDMR-ul, a cărei politică ar trebui să fie suplă și precaută pentru a nu risca izolarea sa în viața politică. De aceea inițiativa unilaterală a înaintării **Memorandumului** către Consiliul Europei ca și lansarea termenului de autodeterminare fără o limpede delimitare conceptuală pun în dificultate Convenția Democratică și oferă nesperate șanse de speculații naționaliste acelor forțe politice interesate în perpetuarea diferendului româno-maghiar care ar putea prin escaladarea sa să motiveze încetinirea democratizării României sau chiar instalarea unui regim autoritar dictatorial în vederea păstrării integrității teritoriale a țării care ar putea avea, în atari condiții, sprijin popular. Este evident că într-o asemenea situație toate drepturile cîștigate pînă acum de minoritățile naționale din România ar fi pierdute. Și chiar dacă acest scenariu ar fi puțin probabil, oricum o exacerbare a naționalismului l-ar putea aduce, prin vot democratic, în fruntea țării pe un Gheorghe Funar, ceea ce, pe lîngă faptul că ar fi un coșmar umilitor, nu ar fi foarte departe de scenariul imaginat mai sus.

Și, în sfîrșit, populația României, mai este interesată și de ceea ce presa a denumit "fenomenul Caritas". Enorm de multă lume analizează ceea ce se întîmplă la Cluj pe toate fețele într-un fel de isterie a cîștigului care a cuprins toate regiunile țării. Fenomenul este încadrabil într-o discuție despre starea electoratului prin faptul că, spre deosebire de alte inițiative similare, Caritasul clujean a avut de la bun început o susținere a primarului Clujului care i-a dat o tentă politică în beneficiul său și al PUNR-ului. Că este așa, a dovedit-o și delimitarea președintelui Ion Iliescu, care a criticat ceea ce se întîmplă la Cluj, simțind probabil că o parte a electoratului care l-a votat a îmbrățișat cu entuziasm afacerea clujeană. Mi-a fost dat să aud în Rîmnicu Vîlcea oameni care susțineau că îl vor vota pe Funar pentru că ar fi, chipurile, singurul om politic care a găsit o modalitate practică de a ajuta oamenii nevoiași. Numai că această antrenare periculoasă a masei monetare a țării în această escrocherie financiară absurdă îi poate fi fatală atît lui Funar cît și partidului său în eventualitatea sistării plăților enorme către depunători. Caritasul mai este și expresia unei mentalități aparținînd vechilor stări de lucruri deoarece încurajează cîștigul dubios, fără muncă. Ceea ce este curios aici se vădește în preferința populației pentru riscul mult mai mare de a investi capital într-o afacere dubioasă în locul riscului de a investi în acțiuni sau în activități private cinstite.

Rezumînd analiza stării electoratului român la un an după alegerile generale, constatăm apatia politică, confuzia în opțiunea pentru reforma economică și miracolul cîștigului fără muncă pe fondul unei corupții dublate de insatisfacția unei justiții ineficiente și lipsite de autoritate. Toate aceste constatări și altele încă posibile ar trebui luate în calcul de Opoziția democratică în elaborarea strategiilor politice viitoare menite să deblocheze situația confuză lipsită de perspective în care se află țara.

FUNDAȚIA SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ

anunță

PROGRAMUL DE FINANȚARE
A LUCRĂRILOR DE CERCETARE PE ANUL 1994

RESEARCH SUPPORT SCHEME

Acest program al Universității Central Europene – Colegiul Praga – sprijină proiecte individuale originale, precum și pe cele ale universităților, academiilor și institutelor de cercetare, în disciplinele de studiu ale Universității, cu accent pe problemele Europei Centrale și de Est.

TEMELE DE CERCETARE VOR FI DE PREFERINȚĂ ÎN URMĂTOARELE DOMENII:

- ISTORIA ARTEI: arhitectură și probleme ale mediului înconjurător, modernismul, post-modernismul și societatea;
- LITERATURA COMPARATĂ: secolele XIX, XX;
- LINGVISTICĂ;
- DEMOGRAFIE ȘI ECOLOGIE UMANĂ: studii urbane și mișcările populației;
- ISTORIE: secolele XIX, XX;
- STUDII EUROPENE: relațiile dintre Europa Centrală și Comunitatea Europeană;
- DREPT: contracte și contractare – inclusiv analiza juridică, economică și sociologică, bazele juridice ale pieței, drept și acțiune administrativă;
- FILOZOFIE: modificările valorilor în perioada de tranziție;
- POLITICĂ: democrație, instituții, mișcări sociale, studii asupra minorităților;
- SOCIOLOGIE: grupuri sociale, instituții și transformări sociale.

Se va acorda o atenție specială propunerilor multidisciplinare. Relevanța pentru problemele Europei Centrale și de Est este esențială.
Se pot propune și proiecte cu subiecte tangențiale celor enumerate.
Sprijinul financiar care se va acorda va viza două tipuri de proiecte:
a) INDIVIDUALE – care se referă la tineri specialiști sau personalități academice și cadre universitare. Ei vor primi o stipendie lunară valabilă în funcție de calificare și experiență;
b) COLECTIVE – ale unor grupuri de specialiști din **cel puțin două țări**, care studiază o temă comună dintr-o perspectivă multinațională. Sumele acordate variază în funcție de scopul proiectului și numărul cercetătorilor implicați, condițiile locale, situația persoanelor implicate.
Se vor acoperi și alte cheltuieli legate de realizarea proiectului (călătorii, documentare, dar nu echipament)
Cercetătorii vor continua să lucreze în instituțiile cu care sînt asociați pe durata proiectului.
ÎNSCRIEREA se va face pe baza formularelor oficiale ale Universității Central Europene, completate în limba engleză.
Informații suplimentare și formulare se pot obține de la sediile Fundației Soros din București: Ana Ipătescu 3, tel: 650 34 73; Calea Victoriei 133 – tel: 650 63 25, programul de lucru cu publicul desfășurîndu-se de luni pînă joi între orele 14–17.
Termenul limită de depunere a dosarelor este 15 octombrie 1993.
Coordonator de program: Ancuța Vameșu.

ILIE ŞERBĂNESCU

Reforma la un an de la alegeri

A trecut un an de la alegeri. Cum puteţi caracteriza în ansamblu perioada scursă?

Serios încurajat de victoria stîngii în alegerile din Polonia şi totodată – privind preocupat în fond deznodămîntul de la Moscova – căci pe Elţîn nu-l interesează de fapt dacă în România se face reformă, iar adversarii lui Elţîn nu pot decît saluta aprehensiunea faţă de reformă a autorităţilor de la Bucureşti – Guvernul se pregăteşte intens pentru a-şi sărbători – se pare cu destulă pompă – un an de la instalare. Cu pompă pentru că este însăşi convingerea sa că a fost un an de remarcabile realizări. Din punctul său de vedere aşa şi este. Că nu este şi pentru ţară ce mai contează! Obiectivele principale – mai puţin trîmbiţate dar convenite în spatele uşilor închise şi obstinat urmărite – au fost din plin atinse. O restauraţie mijindă în urmă cu un an a fost complet desăvîrşită sub şi de către un guvern căruia Opoziţia românească, ce se distinge în nepricepere la calcule politice, îi dădea maximum 3-4 luni. Acum foşti responsabili cu cadrele, ce reprezintă simbolul celor ce nu pot gîndi decît ca-n trecut, împînzesc Executivul, eşaloanele 2 şi 3, întreaga administraţie publică. Într-un an, Guvernul Văcăroiu a blocat complet reforma şi o ţine în chingă să nu care cumva să scape.

Spectacolului jucat nu i se poate însă reproşa nimic. Executivul a conceput un program proreformist pe care l-a impus în Parlament, culmea prin votul antireformiştilor de stînga, împotriva chiar a unei inabile moţiuni de cenzură a Opoziţiei. Ridicarea subvenţiilor de preţ în primăvară lăsa impresia că, mai cu chiu cu vai, reforma va fi totuşi dusă mai departe. Şi nu întîmplător Guvernul Văcăroiu – spre a-şi scoate în evidenţă reformismul atunci cînd este nevoie, chiar dacă nu există în practică – evocă retragerea subvenţiilor, ca o măsură ilustrativă în acest sens. Realitatea este că, dacă putea, dl. Văcăroiu nici n-ar fi retras subvenţiile de preţ. Dar bugetul nu-i mai permitea. Ajunsese complet blocat în condiţiile în care jumătate din veniturile statului luau calea acestor subvenţii. De altfel, dl. Văcăroiu a fost nevoit să constate, cu vădită neplăcere, că a preluat gestiunea economiei tocmai într-un moment în care, indiferent dacă dorea sau nu, trebuia să achite anumite note de plată pentru jumătăţile de măsură promovate pînă atunci pe drumul reformei. Jumătăţi de măsură ale unei reforme execrabil pornite de Guvernul Roman, care s-au dovedit extrem de costisitoare economic şi social şi cu care nu se ajunge niciodată la ţintă, dacă au cumva aşa ceva.

În ce fel a fost continuată politica jumătăţilor de măsură?

Odată ieşind din constrîngerile bugetare, legate de faptul că liberalizarea preţurilor nu fusese dusă pînă la capăt la timpul potrivit, Guvernul Văcăroiu a adoptat tactica cea mai contraproductivă posibil. A continuat la suprafaţă tehnologia jumătăţilor de măsură, invenţie dezastruoasă a guvernării Roman, în timp ce pe fond a gîtuit fără speranţă reforma, printr-un sistem de măsuri etatiste introduse pe uşa din dos. Caraghioslîcul a fost că acţiunea nu făcea altceva decît să saboteze aplicarea programului proreformist al Guvernului însuşi. De aceea, înlăturarea artizanului acestui program odată cu recenta remaniere guvernamentală a apărut în logica lucrurilor.

Nici "hăis" nici "cea" nu s-a spus şi nu s-a făcut în ce priveşte cursul valutar – numai să nu fie cumva liberalizat într-adevăr. Nici "hăis" nici "cea" nu s-a spus şi nu s-a făcut în ce priveşte dobînzile real pozitive (acoperitoare ale inflaţiei) – numai să nu se ajungă cumva la acestea. Nici "hăis" nici "cea" nu s-a spus şi nu s-a făcut în ce priveşte "blocajul financiar", eufemismul folosit pentru datoriile niciodată achitabile ale întreprinderilor de stat falimentare – numai să nu cumva să fie afectat sectorul neviabil al industriei, sursa acestor încurcături financiare, şi economice în general. Pe din dos, însă, reinstaurîndu-se încet-încet structurile etatiste, s-au tăiat firele ducerii mai departe a reformei, chiar dacă la un moment dat aceasta ar deveni dorită.

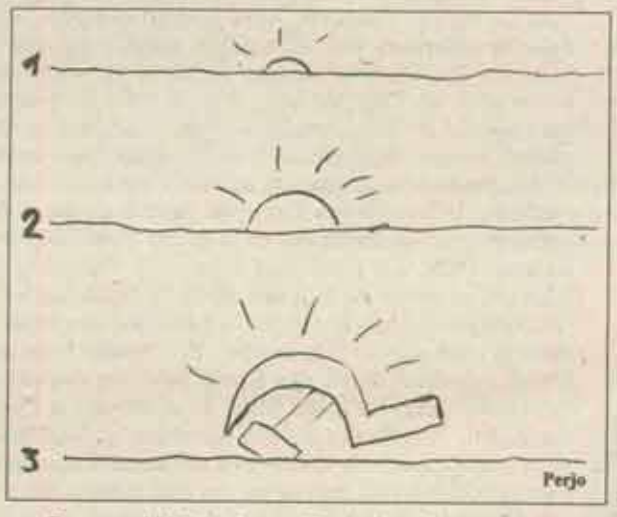

Guvernul Văcăroiu n-a făcut timp de un an nici un pas efectiv în direcţia restructurării şi privatizării, exact cînd reforma, pentru a pătrunde în economia reală şi pentru a căpăta substanţă, trebuia să coboare de la nivelul "macro" al mecanismelor economice, la nivelul "micro" al întreprinderii. Tocmai într-un asemenea moment, Guvernul Văcăroiu a iniţiat şi întreţinut apoi artificial timp de un an confuzia instituţională: cine reprezintă statul (Guvernul sau FPS şi FPP sau ANP)? Nu se ştie cine trebuie să facă – este cea mai sigură modalitate de a nu se face nimic. Totodată, într-un acces de orgoliu contraproductiv, Guvernul Văcăroiu a vrut să arate că este mai grozav decît FMI-ul, cu riscul – deşi de-acum nu mai este vorba de o eventualitate şi de o certitudine – de a lăsa ţara fără finanţare externă în chiar prag de iarnă. Ridicol este doar că disputa s-a dus în legătură cu reforme care sînt oricum necesare, indiferent că le pretinde sau nu FMI.

Totuşi dl. Văcăroiu pretinde că industria a început să se redreseze.

O mare şi regretabilă confuzie – de data aceasta neprovocată artificial – domneşte în Guvernul Văcăroiu în legătură cu atitudinea contraproductivă a acestuia de a se agăţa de o industrie care, oricît a costat anterior, a devenit obiect al unei obligatorii restructurări, căci, nebeneficiind de vreo infuzie de tehnologie nouă în ultimii 15-20 ani, este pur şi simplu inaptă de a lupta în aspra competiţie internaţională actuală. Această confuzie este pusă în evidenţă de faptul că dl.Văcăroiu însuşi nu ezită să se laude că, pe vremea mandatului său, producţia industrială a dat semne de redresare, prezentînd aceasta ca o mare realizare. Nu trebuie să fii nici măcar economist pentru a înţelege că, în măsura în care nimic din structurile fizice ale industriei nu s-a schimbat – şi nu s-a schimbat –, orice creştere a producţiei înseamnă o "reactivare" a acestor structuri, adică a irosirii de resurse în activităţi neprofitabile sau exact ceea ce trebuie să abandonăm. România are nevoie de redresare, dar numai după restructurare şi nu înaintea acesteia.

Care este rolul directorilor marilor întreprinderi de stat în blocarea reformei?

Cea mai gravă lovitură pe care Guvernul Văcăroiu a dat-o reformei, indiferent cum ar întoarce acum foaia (devalorizînd leul oficial şi făcînd diverse promisiuni FMI-ului) în speranţa unei reluări a finanţării externe, este încercarea de reparare de pe poziţii etatist-CSP-iste a marii greşeli făcute de fostul Guvern Roman, care a acordat autonomie gestionării întreprinderilor de stat fără contrapartida delegării responsabilităţilor de gestiune, ceea ce le-a aruncat pe acestea într-o gravă criză de autoritate, care a amplificat nebănuit corupţia, degradarea, delapidarea. Schimbînd peste tot directori cu fideli fedesenişti şi încurajîndu-i apoi să reia frîiele, dîndu-le şi împuterniciri şi întăriri în acest sens de pe la ministere – fără a le şi cere, ca şi dl. Roman, la vremea sa, ceva în schimb – dl. Văcăroiu n-a făcut altceva decît să consfinţească o situaţie de fapt, mai mult stricînd decît corectînd. Reinvestiţi cu autoritate, dar neavînd nici o obligaţie – nici chiar atunci cînd şi aşa întîrziatul "contract de management" va deveni eventual operaţional – directorii întreprinderilor de stat, aproape unicele care acţionează în industrie, pot instaura o dictatură tacită care, avînd şi oblăduirea de la centru, va osifica definitiv economia românească. Această economie nu mai este în stare să promoveze pe fond reforma. Directorii care ar trebui să fie factorul de schimbare n-au absolut nici un interes să schimbe ceva. Ba chiar dimpotrivă. De soarta întreprinderilor pe care le conduc n-au nici o grijă. Căci ştiu că dl. Văcăroiu şi dl. Iliescu nu le vor închide niciodată. Şi că dl. Florin Georgescu şi alţii le vor scoate din "blocajul financiar", adică le vor prelua datoriile "la stat", de fapt punînd populaţia să le plătească fie direct (prin buget), fie indirect (prin inflaţie). De sporirea salariilor lor se îngrijesc sindicatele. Protestînd, ameninţînd şi chiar făcînd greve, sindicatele obţin de la Guvern salarii mai mari pentru societăţile comerciale în care lucrează, cu alte cuvinte şi pentru conducătorii acestor societăţi. Nici că-i de mirare că directorii atît de la SNCFR, cît şi de la Regia Huilei erau tare mulţumiţi de grevele mecanicilor de locomotivă şi ale minerilor din Valea Jiului. Şi, în acest timp, prin intermediul SRL-urilor pe care le-au înfiinţat – sub numele lor, sau, şi mai bine, ale rudelor sau prietenilor lor apropiaţi – şi prin care se desfac produsele fabricate în întreprinderile ce cu onoare le conduc, pot fura statul cu acte în regulă, nu ca în trecut. Situaţia pentru ei este chiar perfectă. Ce le mai trebuie lor reformă, restructurare, privatizare? I-ar încurca. Prin dictatura directorilor la stat, care blochează orice pas înainte, chiar dacă ar veni şi vreo iniţiativă în acest sens de sus, dl. Văcăroiu a obţinut o victorie deplină asupra reformei. Indiferent de epilogul luptei de la Moscova dintre reformişti şi antireformişti victoria stîngii în Polonia va încuraja Puterea tot de stînga de la Bucureşti şi se va agăţa şi mai cu îndărătnicie de modelul comunist de economie, chiar dacă acesta s-a dovedit un eşec. El este singurul model care oferă omnipotenţe unei oligarhii incompetente.

PREŢUL ABONAMENTELOR DEJA CONTRACTATE NU SE MODIFICĂ, INDIFERENT DE SCHIMBĂRILE ULTERIOARE ALE PREŢULUI REVISTEI.

LA SEDIUL REDACŢIEI PUTEŢI CUMPĂRA DIN STOC:

Numere, după cum urmează: din anul 1990 numerele 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 25, 28, 29, 38, iar din anii 1991 şi 1992 – orice număr. Exemplarele vechi sînt comercializate la preţul actual al revistei. De asemenea, redacţia "22" ţine la dispoziţia doritorilor "Raportul asupra evenimentelor din 13-15 iunie" (120 lei), precum şi Ediţiile speciale: "22" – "Suspiciune de fraudă" (50 lei), "Oslobodenje" (30 lei).

500 lei

pe trimestru costă abonamentele cu jumătate de preţ oferite de revista "22" pentru PENSIONARI, CADRE DIDACTICE, ELEVI, STUDENŢI, FOŞTI DEŢINUŢI POLITICI, VETERANI DE RĂZBOI.

Cei interesaţi sînt rugaţi să expedieze prin mandat poştal suma de 500 lei pe adresa: *Revista "22" cont 45103532, BCR Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10, Bucureşti.*

Totodată, cei interesaţi sînt rugaţi să trimită adeverinţele corespunzătoare (talon de pensie, adeverinţe de la şcoală etc.) pe adresa: *Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti,* cu specificarea *pentru Serviciul de Difuzare.*

Adeverinţele pentru abonamentele cu jumătate de preţ sînt valabile pentru un an de zile.

Abonamentele la jumătate de preţ pentru aceste categorii de cititori sînt sponsorizate de INSTITUTUL PENTRU DEMOCRAŢIE ÎN ESTUL EUROPEI ŞI ASOCIAŢIA EST-LIBERTÉ.

Cei ce nu fac parte din categoriile amintite pot beneficia de reducere dacă contractează abonamente prin intermediul redacţiei, după cum urmează: ● reducere cu 24% (costul abonamentului este de 750 lei pe trimestru) pentru abonamentele cu **ridicare de la sediu** (Calea Victoriei 120), cu posibilitatea păstrării exemplarelor; ● reducere cu 10% (costul abonamentului este de 900 lei pe trimestru) pentru abonamentele **cu expediere prin poştă**.

Revista "22" anunţă exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizaţi de redacţie (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

CITITORII DIN STRĂINĂTATE se pot abona la revista "22" depunînd costul abonamentului în conturile noastre deschise la **Banca Comercială Ion Ţiriac S.A. Bucureşti, Str. Domnei nr. 12:** pentru dolari în contul 4020253230, pentru mărci în contul 4020253231, pentru franci francezi în contul 4020253235 (cu specificaţia: PENTRU REVISTA "22") sau trimiţînd un cec (**money order**) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, Bucureşti, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de **80 dolari** pe an (40 dolari pe 6 luni, 20 dolari pe trimestru) sau echivalentul în orice monedă convertibilă: **140 DM** anual (70 DM pentru 6 luni, 35 DM trimestrial), **600 franci francezi** anual (300 franci pentru 6 luni, 150 franci trimestrial). Pentru celelalte continente, preţul unui abonament este de **100 dolari** anual (50 dolari pe 6 luni, 25 dolari trimestrial) sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Săptămîna politică pe scurt

MARŢI 21 SEPTEMBRIE

● România bate la porţile NATO

"Obiectivul final al colaborării dintre România şi NATO îl constituie integrarea ţării noastre în structurile Alianţei Nord-Atlantice" se specifică într-o scrisoare a preşedintelui Ion Iliescu adresată secretarului general al NATO, Manfred Wörner.

● Activitate de rutină la Cameră

Au fost dezbătute şi votate ultimele articole ale Proiectului de Lege privind înfiinţarea, scopul şi atribuţiile Consiliului Legislativ. Legea în ansamblul ei nu a putut fi votată datorită unor ultime obiecţii ale PNŢCD. S-a mai votat şi Proiectul de Lege privind instituirea taxei pentru folosirea terenurilor proprietate de stat în alte scopuri decît cele agricole.

● Ion Iliescu la Constanţa

Vizita preşedintelui Ion Iliescu în judeţul Constanţa a inclus şi dana militară a Portului. Apoi, în timpul unei întîlniri cu jurnaliştii, preşedintele României a dialogat amical şi cu ziaristul Pavel Pîrvu (**Telegraf**), co-participant la incidentul care a dus la rostirea celebrelor cuvinte "măi, animalule".

● Bucureştiul are un nou Parchet

Prin ordinul ministrului de Justiţie s-au făcut numirile în funcţiile de conducere la Parchetul de pe lîngă Curtea de Apel Bucureşti. În funcţia de prim-procuror adjunct a fost numit dl. Dan Popa.

● Ministrul Palade devine membru PDSR

În conferinţa de presă a PDSR s-a anunţat că ministrul Cercetării şi Tehnologiei s-a înscris în partidul de guvernămînt, "deoarece aici sînt oameni serioşi, care vor să facă ceva în această ţară".

● PL-'93 critică PNL

"PL-'93 spera ca la delegaţia permanentă a PNL să se discute politică. Din păcate, acolo au fost doar înjurături şi îmbrînceli. Dacă înjurăturile sînt un aspect specific dîmboviţean, îmbrîncelile sînt de sorginte social-democrată. Conducerea PNL tinde să scoată PNL din mişcarea liberală din România" – a declarat dl. Horia Rusu la conferinţa de presă a PL-'93.

MIERCURI 22 SEPTEMBRIE

● Poziţii faţă de evenimentele din Rusia

MAE: "Împărtăşim punctul de vedere potrivit căruia organizarea de noi alegeri parlamentare în Federaţia Rusă, la o dată cît mai apropiată, ar putea duce la soluţionarea crizei politice actuale şi la asigurarea cursului democratizării reformei, al cărui simbol recunoscut e preşedintele Elţîn.".

CDR: "Evenimentele din Rusia pot genera blocarea procesului democratic în ţările foste comuniste. De aceea, noi susţinem tezele lui Elţîn şi legitimitatea sa.".

Preşedinţia: "Apreciem măsurile adoptate de Elţîn, de eliminare a dualismului de putere şi de declanşare a procesului democratic pentru alegeri parlamentare, pe o cale de consolidare a bazelor juridice ale statului de drept.".

● BNS devine mai puternic

În urma congresului de unificare dintre federaţiile sindicale "Familia" şi "Construct", Blocul Naţional Sindical a cîştigat încă 70.000 de membri.

● V. Cataramă renunţă la funcţii

În urma contestaţiilor lansate prin declaraţia de la Putna, Viorel Cataramă s-a retras temporar din funcţia de vicepreşedinte PNL, precum şi din cea de membru al Biroului Permanent central. Remarcînd meritele financiare deosebite ale d-lui Cataramă, Mircea Ionescu Quintus aprecia demisia ca "o mişcare strategică, dar cinstită".

● UDMR îşi retrage membrii din CMN

În şedinţa Consiliului Minorităţilor Naţionale, reprezentanţii UDMR au anunţat, printr-o notă adresată Guvernului, că se retrag din acest organism ca urmare a lipsei de interes manifestată de Executiv faţă de problemele minorităţii maghiare.

● Demilitarizarea Poliţiei

Comisia de apărare a Camerei deputaţilor a discutat miercuri Proiectul de Lege privind organizarea şi funcţionarea Poliţiei. Dl. Petre Roman, preşedintele comisiei, şi ceilalţi reprezentanţi ai Opoziţiei au susţinut că legea nu trebuie adoptată în forma actuală. Punctul de divergenţă îl constituie problema demilitarizării Poliţiei. Astfel, reprezentanţii Opoziţiei s-au exprimat în favoarea unei cît mai grabnice demilitarizări a acesteia, în timp ce membrii PRM, PDSR şi PSM sînt de părere că aceasta ar fi o mare greşeală în momentul actual. Însuşi ministrul de Interne, George Ioan Dănescu, a înaintat o notă în care se declară împotriva demilitarizării.

● Şi Viorel Sălăgean se retrage

Într-o scrisoare adresată Biroului Permanent al Senatului, dl. Viorel Sălăgean, bolnav de mai multă vreme, a solicitat suspendarea sa din funcţia de preşedinte al Comisiei pentru privatizare pe o durată nedeterminată.

JOI 23 SEPTEMBRIE

● Majoritatea parlamentară a blocat adoptarea unei declaraţii privind evenimentele din Rusia

În deschiderea şedinţei Camerei deputaţilor dl. Ioan Diaconescu (PNŢCD) a propus adoptarea unei declaraţii referitoare la evenimentele din Federaţia Rusă. Propunerea a fost susţinută de d-nii Sergiu Cunescu – PSDR şi Adrian Severin – PD(FSN). Fără a se supune la vot propunerea, membrii comisiei de politică externă a Camerei s-au retras pentru a elabora respectiva declaraţie ce urma să fie adoptată apoi de plenul Camerei. Spre finalul şedinţei, cînd deja se aflase că reprezentanţii majorităţii parlamentare din comisie nu sînt de acord cu adoptarea declaraţiei, dl. Dan Marţian, preşedintele de şedinţă, i-a convocat pe liderii grupurilor parlamentare la consultări cu membrii comisiei. Puţin timp după aceea, dl. Sergiu Cunescu, reîntors în sală de la consultări, a explicat de la tribuna Camerei faptul că nu a fost elaborată nici o declaraţie în comisie. Tudor Mohora, deputat PSM, s-a pronunţat împotriva elaborării declaraţiei pe motiv că în Rusia se dă "o luptă mai mult interpersonală decît pentru soluţii politice care să ducă la o adevărată democraţie". El a evocat hotărîrea Curţii constituţionale din Rusia care s-a pronunţat împotriva decretului lui Elţîn de dizolvare a Parlamentului. "Problema e dacă aprobăm şi legitimăm prin poziţia noastră dizolvarea anticonstituţională a Parlamentului rus, fapt ce nu s-a mai produs din partea altui parlament din lume." Argumentul d-lui Mohora a fost reluat şi de reprezentanţii PDSR şi PUNR. Dl. Alexandru Albu (PDSR) a susţinut că Parlamentul nu poate saluta dizolvarea unui parlament de către o persoană, fie ea şi democrată, şi a propus să se amîne luarea unei decizii pentru ziua de luni. Pînă atunci, s-a sugerat, deputaţii vor avea timp să vadă ce se va mai întîmpla. Totodată, li s-a adus la cunoştinţă deputaţilor că Parlamentul rus a trimis un apel de sprijin Parlamentului României. Reprezentanţii Opoziţiei au cerut să se supună la vot propunerea iniţială a d-lui Diaconescu. Într-un haos general, după ce mulţi dintre deputaţii PDSR au părăsit sala, propunerea a fost supusă la vot. Ea a întrunit 68 de voturi pentru, 46 de voturi împotrivă şi 32 de abţineri. Concluzia preşedintelui de şedinţă a fost: "Vom rediscuta chestiunea luni cînd se întîlnesc şefii grupurilor parlamentare".

● Sindicatele anunţă negocieri cu Guvernul

Confederaţia "CNSLR-Frăţia", ce numără peste 3 milioane de membri, a anunţat că de la 1 octombrie vor demara negocierile cu Guvernul pe tema salariului minim pe economie, inclusiv garantarea lui, cît şi a legislaţiei sindicale. Nu a fost exclusă nici posibilitatea declanşării unor acţiuni greviste, deoarece "sindicatele nu capitulează, ci de-abia de acum încolo îşi vor face auzit adevăratul glas".

● Ministrul rus al Apărării şi-a contramandat vizita

Vizita în România a ministrului Apărării al Rusiei, mareşalul Graciov – ce fusese anunţată pentru data de 27 septembrie – a fost contramandată datorită situaţiei incerte din Rusia.

● A trecut timpul guvernelor prezidenţiale

Reprezentanţii PUNR au lansat un nou concept: coresponsabilitatea la guvernare. Despre ce este vorba? Despre faptul că un guvern monocolor nu mai este viabil în România. Şi mai mult, PUNR nu mai vrea să susţină guverne prezidenţiale sau semiprezidenţiale. În acest caz totul devine posibil. Chiar şi o împărţire a responsabilităţii de guvernare între PDSR, PNŢCD, PNL şi, bineînţeles, PUNR.

VINERI 24 SEPTEMBRIE

● Ion Iliescu în Slovacia

Vizita de trei zile a preşedintelui Ion Iliescu în Slovacia a cuprins, printre altele, întîlniri cu premierul Vladimir Meciar şi cu ministrul de Externe, Joszef Moravcik, cu parlamentari slovaci. Au fost abordate probleme de interes comun, precum şi modalitatea de integrare în structurile pan-europene şi euro-atlantice. A fost semnat şi Tratatul de colaborare şi prietenie româno-slovacă.

● Catherine Lalumière pledează pentru România

Catherine Lalumière, secretarul general al Consiliului Europei, a pledat în favoarea admiterii de urgenţă a României în acest organism european. Doamna Lalumière a precizat că ţara noastră are mari şanse, iar un eventual refuz "i-ar descuraja pe democraţii români".

● Moldova a aderat economic la CSI

La reuniunea şefilor de stat din CSI pentru crearea Uniunii Economice, preşedintele Moldovei, Mircea Snegur, împreună cu premierul Andrei Sangheli, au semnat acordul prin care Republica Moldova devine membru plenipotenţiar al acestei uniuni. Mircea Snegur a afirmat că a făcut acest lucru avînd recomandarea Prezidiului Parlamentului şi acordul a 174 de deputaţi, asta în ciuda faptului că tratatul fusese respins în luna august.

● Mandatul delegaţiei române pentru Moscova

La şedinţa săptămînală a Guvernului s-a arătat că delegaţia guvernamentală ce va pleca luni la Moscova va aborda următoarele probleme: livrările de gaz metan pentru România şi alte chestiuni economice stringente, aducerea în ţară a tezaurului. S-a mai arătat că nu se vor face referiri la Basarabia, pentru că "Guvernul român nu este abilitat să vorbească în numele altei ţări".

DUMINICĂ 26 SEPTEMBRIE

● Consiliul Naţional al UDMR

La Tîrgu Mureş s-au încheiat lucrările Consiliului Naţional al UDMR în care cele mai importante evenimente au fost: prezentarea raportului de activitate al preşedintelui Marko Bela şi al preşedintelui executiv, Takacs Csaba; realizarea acordului asupra faptului că Puterea actuală în România face doar promisiuni în ceea ce priveşte problemele minorităţilor; nu au fost sancţionaţi participanţii la întîlnirea de la Neptun şi a fost confirmată retragerea reprezentanţilor UDMR din Consiliul Naţional al Minorităţilor.

LUNI 27 SEPTEMBRIE

● O oficialitate americană la Bucureşti

Coordonatorul Biroului de Asistenţă pentru Europa de Răsărit, Ralph Johnson, începe de astăzi o vizită în România cu scopul de a inspecta unele proiecte finanţate de Guvernul american şi destinate să îmbunătăţească nivelul de trai al locuitorilor României.

● Strasbourg – runda finală

La Strasbourg a început sesiunea de toamnă a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei. Adunarea urmează să se pronunţe asupra admiterii ţării noastre ca membru cu drepturi depline al Consiliului Europei. Pentru ca Adunarea să recomande Comitetului Miniştrilor acceptarea României este nevoie de două treimi din voturile exprimate.

● Nu s-a mai adoptat o declaraţie privind Rusia

În urma consultării cu liderii grupurilor parlamentare din Camera Deputaţilor, Biroul Permanent a decis că momentul elaborării unei declaraţii referitoare la evenimentele din Rusia este depăşit.

● Traian Băsescu acuză pe ministrul Transporturilor

Dl. Traian Băsescu, PD (FSN), a cerut Procuraturii, în cadrul programului de întrebări şi interpelări adresate Guvernului de către deputaţi, punerea sub urmărire penală a d-lor Paul Teodoru, ministrul Transporturilor, şi Adrian Matache, fost ministru secretar de stat la acelaşi minister. Dl. Băsescu i-a acuzat pe cei doi de a fi făcut presiuni asupra consiliului de administraţie al companiei Petromin în vederea încheierii contractului cu Forum Maritime. Acest contract, a adăugat deputatul PD (FSN), a produs pînă acum companiei Petromin pierderi de peste 10 milioane de dolari.

● Optimism după negocierile cu FMI

Mircea Coşea, ministru de stat, preşedintele Consiliului pentru coordonare, strategie şi reformă economică, a afirmat că este mulţumit de rezultatele convorbirilor cu Banca Mondială şi FMI. Fondul Monetar, urmărind stabilizarea economică a României a propus liberalizarea ratei de schimb în iulie 1994.

● Obligativitatea asigurării salariului minim

Senatul a adoptat Proiectul de lege privind obligaţia persoanelor juridice şi fizice care angajează personal salariat cu contract de muncă de a asigura în plată un salariu lunar cel puţin egal cu nivelul salariului minim brut pe ţară.

● Conflictul de la Metrou continuă

Consiliul General al Sindicatelor din Metrou nu a validat înţelegerea cu administraţia METROREX privind medierea conflictului de muncă. S-a arătat că va continua acţiunea de strîngere de semnături pentru declanşarea unei greve de avertisment.

Grupaj realizat de RALUCA STROE-BRUMARIU MARIAN CHIRIAC şi CRISTIAN LUPU

TIA ŞERBĂNESCU

Întrarea prin Strasbourg

În fine, după lupte seculare care au durat aproape doi ani, ne-am văzut intraţi în Consiliul Europei. Puterea se vede acceptată în rîndul lumii, primind "brevetul de democraţie" (cum s-a zis), Opoziţia poate fi mîndră că a contribuit şi ea la succes, poporul poate răsufla uşurat. A intrat şi el în Europa. Chiar dacă 99,99% din popor n-a călcat în afara graniţelor şi – după taxa care se anunţă pentru plecările în străinătate şi care i se adresează mai cu seamă lui –, mai mult ca sigur n-o să vadă niciodată în ce-a intrat, el se va bucura desigur. De trei ani de zile se vaită dl. Iliescu de faptul că el, poporul român, este persecutat de Consiliul Europei care i-a preferat alte popoare mai bune de gură şi mai unite. Ca şi cum "poporul" conduce ţara şi el nu îndeplinise exigenţele pe care dl. Iliescu şi guvernele sale făceau ce făceau şi le încălcau. Ca urmare, se crease o adevărată psihoză anti-Europa, Adrian Păunescu se răstea în scris la moşturile lui "tanti Europa" în timp ce, fireşte, în carne şi oase, participa la delegaţia parlamentară de pe lîngă tanti, grupuri satirice personificau persecuţia europeană în stil balcanic, în fine, ziarele, de cele mai diverse tendinţe, denunţau şi ele tratamentul inegal la care era supus un popor atît de european ca al nostru, care, vorba d-lui Everac, printr-unul din părinţii săi – Traian, adică – făurise chiar continentul atît de nerecunoscător. Un fel de hei-rup ca la Bumbeşti-Livezeni şi Salva-Vişeu a mobilizat pînă la urmă toţi brigadierii patriei care pîndeau cu îndîrjire orice mişcare a Europei, renunţînd, în schimb, să privească spre partid şi guvern să vadă dacă ele îşi îndeplinesc angajamentele necesare.

S-a sugerat, cu oarecare insistenţă chiar, că României i s-a aplicat un regim discriminatoriu. Deşi reprezentanţii Consiliului Europei au declarat în cîteva rînduri că exigenţele sînt aceleaşi pentru toate ţările, Puterea din România a preferat să invoce tot felul de piedici suplimentare uitînd regulat să specifice că eventualele rezerve sau neîncrederi au fost justificate de tristele evenimente ale anilor '90 şi '91, care n-o recomandau deloc ca respectînd drepturile omului. Într-o emisiune radio consacrată acestui eveniment, duminică, dl. Adrian Năstase, noul pumn de fier îmbrăcat în mănuşă de catifea al PDSR (fost FDSN, fost FSN), nu s-a sfiit să reia, pentru a preîntîmpina imprevizibilele "defecţiuni" ale votului, teza "dublului standard". Spre deosebire de dl. Nicolae Micu, consulul general al României la Strasbourg, care a evitat să speculeze această "victimizare" oficială, dl. Năstase a apăsat-o din plin apreciind că în cazul României, Consiliul Europei "a introdus în permanenţă proceduri noi", mereu "mai dificile, mai oneroase, mai ample". De ce această reticenţă faţă de România? "Pentru anumite motive pe care le putem discuta"– a precizat dl. Năstase. Motivele ar fi "anumite valuri" care au "încă o anumită inerţie" şi care au prezentat prost România în Occident şi "lipsa noastră de înţelepciune politică la nivel intern" din 1990 şi 1991. Între timp, a constatat cu satisfacţie dl. Năstase, "consensul" intern s-a realizat în această privinţă iar "handicapul" României din 1990-1991, cînd alte ţări estice păreau să i-o ia înainte (Polonia, Cehoslovacia, Bulgaria), a dispărut odată ce aceste ţări au reintrat şi ele sub asediul foştilor comunişti. În concluzie, "pînă la urmă, România dovedeşte o anumită stabilitate din punct de vedere al construcţiei politice". Cu alte cuvinte, dl. Năstase constată satisfăcut ce "stabili" am fost noi pentru că ai noştri comunişti au rămas de la început la putere şi n-au făcut cei doi-trei paşi înapoi pentru a reveni în forţă. Atît de stabili, încît parlamentar la Europa a ajuns un poet scuipat de revoluţionari în decembrie. Dl. Năstase n-a mai spus că la noi această "stabilitate" a foştilor comunişti se datora disperării de a păstra puterea prin orice mijloace (inclusiv prin forţă, cum s-a văzut), întrucît aveau de şters urmele şi de împiedicat aflarea vinovaţilor pentru crimele din Revoluţie. Aveau de "apărat" procesul stalinist al lui Ceauşescu şi dispariţia teroriştilor. Din acest motiv, alegerile din '90 trebuiau cîştigate cu orice preţ şi orice "piedici" (Piaţa Universităţii, partidele de Opoziţie etc.) trebuiau anihilate indiferent de mijloace.

Nu e mai puţin adevărat că atenţia circumspectă cu care Consiliul Europei, "avertizat" de aceste evenimente, a urmărit Revoluţia României a obligat Puterea să-şi revizuiască mijloacele şi să renunţe la demonstraţiile de forţă optînd pentru o comportare mai "civilizată". Rămîne însă remarcabil felul în care avînd, vorba d-lui Năstase, un asemenea "handicap" pe care şi-l crease singură, Puterea din România, perpetuîndu-se nestingherită chiar dacă şi-a schimbat numerele la maşină de cîteva ori şi şi-a vopsit tinichigeria, a reuşit să obţină ceea ce a dorit – recunoaşterea internaţională.

Ca de obicei, dl. Iliescu şi tovarăşii săi s-au dovedit de o rară abilitate. Cînd erau mai în urmă cu temele, cînd încălcau mai tare cerinţele elementare pentru admiterea în Consiliul Europei, atunci acuzau mai vehement Opoziţia de lipsă de patriotism în susţinerea intrării "poporului" în Europa. Ca şi cînd poporul intra la propriu în Europa şi se alegea cu vreun cîştig personal. Dl. Iliescu prezenta în aşa chip problema încît reieşea că nu e vinovat Guvernul şi Preşedinţia pentru mineriade, ci Opoziţia pentru că nu susţine în străinătate că ele n-au existat şi că, ceea ce văzuse o lume întreagă era o halucinaţie întrucît minerii chiar ar fi sădit flori la Bucureşti. Transformată în chestiune de onoare naţională, problema intrării în Consiliul Europei ca şi problema clauzei naţiunii celei mai favorizate de la americani a devenit nu numai subiect de campanie electorală permanentă, dar şi subiect de "consens" naţional. Astfel provocată – cine nu e cu noi, e împotriva noastră, nu-i aşa? –, Opoziţia s-a văzut, încet-încet integrată în campania Puterii sub deviza: "n-o facem pentru putere, o facem pentru ţară, ţara merită"... etc., etc. Astfel, răspunderea exclusivă a Guvernului şi a Preşedinţiei pentru îndeplinirea unor obligaţii pe care şi le-a asumat a fost risipită asupra tuturor. Acum, slavă Domnului, am scăpat cel puţin de o obsesie. Poporul se va linişti pe jumătate – mai are clauza –, şi, pe urmă, se poate considera satisfăcut. Dacă obţinem şi clauza, poporul va mai dobîndi nişte avantaje de care nu se va bucura niciodată. În definitiv, am mai avut clauza americană şi cine ar putea deosebi, din punctul de vedere al cetăţeanului, anii cu clauză de cei fără ea? Guvernele comuniste au acest dar infailibil de a beneficia de facilităţi într-un mod pe care poporul mult invocat nu-l percepe niciodată. Nivelul lui de trai nu suferă nici o ameliorare, deşi el e mereu chemat să susţină cauze de care Puterea se foloseşte în acelaşi mod păgubos şi demagogic. Oare va fi în stare Puterea de azi să schimbe cu ceva această tradiţie? Va fi ea capabilă să facă vizibile aceste "mari progrese" pe care şi le atribuie şi pentru masele invocate atît de demagogic în aceste campanii? Vom vedea. Pe timpul lui Ceauşescu campania pentru lichidarea datoriilor externe apelase la înţelegerea "poporului" căruia i se cereau mereu sacrificii arătîndu-i-se mereu alte termene pînă la limanul salvator. Acesta a venit, în sfîrşit, şi spre surpriza populaţiei care credea că, gata, se va schimba ceva şi acum va începe o oarecare bunăstare, nu s-a întîmplat nimic. Pentru că aceste campanii sînt purtate în aşa fel încît se sugerează "poporului" că lui i se ia ceva (eventual chiar din buzunar) în caz că nu reuşesc. Şi, în completare, el deduce că, dimpotrivă, dacă reuşesc, se va alege cu ceva. Dependenţa materială a fost atît de puternic cultivată – implicit, e adevărat –, încît nu e de mirare că la referendumul pentru Constituţie mulţi dintre cei chestionaţi pentru ce au votat răspundeau: am votat pentru pîine. De data aceasta, însă, Puterea poate fi satisfăcută. Opoziţia a servit-o – cu excepţia UDMR –, iar revenirea în forţă a comuniştilor în celelalte ţări din est, după valul anticomunist care a fost spart repede, a scos-o din situaţia de "lanternă roşie". Aşa încît ea poate prelua mai departe "moştenirea lui Ceauşescu" din perioada sa de început, "de deschidere", cu care şi-a păcălit nu numai propriul popor, ci şi înalta societate a Apusului. Are, prin urmare, înainte, cîţiva ani buni, un răgaz în care poate arăta ce vrea de fapt. Şi e foarte bine, e chiar cinstit să aibă parte atît de clauza americană, cît şi de primirea în Consiliul Europei.

Pentru ca să nu se poată plînge că n-a avut toate condiţiile necesare pentru a-şi duce la îndeplinire bunele intenţii. Rămîne de văzut dacă aceste "bune intenţii" se vor materializa în direcţia economiei de piaţă şi a reformei sau vor pava iadul unei noi minciuni. Să sperăm – măcar o dată! – că se va opta pentru a doua variantă.

La închiderea ediţiei

Evenimentul aşteptat de trei ani a avut loc în sfîrşit: marţi 28 septembrie, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a acceptat candidatura României ca membru cu drepturi depline în acest for. S-au adoptat totodată şi mai multe amendamente prin care se cere Guvernului român să îmbunătăţească nivelul respectării drepturilor omului , a drepturilor minorităţilor naţionale, să democratizeze sub mai multe aspecte sistemul juridic şi regimul de detenţie. Urmează validarea votului Adunării de către Consiliul ministerial.

La închiderea ediţiei

Între 24 şi 26 septembrie a avut loc, sub auspiciile Fundaţiei Humanitas şi Institutului pentru Democraţie în Europa de Est, a II-a Reuniune a Jurnaliştilor din Europa Centrală şi de Est. Ca teme de dezbatere au fost alese: **O analiză a fenomenului naţionalist în Estul şi Centrul Europei; Rolul ziaristului ca formator de opinie; Rolul mass-mediei în rezolvarea conflictelor; Etică şi presă.**

Amănunte vor fi prezentate în numărul viitor.

Călătorie prin

MONICA LOVINESCU şi VIRGIL IERUNCA

Gabriela Adameşteanu: De un an de zile nu v-am mai auzit la **Europa Liberă**. Totuşi, în acest timp probabil aţi urmărit ceea ce se petrece în spaţiul cultural din ţară. Cum vedeţi, deci, cultura română actuală?

Monica Lovinescu: Marea surpriză post-decembristă a fost apariţia printre scriitori a unei specii uitate de o jumătate de secol, scriitorul care devine gazetar şi eseist politic. E lucrul care ne-a surprins cel mai mult şi căruia i-am acordat cea mai mare atenţie. Mi se pare absolut normal ca într-o perioadă ca aceea pe care o trăim, la un moment dat cărţile să se facă mai rare sau să intre într-o mică tăcere, iar scena din faţă să fie ocupată de un lucru care a lipsit total.

Virgil Ierunca: Am totuşi impresia că ne găsim într-un alt stadiu. Imediat după decembrie 1989, intelectualii care intrau în acţiune răspundeau unor, să le spunem, urgenţe lirice. Erau foarte mulţi scriitori completamente detaşaţi de politic (nu de politică, dar de politic) care intrau în arenă. Astăzi, după trei ani, urgenţele lirice au fost înlocuite cu un fel de dăruire şi sacrificiu. Dacă la început foarte mulţi scriitori şi cărturari au intrat în ziaristică pentru a contribui la reconstrucţia unei cetăţi democratice, între timp mulţi s-au întors la uneltele lor (mai mult sau mai puţin uitate) şi au intrat în ceea ce ei numesc (şi poate pe drept cuvînt) firesc. Sînt însă alţii care întîrzie între dăruire şi sacrificiu, în ciuda dezamăgirilor de tot felul. N. Manolescu a luat riscul de a conduce un partid politic, Gabriel Liiceanu, care era, cel puţin pentru mine, unul dintre cei mai de seamă, dacă nu cel mai de seamă filosof român după dispariţia lui Noica, este editor. E drept că e nevoie de ceea ce face el acum, nu-i mai puţin adevărat că filosofia românească este, deocamdată, într-un impas.

Agitatorul unui spectacol public super-regizat de Putere: Adrian Păunescu

Andrei Cornea: Dacă-mi permiteţi să fac un pic pe avocatul diavolului, v-aş întreba dacă nu vedeţi, totuşi, şi o capcană în acest angajament politic al intelectualilor. Fiindcă, e adevărat, există Nicolae Manolescu, care conduce un partid, dar există, să nu uităm, şi Corneliu Vadim Tudor care conduce un alt partid.

M.L.: Dar noi parcă vorbeam de cultură.

A.C.: Există şi Adrian Păunescu, care...

V.I.: Cînd se duceau polemici între criticii noştri autorizaţi, dacă poezia lui Adrian Păunescu e bună sau rea, eu am spus: asta este o ceartă absolut imaginară. Problema nu se pune dacă Adrian Păunescu este poet bun sau nu. El **nu este poet.**

M.L.: E un versificator.

V.I.: Nu este poet. E un agitator de spectacol public, regizat de el şi super-regizat de Putere. Atîta tot. Deci iarăşi nu sîntem în domeniul culturii.

M.L.: Nu ştiu în ce sens poate fi vorba de o capcană, pentru că dacă se vor aşeza lucrurile, se vor aşeza şi prin ceea ce faceţi, şi se va obţine un echilibru care există în orice cultură între articolul de ziar şi carte. Ni s-a părut anormal nouă, românilor, după 50 de ani, această explozie în publicistică, uitînd de perioada interbelică, cînd aceiaşi oameni scriau şi articole de ziar, şi cărţi. Şi în Occident avem acelaşi lucru. De aceea ceea ce a spus Virgil adineauri (starea sacrificială) este într-adevăr o realitate, pentru că n-aveţi răgazul de a fi în amîndouă părţile.

Noua tactică a Puterii: a îngădui o presă liberă şi a nu ţine seama de ea

M.L.: În '90, se lucra într-un fel de iluzie lirică a libertăţii regăsite. Acum lucraţi pe un fond de oboseală, de dezamăgiri intense, şi cu impresia că se vorbeşte oarecum în gol. În orice caz, dacă nu se vorbeşte în gol faţă de societatea civilă, faţă de Putere se cam vorbeşte în gol. S-a descoperit o tactică nouă, extrem de eficace, de a vă lăsa să vorbiţi, de a îngădui o presă total liberă, şi de a nu ţine seama de ea. Însă să sperăm, totuşi – pentru că sîntem aici ca să sperăm împreună –, că această fază va fi depăşită.

V.I.: Cînd François Mauriac scria articole politice care aveau un ecou destul de mare în opinia publică franceză, el nu o făcea dăruindu-se, el o făcea din confortul operei lui, care continua să crească în acelaşi timp. El făcea politică în momentele lui de destindere confortabilă, ceea ce nu este cazul scriitorilor care astăzi, în septembrie 1993, nu părăsesc politicul. Aici este deosebirea cea mare dintre dăruire şi confort intelectual.

M.L.: Pentru că noi înşine ne aflăm într-o stare de extremă urgenţă, presupun că aceasta ne împiedică să facem ceea ce făceam înainte: să ne aruncăm în primul rînd asupra cărţilor primite. Şi au fost cîteva într-adevăr remarcabile. Dar, curios, citindu-vă articolele politice, n-am avut timpul să înregistrez literatura aşa cum ar fi trebuit. Am înregistrat-o însă vreo 30 de ani, mi se va îngădui această pauză.

G.A.: Dacă în '90 scriitorii care făceau publicistică erau într-adevăr pasionaţi de politică, tot ceea ce s-a întîmplat în ultimii trei ani a mutat foarte mult accentul pe economic. Crahul revistelor culturale este incontestabil în acest moment. Starea culturii se raportează la economic în fiecare secundă. Cum arată într-o societate normală viaţa unui scriitor? Din ce trăieşte?

M.L.: Evident, scriitorul de tip occidental trăieşte foarte rareori din scrisul lui. Trebuie să ajungi să fii Malraux ca să trăieşti din scrisul tău, sau Sartre etc.

A.C.: Sau să scrii, ca Umberto Eco, un roman de mare succes.

M.L.: Umberto Eco era deja cunoscut; surpriza a fost că venea de la semiotică la roman. Acela este într-adevăr primul roman post-modernist, în sensul ironizării propriului scris şi trimiterilor inter-textualiste, care permit şi lectura cea mai vulgară şi pe cea mai rafinată. Există deci aceste excepţii, care nu sînt prea numeroase, sau există scriitorii de gară. La noi era la fel: între cele două războaie Lovinescu era profesor de liceu. Să nu uităm că mecenatul partidului comunist a avut drept scop iniţial faimoşii ingineri ai sufletelor şi că toată situaţia, nu privilegiată, dar aparte a scriitorului într-un astfel de regim avea un scop pe care nu întotdeauna l-a atins. Pentru că au fost şi scriitori buni care profitau nu de aceste privilegii, dar de posibilitatea de a trăi din opera lor.

V.I.: Cărţile de bună calitate, care nu se bucură de atenţia marelui public, sînt sprijinite de diverse fundaţii şi asociaţii în orice societate democratică.

M.L.: Am un exemplu absolut concret şi imediat: am tradus cu Eugen Ionescu, adică, mai precis spus, Eugen Ionescu a tradus cu mine cîteva piese de Caragiale care vor fi publicate în toamna aceasta la Paris. Editura care le va publica evident că a cerut o subvenţie.

V.I.: De la Centrul Naţional al Literelor. Asemenea fundaţii şi asemenea asociaţii sînt foarte numeroase. În afară de mecenatul individual.

M.L.: Nu o cere autorul, o cere editura. Deci sistemul acesta de sponsorizare, cum s-ar spune aici, există.

V.I.: Sponsorizare firească şi fără contraparte. Să părăsim, deocamdată, societăţile culturale şi fundaţiile occidentale de tot soiul care vin în ajutorul literaturii de calitate, pentru a ne întoarce în peisajul românesc unde, după trei ani, asistăm, la o sfidare totală. Actuala Putere sfidează nu numai societatea, ci şi cultura. Cum? O sfidează economic (nu e nevoie să-mi daţi exemple pentru că le cunoaştem, le înţelegem, şi ne revoltă) dar o sfidează şi pe căi mult mai spectaculare. Actuala Putere are în posturi unde cultura ar trebui să fie pe primul plan reprezentanţi care sfidează la modul absolut profilul unei culturi. Puterea a încredinţat posturi unor oameni care n-au absolut nimic de-a face cu cultura (sau dacă au avut cîndva de-a face cu cultura, în timpul lui Ceauşescu au fost aceia care au împiedicat pe oamenii de cultură românească să-şi afirme cît de cît identitatea). Nu e nevoie să dau nume, însă, relativ recent, am văzut diverşi consilieri, fie la Cotroceni, fie la Ministerul Culturii, care erau nişte subactivişti culturali în timpul lui Ceauşescu şi pe care Puterea îi găsise nefolosiţi, pe undeva, în colţuri de ţară. Cei mai mulţi au venit din provincie şi s-au instalat în fotoliile bucureştene, în ceasul al 11-lea, pentru că în ceasul al 10-lea locurile de decizie în materie de cultură erau deja ocupate de impostorii neo-comunişti.

O sfidare "originală": lăudătorii de la curtea lui Ceauşescu, în locurile de decizie ale culturii române

M.L.: S-a vorbit foarte mult de originalitatea cazului românesc. Este originală şi această sfidare: faptul că foşti lăudători de prim rang şi de mare stricăciune de la curtea lui Ceauşescu au reapărut în cultura română, la locuri de decizie. Cînd ne gîndim cine se află în cele două Comisii Culturale din Parlament, ori că reprezentantul României la Consiliul Europei este Adrian Păunescu, constatăm sfidările. E un fel de sfruntare, pe care în alte ţări nu o găsim. Eu aş vrea să vă pun însă şi eu o întrebare: ţara aceasta a trecut prin totalitarism, ale cărui caracteristici le ştim cu toţii (arestarea inocenţilor, schizofrenizarea societăţii, dedublarea limbajului etc.). De ce oare în loc ca aceasta să fie analiza precumpănitoare, se caută exemplele mai ales în trecutul local? Există din acest punct de vedere un fel de insularizare. Eu sînt foarte izbită că în foarte bune comentarii de politică se vorbeşte pe acelaşi plan de dictatura carlistă, dictatura legionară, dictatura antonesciană, dictatura comunistă. Dictatura carlistă a fost o operetă penibilă, dictatura legionară a fost superpenibilă, dar a ţinut trei luni, dictatura antonesciană era pe timp de război. Ce spun aici nu înseamnă în nici un fel că justific aceste dictaturi: ele erau dictaturi. Dar sînt puşi pe acelaşi plan 50 de ani de transformare completă a societăţii şi a omului din această societate de către un sistem totalitar al cărui corespondent nu-l putem găsi decît în nazism. Alain Besançon spunea la un moment dat că, în fond, acolo unde se instalează, comunismul reprezintă caricatura tradiţiilor naţionale din acel loc. Deci noi am stat o primă parte, ca tot Estul european, sub caricatura tradiţiilor ruseşti. După raportul Hrusciov şi după ceea ce s-a numit liberalizare, acestei caricaturi i s-a adăugat caricatura locală: o suprapunere de caricaturi. Or, eu văd foarte bine analiza făcută caricaturii locale, dar analiza trunchiului comun n-o simt printre urgenţele mentale ale celor care scriu. Cum vă explicaţi acest lucru, pentru că, la urma urmei, cehii au dat studii politice de primă mînă, polonezii la fel, au analizat în primul rînd fenomentul totalitar în esenţa lui (aceeaşi, **groso-modo**, în aceste ţări) şi numai după aceea s-au întors la prototipurile locale.

A.C.: Am impresia că în general nu prea există studii. Nu e vorba de articole de ziar sau de luări de poziţie, dar există foarte puţine studii privitoare într-adevăr la perioada comunistă, cu cele două sau trei etape pe care le-a parcurs. Noi nu ştim de fapt foarte limpede, dincolo de nişte generalităţi pe care le repetăm, în ce a constat în mod foarte concret şi foarte analitic acest regim. Lipsesc studiile. Sînt cu atît mai urgente cu cît ne dăm foarte bine seama că multe din necazurile noastre de acum (mă gîndesc mai ales la mentalitatea foarte multor oameni, la eşecurile Opoziţiei de a convinge anumite categorii sociale de importanţa economiei de piaţă sau a libertăţilor ş.a.m.d.) derivă din atitudini de gîndire care au fost moştenite în cursul acestor două tipuri de caricaturi. Lipsa studiilor se explică, probabil, prin mai multe cauze. Probabil că şi lipsa de timp, dar şi o anumită lipsă de disponibilitate pentru reflexie.

România profundă

în dialog cu GABRIELA ADAMEŞTEANU şi ANDREI CORNEA

Din etapa stalinistă, România a ieşit puţin şi greu

M.L.: Ştiţi la ce ne duce povestea asta? La reiterarea faimoasei pendulări a intelectualului român între complexul de superioritate şi complexul de inferioritate. Ori devenim cu toţii păcătoşi specifici (păcatul nu vine din comunism ci, aşa cum l-a văzut Caragiale, din societatea românească), ori devenim (ca la noi la nimenea) cei mai mari, cei mai buni, mai asupriţi – ceea ce nu e adevărat. Dacă ne rezumăm la caricatura locală, zic că n-am fost cei mai asupriţi (în afară de fenomenul Piteşti). Cînd spunem că la noi a fost mai groaznic decît aiurea, uităm procesele Slanski, Rajk. Există o carte în trei volume, destul de densă şi nu prea pasionantă ca lectură – dacă mă aude, nu va fi foarte încîntat – a lui Fejtö, care se numeşte **Istoria democraţiilor populare**, o carte destul de plată şi extrem de utilă, pentru că vezi, cu o diferenţă de 2-3 luni în etapa sovietică – exact aceleaşi procedee, exact acelaşi sistem de tortură.

A.C.: În România nu s-a ieşit (sau s-a ieşit foarte greu şi puţin) din etapa stalinistă. În Polonia, etapa dură şi teribilă a durat cîţiva ani, după care oamenii au putut să-şi regăsească o aparenţă de normalitate, pe cînd vreme, în România, se ştie, Dej a supravieţuit raportului lui Hrusciov, a reuşit să îi facă pe ruşi să-şi retragă trupele, după care...

V.I.: Retragerea trupelor era o etapă nesemnificativă, pentru că nimic nu s-a schimbat.

A.C.: Deci ieşirea din stalinism s-a făcut extrem de parţial şi de limitat.

M.L.: E momentul diferenţierii. Evident de atunci au început să se diferenţieze ţările. Un fenomen extrem de nociv pentru noi a fost transformarea sentimentului naţional (normal într-o societate colonizată) într-un fel de parodie pe care a făcut-o Ceauşescu. În fond, el a deznaţionalizat şi a făcut un fel de fascismo-comunismo-naţionalism şi a degradat sentimentul naţional (un lucru extrem de onorabil, care există la toate popoarele). Cred că ne-a făcut un rău imens şi din acest punct de vedere, oferind un fel de zaţ, care a dus la "Săptămîna", care a dus la "Luceafărul", care a dus la protocronism şi care acum se dezvoltă (nemaifiind Ceauşescu) în alte publicaţii, ca "România Mare".

V.I.: Cred însă că ne-am îndepărtat, pentru că discutam cum se explică acea carenţă a studiilor în epoca ieşirii din comunism. Am căzut de acord că e un fel de sfială sau de neputinţă parţială de a analiza această ieşire din comunism. Eu cred că sîntem totuşi prea severi cu peisajul românesc, pentru că această carenţă a studiilor este generalizată. Aceiaşi observatori occidentali care au făcut o analiză în toate direcţiile asupra fenomenului totalitar comunist, după ieşirea din comunism au fost aşa de surprinşi că istoria a luat-o razna, încît sînt uluiţi şi tac. Intelectualii (ca şi oamenii politici, de altfel) sînt într-o totală derivă şi lipsă de imaginaţie politică.

M.L.: Ai perfectă dreptate, dar acum analizezi peisajul francez. A existat o efervescenţă extraordinară de studii de filosofie a istoriei, de încercare de sociologie a fenomenelor comuniste între '75 (cînd s-a demarxizat elita intelectuală franceză) şi '89. Evident că '89 a venit prea devreme pentru mulţi cercetători. Dar eu mă gîndeam la studiile asupra comunismului în România. Or, între timp, prin samizdat, prin momente mai libere în care s-a putut scrie, polonezii, [illegible]urii, cehii, ne-au dat cîteva. Cred că a sosit momentul să încercăm şi noi, românii, să vedem ce s-a petrecut cu noi. În tot timpul acesta a apărut o întreagă bibliotecă pe tema totalitarismului, dar românii nu sînt încă la curent cu ea.

V.I.: Există o excepţie fericită, pentru că unul din fenomenele cele mai extraordinare şi cele mai "originale", în sensul prost al cuvîntului, a fost venirea minerilor la Bucureşti. Or, s-a găsit un analist politic să analizeze în mod exemplar un lucru atît de greu de situat în epoca post-comunistă. E vorba de acea fenomenologie a mineriadei, care a apărut, de altfel, în "22", a d-lui Andrei Cornea.

A.C.: Eu am să tai aici textul.

V.I.: Nu, să nu tai, pentru că o fenomenologie la cald nu e un lucru prea uşor de făcut.

M.L.: A mai existat o carte asupra mineriadei, făcută foarte precis şi foarte exact de Mihnea Berindei, Ariadna Combes şi Anne Planche.

G.A.: Eu am pierdut momentul cînd am vrut să intru în discuţie. Am vrut să vă spun că acum două seri am văzut o emisiune la televizor care m-a uluit şi m-a indignat. Era tîrziu, în jur de ora 11; o poetă pe care cîndva aţi considerat-o demnă de a fi menţionată, Gabriela Negreanu, era într-un aşa-zis dialog cu Dan Zamfirescu, cunoscut publicist de extremă dreaptă.

M.L.: Ceauşist, nu numai de extremă dreaptă.

G.A.: Poeta mai avusese dialoguri asemănătoare cu Mihai Ungheanu, cu Corneliu Vadim Tudor. Şi, ascultîndu-i, m-am gîndit: iată ce surprize ne oferă această epocă: viitorul citeşte totdeauna altfel trecutul. Stilul bombastic, lipsa de logică a celor doi, mi s-au părut periculoase, dar şi mai periculoasă încă mediatizarea acestei năclăite parodii naţionalist-culturale, în care erau tîrîţi laolaltă mari scriitori. Bine, Eminescu, Eliade, sînt de mult anexaţi, acum venise şi rîndul lui Creangă. Iată ce se oferă ca emisiune culturală la Televiziunea Română, în timp ce revistele culturale de prestigiu dispar de pe piaţă.

V.I.: Asta face parte din sfidarea de care pomeneam. Dar, pentru că m-ai pus direct în cauză, pentru că am scris o cronică foarte bună despre această poetă, te întreb, Gabriela Adameşteanu: este singurul scriitor cinstit care a străbătut ceauşismul cu o oarecare decenţă şi care astăzi ajunge la extremisme şi la spectacol? De ce să te referi la un singur nume? De ce te miri, cînd există şi scriitori, şi critici, care erau adevărate capete de referinţă în perioada ceauşistă şi care s-au cotrocenizat şi fac, mai mult sau mai puţin pe faţă, sau în numele apolitismului, ceea ce fac? Eu nu mă mai mir de nimic de cînd am ajuns în România. Sau cînd urmăresc România de la distanţă.

M.L.: Evident că marile nume care sînt anexate de unii şi de alţii n-au nimic de-a face cu acei unii şi alţii. Eminescu a fost anexat de toată lumea de-a lungul timpului, e drept că există articole politice prin care poate să fie anexat, dar nu anexat în forma aceasta. Şi nu de spiritele acestea. În momentul în care se discută despre articolele lui politice, trebuie repuse şi explicate în epocă – ce însemna naţionalismul în epoca aceea (ceea ce nu înseamnă derivatul de ceauşism din clipa de faţă). Dacă bietul Creangă a ajuns şi el anexabil, are o operă prin care se apără singur. Nu înseamnă că fenomenul e neimportant, înseamnă doar că e banal. Cu numele lui Vadim Tudor ieşim, iarăşi, din cultură. Este o simplă propagandă.

A.C.: V-aţi aflat acum în România pentru cîteva zile, şi nu numai la Bucureşti şi în mijlocul intelectualilor şi studenţilor de la Universitate. Aţi călătorit puţin şi în ţară. Ce impresie v-a făcut ceea ce se cheamă "La Roumanie profonde"?

V.I.: Nu voi vorbi de ecourile pe care le-a trezit în mine prima vizită a mănăstirilor din nord, care m-a decomplexat (Ori de cîte ori eram într-un mare muzeu al lumii şi-mi aminteam că n-am văzut Voroneţul, eu, care pot să stau 6 ore într-un muzeu, ieşeam imediat, nu mai vedeam nimic). Deci vorbim despre lucruri **aparent** anecdotice. În faţa mănăstirii Văratec erau o ţărancă şi un ţăran care vindeau pere. Ţăranca avea în jur de 60 de ani, iar ţăranul avea aproape de 80, însă era plin de vigoare. Am intrat în vorbă cu ei, cum o duc după noile reforme în România de azi, şi amîndoi mi-au făcut o analiză perfectă a mizeriilor lor: pămîntul care li s-a dat nu este roditor, nu este suficient, nu era pămîntul lor, nu pot trăi din ceea ce cultivă, n-au unelte agricole, vor veni şi impozitele etc., deci o analiză perfectă sociologică. Şi atunci eu, ca naiv, am întrebat: Dar cine e vinovat de toate acestea? Şi răspunsul a fost scurt: Coposu. Pînă la urmă i-am convins că nu-i chiar aşa (am convins doi, mai rămîn nu ştiu cîte milioane), au fost încîntaţi, ţăranca plîngea, şi, cum i-am spus că nu mănînc pere că sînt la regim, mi-a propus să-mi aducă a doua zi pere fierte etc., pentru că, în sfîrşit, a înţeles şi ea ce se întîmplă. Dacă însă m-aş întoarce acum şi i-aş pune altă întrebare: "Dar cu cine votaţi în viitoarele alegeri?", tare mi-e teamă că va spune "Cu Iliescu.".

Joi 23 septembrie, la sediul Muzeului Literaturii Române a avut loc Rotonda 13, prilejuită de comemorarea morţii lui Eugen Lovinescu, la care între alţii au vorbit: Ioana Postelnicu, Pericle Martinescu, Barbu Cioculescu, Gh. Grigurcu, N. Manolescu. Au fost prezenţi Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca şi cu această ocazie s-a lansat şi primul volum al **Agendei Literare** a lui E. Lovinescu.

Virgil Ierunca şi Monica Lovinescu la Văratec

Vineri 24 septembrie, ora 18, la Muzeul Ţăranului Român, Fundaţia Humanitas a organizat o întîlnire cu publicul pe tema: **După trei ani: memorie şi uitare. Unde ne aflăm pe drumul despărţirii de comunism?** Solicitat să spună cuvintele de încheiere, VIRGIL IERUNCA a rostit cîteva fraze pe care socotim nimerit să le reproducem: **"Nu vreau să încheiem această reuniune prin ceva personal, de aceea vă voi oferi un citat din sociologul Jacques Julliard: «Secolul al XX-lea a început la Sarajevo în 1914 şi s-a încheiat în decembrie 1989 la Bucureşti».**

Sîntem oare siguri că, dacă s-ar întoarce acum la Bucureşti, Jacques Julliard ar mai scrie aşa ceva astăzi?"

Corectînd o eroare apărută în "22" (nr. 37, pg. 15), reproducem cuvintele rostite de Virgil Ierunca la lansarea cărţilor "Seismograme" şi "Subiect şi predicat" (editura Humanitas, Bucureşti, 11 septembrie 1993):

VIRGIL IERUNCA: "Aici **nu mai este** Europa liberă". Deşi am fost în faţa unui microfon atîţia ani, eu n-am nici un dar oratoric. Sînt incapabil de un discurs (de-aia am şi notat adineauri aceste cuvinte puţine). Mă împiedică, de altfel, şi titlul cărţii: "Subiect şi predicat". Subiectul şi predicatul implică o propoziţie simplă. Dar eu am să vă spun o frază: sînt încîntat că mă aflu în mijlocul dumneavoastră.

Vom articula, deci, şi pe această cale, comunicarea pe unde cu o comuniune a urgenţelor.

Ce e urgent aici şi acum? E urgentă, cred eu, conştiinţa memoriei.

Să nu uităm.

Să nu uităm împreună.

Vă mulţumesc!

(Sîmbătă, 11 septembrie, librăria Humanitas, Bucureşti)

H.-R. PATAPIEVICI

Cazul Galilei revizitat (I)

Aria de operetă

Toată lumea crede că ştie despre Galilei esenţialul: şi anume că a fost un "om de ştiinţă revoluţionar", un spirit raţional care a ascultat de "mărturia simţurilor" şi a respins speculaţiile teologice; în fine, un om care a sfidat brutalitatea ignară a Bisericii în numele adevărului. Pe scurt, personalitatea sa ar fi cuprins, fără scăderi, două laturi exemplar afirmate: un savant experimental de felul celor moderni şi un militant pentru adevărul ştiinţific persecutat de opresiunea dogmelor religioase. Am să o spun din capul locului: acest portret, demn de biografiile care apăreau în colecţia sovietică "ştiinţa învinge!", este fals. În el, Galilei este pus să zîmbească cu zîmbetul mecanicului de locomotivă Popov, zîmbet martir şi sapient pe care ne-am obişnuit să-l extragem din vodevilul epistemologic intitulat de Bertolt Brecht **Galilei**. Asupra unei anumite sensibilităţi filosofice de stînga, asemenea istoriete sentimentale exercită o persuasiune hipnotică. Iată un exemplu de deraiere: insensibil la riscul de a se face de rîs printre cunoscătorii dosarului, Lukács dezbate chestiunea "neopozitivismului" cardinalul Bellarmino prin citate din Brecht (**cf. Ontologia existenţei sociale**, vol. 1, 1982, pp. 52 sq). Ca multe alte mituri ale stîngii, la fel de nejustificate, acest portret de pacotilă domină încă imaginarul public. Să încercăm să îi restituim dimensiunea istorică (şi epistemologică), reală.

Contextul

Galilei se naşte în 1564, adică un an de la încheierea lucrărilor conciliului de la Trento. Trento reprezintă cea mai spectaculoasă revizuire a politicii seculare tradiţionale a Bisericii catolice. Alain Besançon făcea observaţia că soluţia oferită crizei la Trento reprezintă o opţiune diametral opusă aceleia prin care Roma, în secolele XII-XIII, reuşise să dea un sens umanist, juridic şi "liberal" punerii de acord între Biserică şi secol. Într-adevăr, dacă prima soluţie a condus la implicarea ca şi completă a Bisericii în Renaştere, a doua soluţie a luat inevitabil întorsătura catastrofală a **divorţului**. Este motivul pentru care Italia în care se naşte Galilei este devorată de resentiment şi suspiciune: după jefuirea Romei de către trupele Imperiale (1527) urmează prăbuşirea republicii florentine (prin dictat extern: 1529) şi, ca o consecinţă a eşecului politicii franceze, întinderea dominaţiei spaniole în peninsulă. Vom vedea mai jos rolul nefast jucat în condamnarea lui Galileo de alergia Curiei papale la intrigile spaniole. Deocamdată să consemnăm că papii debonari şi umanişti ai Renaşterii sînt înlocuiţi de Papii nervoşi, bănuitori şi autoritari ai Contrareformei. În plus, pe măsură ce secolul îi scăpa, Biserica multiplică, impudic şi inutil, gesturile autoritare ale punerii sub căpăstru: în 1559 este publicat primul Index al cărţilor prohibite iar în 1571 este fondată Congregaţia Indexului, care instituţionalizează cenzura. În fine, mai trebuie să adaug opţiunea oficială pentru revenirea în forţă a aristotelismului, simbolizată prin declararea lui Toma d'Aquino, în 1567, ca Doctor al Bisericii. Inutil să mai reamintesc că Galilei se va manifesta ca un platonician ireductibil, care va duce deriziunea aristotelismului pînă la pamflet sîngeros şi batjocură (fapt intelectualmente dăunător).

Primul act: 1616

La începutul lui ianuarie 1610, Galilei este primul om care priveşte cerul prin telescop: descoperă structura discontinuă a Căii Lactee (infirmînd alegaţiile lui Aristotel, potrivit căruia avem de a face cu o exhalaţie sublunară) şi observă sateliţii lui Jupiter (care alcătuiau, pe atunci, primul sistem copernican vizibil). La sfîrşitul anului descoperă fazele lui Venus (alt argument frapant în favoarea lui Copernic), iar la începutul lui 1611 Galilei este la Roma pentru a prezenta Colegiului Roman noutăţile. Contrariaţi, dar probi, iezuiţi îl confirmă: este primit în Academia dei Lincei, Papa şi cardinalii îl elogiază. Între cei care îl admiră şi îi confirmă descoperirile găsim pe cardinalii Roberto Bellarmino (rector la Collegio Romano din 1592 şi oaia neagră a celor care văd în Galileo un atlet musculos de tipul "ştiinţa învinge!") şi pe Maffeo Barberini, viitorul Papă Urban VIII, sub pontificatul căruia Galilei va suferi condamnarea. Prestigiul lui Galileo este enorm, iar creditul pe care Biserica i-l face, prin ierarhii săi, este pe măsură. Se întoarce la Florenţa cu sentimentul net că descoperirile sale sînt oficial susţinute de Biserică (ceea ce era o imprudenţă). Aşteptările noastre uniforme sînt şi mai mult contrariate de următoarea împrejurare. În 1612 Galilei publică un opuscul de hidrostatică virulent anti-aristotelician, pe care îl supune imediat atenţiei lui Bellarmino, principalul sfătuitor papal în chestiuni teologice, şi care era un aristotelician de strictă observanţă. Toleranţa intelectuală a cardinalului este atît de mare, încît nu se formalizează de fugoasa dialectică galileană, ci îl asigură pe autor de întreaga sa afecţiune şi se declară oricînd gata să îi facă un serviciu.

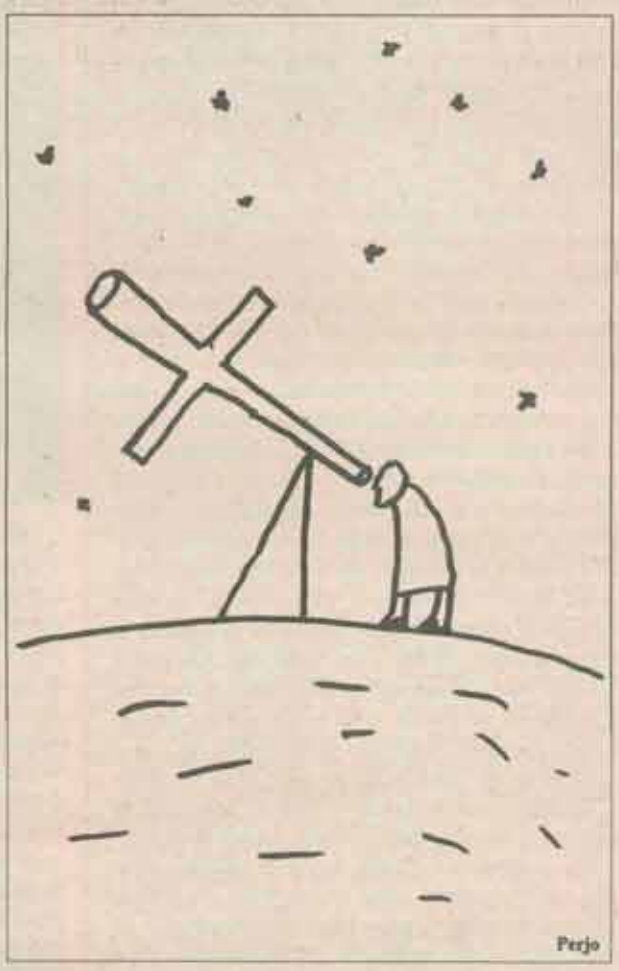

Perjo

Această ocazie nu va întîrzia să apară. Ca de obicei, cei mărunţi şi mediocri încep să se agite. Galilei este denunţat la sfîrşitul anului 1614, din amvon, de un preot oarecare. Protestează, iar acuzaţia, din ordinul ierarhiei bisericeşti, este retrasă (la Florenţa). Totuşi, prin intermediul unui preot dominican influent, Inchiziţia romană este avertizată. Galilei, nerezistînd ispitei de a da lecţii de teologie teologilor, replică printr-o scrisoare celebră (1615), în care recurge la sf. Augustin pentru a justifica abandonarea sensului literal al Bibliei atunci cînd aceasta intră în contradicţie cu fapte evident demonstrate. La sfîrşitul anului 1615, împotriva sfaturilor prietenilor, se duce la Roma, pentru a pleda în favoarea compatibilităţii creştinismului cu tezele lui Copernic. O comisie de teologi (numită special de papa Paul V) stabileşte contrariul. Totuşi, datorită enormului respect de care se bucura, Galilei nu este nici măcar menţionat ca pus în cauză (deşi acţiunea se declanşase ca un denunţ împotriva sa). Primul act se încheie prin condamnarea tezei mişcării Pămîntului şi ordinul de a epura lucrarea lui Copernic. Verbal, lui Galilei i se cere să nu mai profeseze ideile lui Copernic găsite vinovate, dar, fapt important, **nu este condamnat**. Mai mult, Bellarmino însuşi notifică în scris exonerarea lui Galilei de orice suspiciune. Este serviciul promis. Datorită excelentului cardinal, relaţiile dintre Galilei şi Biserică rămîn normale pînă în preajma condamnării propriu-zise, care are loc în 1633. Dar încă de acum încep să se simtă anumite stridenţe.

Stridenţele

Prima stridenţă este a teologilor. Aristotelismul tradiţional, cel reînviat de Biserică după Trento, susţinea că în cosmos există două lumi radical diferite: de o parte lumea celor patru elemente, lumea sublunară a naşterii şi a corupţiei; de cealaltă parte, lumea eternă şi incoruptibilă a aştrilor, alcătuită dintr-un al cincilea element (numit uneori "chintesenţă"). Astrele, potrivit aceste viziuni, nu se pot nici forma şi nici distruge. Mai mult, fizica lumii sublunare este complet diferită de fizica lumii celeste, potrivit diferenţelor calitative dintre cele două tipuri de substanţe. Dar nova descoperită de Tycho (care arăta că stelele se pot naşte) şi petele solare descrise de Scheiner (care arătau că astrele sînt coruptibile) au fost interpretate ca indicii ale faptului că universul vizibil este uniform, adică supus peste tot aceleiaşi fizici. Firească, problema care s-a ridicat imediat a fost aceea a statutului teologic al tezei incoruptibilităţii cerurilor. Răspunsul de bun-simţ a fost cel adoptat de Galilei, care a făcut observaţia (evidentă) potrivit căreia această teză nu este o dogmă creştină, ci un principiu al filosofiei păgîne. Dimpotrivă, Biserica şi-a angajat toată autoritatea în susţinerea ideii că imutabilitatea cerurilor este parte din profesiunea de credinţă creştină, iar Dumnezeu a creat lumea descrisă de Ptolemeu şi nu cea inventată de Copernic. Pierderea discernămîntului reprezintă o stridenţă regretabilă a inteligenţei. Pe investirea unei concepţii păgîne cu autoritatea credinţei creştine s-a jucat în mod decisiv actul final al condamnării lui Galilei.

A doua stridenţă este datorată tipului de consens la care ajunsese atunci comunitatea ştiinţifică a astronomilor. Opinia "ştiinţifică" privind adevărul cercetării astronomice fusese fixată în 1578 de lutheranul Tycho Brahe, ultimul mare observator de precizie al cerului cu ochiul liber. Enormul prestigiu al astronomului danez a impus observaţiei astronomice corecte un criteriu de adevăr care a fost întîia dată formulat de Melanchton: acesta a respins sistematic tezele lui Copernic (care trezeau violenţa lui Luther) uzînd atît de Aristotel cît şi de Scriptură. În ciuda văditei incompetenţe astronomice a lui Melanchton, şi datorită faptului că Tycho Brahe era un bun lutheran, orice teorie cosmologică a trebuit să satisfacă, pe viitor, trei credinţe: să fie în acord cu dinamica lui Aristotel, cu litera Scripturii şi cu datele de observaţie. În baza acestui criteriu a fost condamnată una din lucrările lui Kepler, în 1595, de Senatul protestant al universităţii din Tübingen. Exact la fel, şi uzînd de aceleaşi argumente, vor proceda şi catolicii în 1616 cu opera teologului Foscarini (care susţinea unele teze galileene). Dacă ne gîndim că, în acea vreme, miezul disputelor dintre lutherani şi catolici era tocmai criteriul interpretării Scripturii, stridenţa (sau ironia) poziţiei comunităţii ştiinţifice catolice este izbitoare: catolicii, care îi acuzau pe lutherani de arbitrar, au adoptat un criteriu lutheran pentru a evalua adevărul unor afirmaţii naturale (dar cu implicaţii teologice).

A treia stridenţă este intoleranţa epistemologică. O putem vedea la colegiul de teologi, dar o găsim, deopotrivă, la Galilei. În mod surprinzător, ea este mult mai puţin prezentă la cardinalul Bellarmino, a cărui presă este însă atît de proastă, încît nu poate fi vorbit de bine fără riscul de a trece în ochii lumii drept reacţionar. Acesta nu contesta valabilitatea noilor descoperiri: dar Bellarmino părea să sugereze faptul că adevărul consecinţei (să zicem, fazele lui Venus) nu implică în mod unic adevărul premizei (Pămîntul şi Venus se rotesc în jurul Soarelui), şi aceasta din simplul motiv că adevărul este implicat atît de adevăr cît şi de fals. Galilei, cu realismul său robust, trece peste aceste nuanţe: pentru el adevărul este ceea ce el, Galileo, gîndeşte. Este important să ne amintim că Galilei îşi prezintă aproape întotdeauna punctul său de vedere ca fiind "divin inspirat" şi că obişnuia să denunţe orice opinie contrară lui ca fiind "contrară Scripturii". Zelul pe care Galilei l-a cheltuit pentru a-i converti pe ierarhii Bisericii la punctul său de vedere, ca şi aroganţa iritată pe care o manifesta faţă de contradictorii săi, sugerează că eforturile sale nu aveau nici o legătură cu "libertatea gîndirii", de care Galileo nu se sinchisea, ci vizau impunerea doctrinei sale, cu ajutorul Bisericii, ca adevăr necontestat al comunităţii ştiinţifice. Galilei nu se mulţumea să aibă un punct de vedere "ştiinţific", el îl investea imediat "teologic" cu toate speculaţiile care îl puteau justifica. Este de aceea lesne de înţeles suspiciunea teologilor catolici faţă de acest laic băgăreţ şi fugos, care căuta întotdeauna pentru ideile sale fizice concursul unei teologii personal interpretate. A treia stridenţă priveşte, paradoxal, tocmai prozelitismul lui Galileo: şi anume, mania sa de a justifica fizica prin teologie. Pericolul este imediat sesizabil: dacă orice fizică este pînă la urmă de găsit în Biblie, atunci Biblia care nu este fizică va fi în mod necesar lovită de inactualitate, pierzîndu-şi cu timpul, credibilitatea. Este ceea ce, după două secole de eroziune, s-a şi întîmplat.

(Continuare în numărul viitor)

ADRIAN NICULESCU

Prima intrare a României în Europa paşoptistă II

(urmare din numărul trecut)

Aminteam mai sus de remarcabilul avans, poate de ordinul a 50 de ani, pe care societatea românească, graţie dinamismului ei din epoca "regenerării", l-a luat faţă de ţările din regiune. Ne-am bucurat de acest semnificativ avantaj timp de mai multe decenii, pînă în momentul preluării puterii de către comunişti. Ceea ce au obţinut Ţările Române la 1821 (autonomia statală, libertatea comerţului, un anume grad de liberalizare politică etc., toate reconfirmate prin pacea de la Adrianopol, din 1829), n-avea să dobîndească Bulgaria decît la 1878. Independenţa, pe care noi o cucerisem la 1877, ei nu aveau să o cîştige decît la 1908! Serbia însăşi, cu o istorie şi cu un nivel de dezvoltare iniţial oarecum similare Ţărilor Române (ceea ce explică, de pildă, proiectul "confederativ" serbo-român din 1839), este, ulterior, cu mult lăsată în urmă pe toate planurile: social, economic, al prestigiului extern. La acest din urmă capitol, cum am văzut, pentru noi a contribuit enorm "prinţul străin"; sîrbii, în schimb, au avut parte doar de două familii locale – Karageorgevic şi Obrenovic – care se măcelăreau periodic între ele şi care – nu e de mirare! – nu aveau nici un fel de prestanţă internaţională. Putem chiar presupune că jalnicul spectacol oferit de rivalitatea celor două dinastii sîrbe a constituit unul dintre principalele motive pentru care românii au cerut cu atîta rîvnă înscăunarea unei familii domnitoare "europene" şi explică oroarea pe care o nutreau faţă de domniile "pămîntene", ceea ce făcea ca, la propunerea lui Mihail Kogălniceanu, Divanul ad-hoc de la 1857 să proclame că "regimul domnitorilor pămînteni e atît de compromis în Moldo-România încît astăzi, un domn luat dintre pămînteni, chiar de a fi un om de geniu şi de a avea virtuţile unui sfînt, ar fi necunoscut şi în scurt timp s-ar sfărîma în contra generalei şi nestrămutatei voinţe a Românilor de a avea un domnitor dintr-o dinastie europeană".[1] Şi totuşi, Serbia îşi cucerise şi autonomia şi independenţa odată cu noi, iar regat s-a proclamat şi ea doar cu un an mai tîrziu, la 1882...

Nu trebuie uitat că, pentru Bulgaria în anii 1860-'70, şi pentru Albania la începutul secolului nostru, Bucureştiul a fost centrul exilului democratic şi al renaşterii lor naţionale (şi, într-un context diferit, chiar şi pentru Grecia, dacă ţinem cont de faptul că independenţa elenă a fost în bună măsură pregătită şi "experimentată în eprubetă" la curţile fanarioţilor din Bucureşti şi Iaşi!). Într-un fel, rolul pe care l-a jucat Franţa pentru noi l-am jucat noi pentru Bulgaria şi Albania (unde la 1912, primul lor suveran va fi prinţul de Wied, un nepot al lui Carol I după regina Elisabeta, născută de Wied). Era o recunoaştere a faptului că, de departe, Bucureştiul devenise cea mai prestigioasă capitală din Sud-Estul Europei. Chiar şi din punct de vedere urbanistic, Atena şi-a avut mult timp ca model Bucureştiul... Printre oraşele amorţite şi prăfuite din Balcani, capitala noastră, deja la sfîrşitul secolului trecut, făcea figură de uriaş. Aşa s-a născut mitul "micului Paris". Unde este astăzi Atena şi unde a rămas Bucureştiul? Şi cam tot aşa era privită şi ţara noastră în ansamblu, ultimul avanpost al Europei din zonă, care trăia la ora Franţei, chintesenţă a Occidentului celui mai autentic şi mai sofisticat (şi nu a Vienei sau Budapestei, occident "de categoria a II-a", în jurul cărora gravita, inevitabil, Transilvania). **România era (sau, mai precis, devenise!) singura ţară "europeană" din Balcani.**

La 1883, cînd s-a proiectat legătura feroviară Paris-Istanbul, "Orient-Expresul", trenul destinat acestui trafic, putea asigura un drum "normal", în două zile, numai pînă la Bucureşti, ultima ţară cu o reţea feroviară demnă de acest nume. De la Giurgiu pasagerii erau coborîţi, se suiau într-un trenuleţ bulgar cu ecartament redus pînă la Varna şi de acolo erau preluaţi de un vapor pînă la Istanbul unde, destul de aventuros, ajungeau a treia zi. Cel din-

tîi şi singurul autentic Orient-Expres a circulat deci între Paris şi Bucureşti, neîntrerupt, timp de 105 ani (recordul european absolut), cu traseul practic neschimbat, pînă cînd Ceauşescu (tot el!) l-a interzis (sub un motiv ridicol, că în vagonul de dormit francez se transportau... arme!), în mai 1987... Putem descoperi semne ale trecutei noastre integrări în lumea civilizată unde nu te aştepţi. Chiar excluzînd calitatea, capilaritatea reţelei feroviare spune multe despre nivelul unei ţări. O reţea dezvoltată constituie o probă de civilizaţie. Printre caracteristicile ţărilor avansate se numără şi aceea a densităţii reţelei feroviare.

Un exemplu al respectului pe care îl impunea ţara noastră l-am avut la 1913, în timpul celui de-al II-lea război balcanic, cînd a fost suficient ca România să anunţe numai că ar putea intra în război, prin celebra "promenadă militară" la Sud de Dunăre, în care n-a tras un foc, pentru ca Bulgaria să capituleze. Şi nu întîmplător Bucureştiul a fost ales drept teatru al Conferinţei de Pace... O confirmare a faptului că România devenise durabil cel mai influent, mai dezvoltat şi mai bogat stat din zonă.

În 1938, la sfîrşitul perioadei celor "100 de ani glorioşi", România continua să conducă detaşat "clasamentul" balcanic: 94 $ pro-capite faţă de 69 Grecia (ultima ţară din Europa!), 76 – Bulgaria, 84 – Iugoslavia, pe cînd Italia şi Ungaria erau la egalitate (!), cu 100, iar Franţa, ţara cea mai bogată de pe continent, realiza de-abia 270... Astăzi, o diferenţă de 1 la 15 – 1 la 20 – separă România de Grecia, membră CEE, o ţară care, cîndva, la fel ca Filipinele azi pentru Italia, furniza la noi femei de serviciu... Şi totuşi, fărîme ale faimei au mai supravieţuit pînă către mijlocul anilor '70.

În ciuda deschiderii încă de pe timpul lui Petru cel Mare, cu aproape un secol şi jumătate înaintea noastră, Rusia nu şi-a împlinit revoluţia burgheză decît la 1905 şi apoi, din nou, în Februarie 1917. Analog, Turcia, doar la 1908, cu "junii turci", şi apoi prin 1920-'23 cu Atatürk, Albania – de-abia la 1912... În sprijinul ideii acestui avantaj, semnificativă ne poate apărea şi mărturia unui corespondent de război anglo-australian de la 1877 care scria că atunci cînd trecea Dunărea pe malul bulgăresc, la Vidin, se simţea în Asia: localităţi sărace şi pline de praf, femei cu vălul islamic pe faţă, moschei, pe cînd la Calafat (!), unde îşi avea baza, era în Europa: hotel civilizat cu bucătărie franţuzească şi argintărie elegantă, trăsuri, oameni bine îmbrăcaţi, gară, poştă, telegraf, chiar şi presa britanică la numai trei zile distanţă!

Dacă exemplul de mai sus pare prea frivol, să ne amintim atunci de lucruri mai serioase. Cu Reforma Învăţămîntului voită de Cuza, care la 1864 a introdus şcolarizarea gratuită şi obligatorie de patru ani (alături de literele latine), România s-a situat în avangarda Europei. Franţa însăşi n-a cunoscut o astfel de lege decît la 1881, cu Jules Ferry. E drept, încă din timpul lui Cuza a existat în România ceva ce se poate numi un "regim masonic integral" (în sensul valorilor de la care se inspirau guvernanţii), ceea ce n-a fost cazul Franţei decît după consolidarea definitivă a Republicii a III-a. Pentru comparaţie, Grecia n-a beneficiat de o astfel de lege decît după Primul război mondial, sub liberalul Eleftherios Venizelos... Integrarea europeană se vede şi din gradul de răspîndire a instrucţiunii...

Pentru a rămîne la fenomene de avangardă, tot Cuza a schiţat şi votul universal ("Statutul dezvoltător" din 1864), care fusese experimentat doar în Franţa, cîteva luni, la 1848 şi apoi retras. De bună seamă, în ciuda răspîndirii incomparabil mai mare a ştiinţei de carte (de care votul universal este indisolubil legat) nici societatea franceză nu era suficient de matură pentru un astfel de pas. Cu atît mai puţin România. Cuza a lărgit enorm corpul electoral prin scăderea radicală a censului: un cetăţean major din patru vota, ceea ce pentru atunci era imens – circa 700.000 alegători. Spre comparaţie, nu mai mult de 5-6.000 de persoane votau pînă atunci. Această reformă a fost însă contestată, deoarece s-a făcut paralel cu creşterea tendinţelor autoritare ale domnului, după lovitura de stat, şi a generat abuzuri şi corupţie. Cuza a fost acuzat de a se baza pe manipularea maselor ignorante pentru a-şi instala dictatura. Alfabetizarea este prima condiţie a sufragiului universal, altfel, în ciuda celor mai bune intenţii, el riscă să devină o farsă. Din păcate, este ceea ce s-a petrecut sub Cuza. Reforma a fost abrogată odată cu Constituţia din 1866, nu înainte însă de a fi fost plebiscitat şi Carol I! Votul a redevenit puternic censitar, ceea ce, într-un fel, a însemnat un pas înapoi. Dar asupra acestui punct au fost de acord cu toţii, începînd cu stînga liberal-radicală a lui Rosetti, majoritară în Adunarea constituantă (ceea ce explică Constituţia atît de avansată). Să nu uităm însă că, pînă să apară primele efecte ale legii învăţămîntului, ştiutorii de carte se confundau, aproape, cu cei bogaţi... Iată o măsură cu adevărat şi revoluţionară şi raţională, care ne asigura un bun loc printre ţările civilizate. Deja pe la 1882, cînd începuse discuţia pentru revizuirea Constituţiei şi adaptarea ei la noile exigenţe ale timpului (iată ce dovadă de flexibilitate!), acelaşi Rosetti cerea instituirea Colegiului electoral unic. A fost motivul disputei cu prietenul său fratern I. C. Brătianu. Ceva asemănător făcea în acelaşi timp şi Italia, în care se vota tot pe colegii. De bună seamă, la vremea aceea, ştiinţa de carte trebuie să fi avansat deja simţitor... Votul universal, (ca şi reforma agrară, după spaima din 1907) nu avea să fie serios repus pe tapet decît la 1914 în programul P.N.L. al lui Ionel Brătianu care se afla la putere, şi sub influenţa stîngii liberale (foştii "generoşi" socialişti ai lui V. G. Mortun). Adoptat, declanşarea Războiului a amînat aplicarea lui pînă la 1919. Italia făcuse la fel în 1912 sub Giolitti, "Ionel Brătianu"-ul local. Un alt exemplu de ce însemna să fii în pas cu lumea...

[1] ONCIUL, D.: Alegerea regelui Carol I al României, Bucureşti, 1906, p. 15.

(Continuare în numărul viitor)

SORIN ANTOHI

România, boală grea...

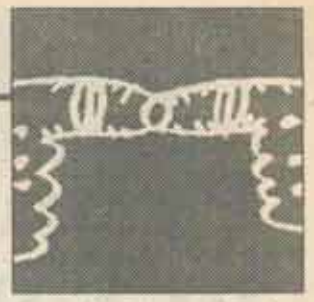

Cititorul gazetelor de opoziţie a putut afla în ultimii trei ani şi jumătate că România este, între altele, grav bolnavă. Mica elită cultivată se obişnuise, citindu-l pe Noica, să privească spre o lume devastată de maladii ale spiritului (maestrul definise şase, discipolii păreau gata să găsească şi altele), iar cîţiva fantaşti năzăreau şi leacuri, uneori exaltînd virtuţile curative, chiar profilactice, ale baştinei. Într-o cultură obsedată de metafora organismului, retorica patologiei era opţiunea automată a unor directori de conştiinţe lipsiţi de experienţa directă a vieţii României profunde: pînă să apuci a cerceta, cu preţul aproape intolerabil al ieşirii din turnul de fildeş, jalnica noastră realitate, era mai la îndemînă să produci o judecată de valoare. Teoria formelor fără fond este un exemplu clasic de triumf al filozofiei culturii ori esteticii, în dauna istoriei sau sociologiei, ca interpretare a fenomenului românesc. La limită, se poate observa cum imaginea pseudomorfozei, un caz particular al tezei patologiei culturale, domină discursul autoreflexiv al românităţii, plasînd imperturbabil fantasma normalităţii într-un Occident idealizat şi rezervînd lumii carpato-dunărene spaţiul simbolic al aberaţiei, al mutaţiei monstruoase, al bolii.

Fiindcă pseudomorfoza apare criticilor de la Junimea şi acelora care i-au imitat drept o negare a dezvoltării organice, drept manipularea perversă a unei genetici autohtone metafizice. La Eminescu şi eminescieni, "sănătoasa barbarie" a utopiei regresive etno-naţionale e invocată ca antiteză a civilizaţiei corupte aduse din Apus de o gloată înfraumană de mutanţi hrăpăreţi, degeneraţi, ireductibil străini. Alteritatea etnică, rasială, culturală, confesională e astfel o maladie: diferenţa este celălalt nume al insanităţii. Corespunzător, românul generic al vulgatei naţionaliste nu poate fi decît personificarea sănătăţii perfecte: asemeni Paradisului creştin, Edenul patriotard nu cunoaşte boala.

Paradoxal, totuşi, discursul patologiei naţionale tentează deopotrivă pe autohtonişti şi pe occidentalizanţi. Cei dintîi critică modernizarea pe baza unei opoziţii iluzorii între prezentul decăzut şi facticele trecut al vulgatei etno-mistice; sau, dacă prezentul se află sub control (ca sub comunişti), el poate deveni un etalon al normalităţii sublime, prefaţă a viitorului radios, pe care statul-partid le garantează şi le protejează împotriva contaminării cu factorii patogeni externi, mai ales occidentali. La rîndul lor, occidentalizanţii deplîng rănile simbolice ale naţiunii, agitînd mica utopie a unei Românii interbelice fără de prihană şi propunînd ca unică soluţie curativă importul modelelor apusene: în forma sa extremă, discursul occidentalizant defineşte etnicitatea ca stigmat, ca boală endemică şi incurabilă avînd ca sindrom central o combinaţie de servitute voluntară, apatie, indolenţă, ticăloşie, xenofobie, rezistenţă la schimbare, prostie.

După decembrie 1989, occidentalizanţii par să fi supralicitat patologia naţională, deşi, luaţi prin surprindere de sîngeroasa revoltă populară, au trebuit să acorde unor fragmente idealizate ale mulţimii bolnave atribute glorioase: s-a vorbit în extaz de "cruciada copiilor", de virtuţile tineretului eroic, s-a încercat chiar o transfigurare a întregii naţiuni. În lunile şi anii care au urmat, grupările intelectuale şi politice aflate în competiţie pentru putere simbolică şi politică au continuat să abuzeze de metaforele maladiei, încercînd în paralel să definească şi panaceul, al cărui monopol echivala cu legitimitatea politică. S-ar fi putut crede că şansele cele mai importante de victorie aparţineau opoziţiei emergente, care, eventual acceptînd o difuză suferinţă colectivă, identificau insule sociale de patologie acută, asociate moştenirii comuniste, pe care promiteau să le cauterizeze. Dar istoria nu a urmat această cale. Imaginea României ca sanatoriu în care naţiunea îşi oblojeşte, sub îndrumarea Opoziţiei, sechelele postcomuniste nu i-a putut mobiliza pe concetăţenii noştri, exasperaţi de rigoarea etică aproape calvină a partidelor istorice sau a Alianţei Civice. Astfel, litania forţelor personificate de Ion Iliescu, din care impavida naţiune afla ceea ce apucase deja să înveţe din 1948 încoace, s-a dovedit mai persuasivă: "avem un popor minunat", "liniştea noastră", viitorul radios dar auster era salutar amendat cu abundenţa unui bazar turcesc.

Cui mai putea să-i ardă de laborioasa cură a **hybris**-ului pe care o propunea Opoziţia? Pateticul "Apel către lichele" al lui Gabriel Liiceanu, intransigenţa PNŢCD simbolizată de efigia tragică a lui Corneliu Coposu, lirismul dramatic al Anei Blandiana, reproşul laconic şi intratabil al Doinei Cornea tulburau ritualul regăsirii de sine a naţiunii, sărbătoarea cathartică a democraţiei originale. Boala era negată, apoi atribuită Opoziţiei (cum altfel să explici opţiunile şi comportamentele sale deviante?). Naţiunea se redescoperea în corpul său simbolic, de o sănătate mistică, pentru a se abandona mai apoi, chiar pe fond de inflaţie, haos şi derivă, unor amuzamente irezistibile: "D'ale carnavalului"...

În concluzie, o glosă teoretică şi o sugestie practică. Din punct de vedere teoretic, discursul societăţii bolnave nu mă convinge, deşi antecedentele sale antice ori hegeliene sînt prestigioase: mai întîi, nu sînt de acord cu psihologismul acestei teorii, care culminează în adaptarea unor concepte ca disfuncţia la scara societăţii, naţiunii, lumii apoi, "normalitatea" nu are criterii anistorice, fiind o funcţie complexă, cu variabile multiple şi imprevizibile; de asemeni, patologia socială e un istoricism, deci participă la "mizeria istoricismului" definită de Popper; în fine, soluţia curativă e utopică, deci are toate păcatele ingineriei sociale utopice, chiar dacă doctorii potenţiali sînt antibolşevici. Lecturi mai susţinute din antropologie i-ar lămuri iute pe susţinătorii acestei teorii că ea nu poate fi argumentată: de exemplu, teoria funcţionalistă explică tot ce poate apărea drept aberaţie sau maladie într-o societate dată ca element necesar într-o logică internă, locală. Şi s-ar părea că şi în economia lumii româneşti există asemenea elemente.

Sugestia practică: dacă naţiunea nu vrea să audă nici de boală, nici de lecuire, nici de vraci, oare discursul patologiei sociale este productiv din punct de vedere politic? Desigur, ar fi prea machiavellic să-i vezi pe liderii Opoziţiei trecînd la exaltarea naţiei cu retorica **României Mari**. Dar cred că stigmatizatul român al zilelor noastre ar aprecia un mesaj mai puţin radical despre identitatea sa individuală şi colectivă, care, încetînd să-l diabolizeze ori victimizeze, l-ar învăţa că e şi el om ca toţi oamenii, sau măcar ca toţi oamenii de tip nou din fostul lagăr socialist. Încetînd a mai fi unicul mare mutilat al istoriei, sau ultimul său bolnav cronic, bietul român ar putea fi ceva mai atent la chemările democraţiei.

EDITURA HUMANITAS

Eonul dogmatic Cunoaşterea luciferică Cenzura transcendentă

BLAGA Trilogia cunoaşterii

Într-un timp hotărît să schimbe radical chipul filozofiei prin abandonarea sistemului în favoarea fragmentului, Lucian Blaga a încercat să facă dovada că filozofia de sistem nu şi-a epuizat încă potenţialităţile. Edificiul construit de el, împotriva curentului vremii, are drept început cele trei eseuri, devenite tot atîtea secţiuni ale *Trilogiei cunoaşterii*. Modernitatea lor este şi astăzi vizibilă: ea rezidă în dramatismul cu care filozoful înzestrează actul cunoaşterii, definitor pentru fiinţa umană, în relevarea *misterului* ca obiect privilegiat al acestei cunoaşteri.

Cei vechi înţelegeau prin cuvîntul **eoni** perioade istorice lungi, timpuri universale. Eon înseamnă pentru noi o nouă lume spirituală de lungă durată...

Perioadele eonice se caracterizează printr-o creştere enormă a conştiinţei, ele sînt mai degajate de mediul cronospaţial.

LUCIAN BLAGA

Pentru Adam nu existau "mistere deschise ca mistere". Şarpele i-a deschis această perspectivă şi i-a promis o cunoaştere divină. (...) Dar după consumarea păcatului (...) şarpele nu i-a putut da decît cunoaşterea de care el era în stare: cunoaşterea luciferică.

LUCIAN BLAGA

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

DINA BALŞ – DRUMURI PUSTIITE – 171 pag., 300 lei

Şapte sute treizeci de zile de mizerie fizică şi morală – anchete, corvezi, promiscuitate a convieţuirii cu deţinutele de drept comun, foamea chinuitoare şi teama atotstăpînitoare înfruntate cu exemplar curaj şi admirabilă demnitate. Sînt numai cîteva din aspectele evocate cutremurător de Dina Balş în acest volum, scris cu dăruire şi simplitate.

"În temniţă era o activitate frenetică; se inventau şi se confecţionau daruri. Din fire trase din ţesătura rochiilor sau a lenjeriei se lucrau broderii şi şabace, pesemne pentru cărţi; cărţi minuscule, legate în cîrpe şi scrise manual cu versuri de Topîrceanu, Eminescu, Coşbuc. Au creat şi un brad mic de două palme, făcut dintr-un fular verde răsucit şi din ale cărui franjuri au ieşit crengile. Iluzia era surprinzătoare. Bineînţeles că seara, după ce eram definitiv închise, se făceau slujbe religioase, rugăciuni în comun, cu cor; nu o dată, din cauza prea marii exaltări religioase se prăbuşea cîte o tînără într-o criză, ai fi zis de catalepsie, dar care era de isterie. În sfîrşit, cînd sosi Ajunul şi toate pregătirile au fost gata, s-au mai strîns de la fiecare cîteva boabe de fasole şi cîteva feliuţe de pîine, subţiri ca unghia. Fasolea a fost făcăluită şi întinsă pe pîinea tăiată mic, apoi aşezată frumos pe o scîndurică învelită într-un ştergar curat. Bradul, bufetul şi cadourile erau aşezate pe largul glaf al ferestrei. În acea seară, după stingere, a început serbarea, s-au împărţit darurile, s-a cîntat, s-a felicitat, s-a urat «eliberare grabnică»".

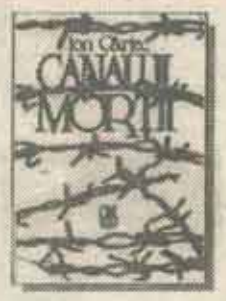

Ion Cârja – CANALUL MORŢII – 587 pag., 1.000 lei

Pentru apartenenţa lui la opoziţia organizată faţă de regimul comunist, din deceniile 5-6, autorul a făcut ani grei de temniţă. Expatriat, a scris în străinătate o trilogie despre canalul morţii, din care editura noastră publică acum primul volum, poate cel mai important. Document de mare valoare informativă, eseu politic şi carte de literatură, **CANALUL MORŢII** era socotit de Mircea Eliade piesă principală a acestui dosar istoric, fără de care nu se pot înţelege corect nici conjuncturile naţionale şi internaţionale, nici psihologiile victimelor şi torţionarilor, nici atmosfera spaţiului concentraţionar tipic României acelor ani. Şocantă, conţinînd dezvăluiri uneori greu suportabile, cartea aceasta trebuie să intre în circuitul restaurator al memoriei colective. Şi, dacă lucrul nu s-a întîmplat mai devreme, este poate pentru că autorul, bărbat falnic şi viguros, s-a prăpădit aproape imediat după ce şi-a scris trilogia, epuizat de chinul închisorii şi de trauma exilului.

"...D-rul Ion Cârja mi-a povestit o parte din nenorocirile prin care trecuse în închisorile din ţară. Mulţi ani în urmă am citit, cu inima strînsă, cele două volume de amintiri – documente de valoare istorică şi lecţii de morală înaltă –, care vor fi întotdeauna consultate de istoricii României contemporane..."

Dintr-o scrisoare a lui Mircea Eliade către familia lui Ion Cârja

Cărţile pot fi cumpărate, în Bucureşti, de la Librăria **"Euromedia – Cartea Românească", str. General Berthelot nr. 41.**
Pentru comenzi, sunaţi la 01/ 614.06.64, 01/614.88.02, 01/613.46.97

CARTE DOCUMENT

VLADIMIR TISMĂNEANU

Jaspers, Arendt şi răul radical

O carte fundamentală a văzut lumina tiparului la sfîrşitul anului trecut la New York. Sub prestigioasa amprentă a editurii Harcourt Brace Jovanovich, a fost publicată masiva şi fascinanta corespondenţă dintre două figuri tutelare ale filosofiei acestui secol: Karl Jaspers şi Hannah Arendt.

Acest dialog între profesorul de metafizică de la Heidelberg (apoi de la Basel, în Elveţia) şi fosta sa studentă, devenită una din vocile cele mai respectate ale filosofiei politice americane, atinge marile frămîntări ale acestui veac şi oferă nenumărate prilejuri de meditaţie asupra unor chestiuni precum comunismul, fascismul, alienarea individului, responsabilitatea intelectualilor pentru formulele politice totalitare, armele termonucleare şi rolul lor în timpul războiului rece, crimele împotriva umanităţii, geneza Noii Stîngi în Statele Unite, revoluţia maghiară din 1956, căderea lui Hruşciov şi întronarea neostalinismului brejnevist, viaţa universitară americană în comparaţie cu cea de pe Vechiul Continent şi multe, multe altele.

Să menţionăm aici că nu este vorba de un schimb epistolar detaşat, ci de o intensă comuniune morală, de un dialog intens, adeseori pasionat, între Jaspers, filosof existenţialist de orientare politică net liberală, şi Hannah Arendt, gînditoare complexă, atrasă de viziunile radicale de reconstrucţie a libertăţii umane. Ambii gînditori împărtăşesc oroarea faţă de totalitarism. Cum se ştie, Jaspers a fost forţat să renunţe la catedra sa universitară în anii nazismului. Deşi nu a emigrat, precum atîţia alţi intelectuali de marcă, el a făcut parte din ceea ce s-a numit exilul interior. Spre deosebire de Martin Heidegger, despre al cărui oportunism are de rostit cuvinte amare, poate chiar mai aspre decît cele ale Hannei Arendt, Jaspers nu a nutrit nici o iluzie privind revoluţia nihilistă a nazismului. El a fost, constant şi fără compromisuri, un critic al noilor barbari. Mai mult, în toţi anii dictaturii naziste, Jaspers a fost apropiat de cercul social din care s-a născut conspiraţia pentru lichidarea lui Hitler din 1944. Discipol al marelui sociolog Max Weber, despre care a scris un studiu excepţional, Jaspers şi-a dat seama de la bun început că o formulă politică iraţională, eminamente antidemocratică, bazată pe cultul liderului charismatic, nu putea conduce decît la monstruoase hecatombe.

La rîndul ei, Hannah Arendt a urmat o traiectorie chinuită şi spasmodică, legată de destinul traumatic al intelectualilor evrei în Europa fascizată. Experienţa refugiului, apoi adaptarea la condiţiile noii ei patrii, Statele Unite, sînt superb surprinse în scrisorile adresate măgistrului de tinereţe. Există ceva înălţător, chiar sublim, în această prietenie dintre cei doi filosofi: preocuparea etică niciodată abandonată, o repudiere a ideologiilor şi practicilor totalitare, căutarea unui spaţiu democratic, deci întemeiat pe consens şi toleranţă, în care să se poată restrînge manifestarea răului. Poate că partea cea mai interesantă a acestui monumental volum – cartea are peste opt sute de pagini şi acoperă corespondenţă purtată între anii 1926 şi 1969 (anul petrecerii din viaţă a lui Karl Jaspers) – este legată de publicarea capodoperei Hannei Arendt, **Originile totalitarismului**. Cu această ocazie, Hannah Arendt propunea o investigaţie asupra unui fenomen totalmente nou, apariţia acelui **rău radical** despre care încă Immanuel Kant avusese anumite premoniţii, dar care nu s-a încarnat decît în experienţele concentraţionar-teroriste ale secolului nostru.

Decizia de a trata întregi grupuri umane ca masă experimentală, opţiunea ideologică de a le extermina, se conjuga cu viziunile providenţialiste despre liderul politic ca substitut al divinităţii. Este vorba, aşadar, de o revoluţie în comportamentele şi mentalităţile colective, justificată de pretenţia radicalistă de cunoaştere absolută. Scria Hannah Arendt în 1951: "Tradiţia occidentală suferă datorită prejudecăţii că lucrurile cele mai rele pe care le pot face fiinţele umane provin din viciul egoismului. Şi totuşi noi ştim că răul absolut ori cel radical nu are nimic de-a face pe mai departe cu asemenea comprehensibile, păcătoase motivaţii. Nu ştiu ce este răul radical, dar mi se pare că el este cumva legat de următorul fenomen: a face fiinţele umane ca fiinţe umane superflue, (deci a nu le utiliza ca mijloace în vederea atingerii unui scop, ceea ce le-ar lăsa esenţa umană inalterată şi ar afecta doar demnitatea lor; deci mai degrabă, a decreta caracterul lor superfluu ca fiinţe umane). ...Acest lucru se datorează, sau se corelează cu iluzia omniprezenţei unui individ (care nu este doar voinţă de putere)." Cu alte cuvinte, esenţa totalitarismului a fost să distrugă conceptul de persoană morală, să cauterizeze distincţia dintre bine şi rău să banalizeze răul, spre a relua o altă celebră formulă a Hannei Arendt legată de cazul Eichmann. Ceea ce s-a petrecut în experimentele naziste şi staliniste a fost o tentativă de "eradicare a conceptului însuşi de fiinţă umană".

Corespondenţa dintre cei doi gînditori aduce în discuţie probleme legate de definiţia libertăţii şi a responsabilităţii, de atacurile împotriva raţiunii desfăşurate în numele unor misticisme politice tenebroase cu consecinţe dintre cele mai nefaste. Ceea ce se degajă din aceste scrisori este un pesimism lucid şi tragic, singurul care poate susţine speranţa că, dincolo de toate aberaţiile oraculare ale veacului, libertatea este înrădăcinată în însăşi condiţia ontologică a umanităţii şi că sîrma ghimpată nu poate distruge, în cele din urmă, nevoia de demnitate. Deopotrivă convinşi că umanitatea trebuie să fie o sinteză a experienţelor naţionale, că atavismele şi superstiţiile tribaliste sînt potrivnice vieţii spiritului, Jaspers şi Arendt construiesc un univers comunicaţional încrezător în şansele raţiunii.

Ceea ce resping ei este profetismul justiţiar, acea aroganţă doctrinară care pretinde că are răspunsuri definitive şi irevocabile la marile dileme ale modernităţii. Împreună, ei reflectează asupra acelor interogaţii care dau măsura unei veritabile filosofii politice: Ce este istoria? Ce este libertatea? Ce înseamnă dominaţia totală? În termenii propuşi de Hannah Arendt, chestiunea vitală este: Cum pot fi gîndite o vinovăţie situată dincolo de crimă, pentru că este **dincolo** de umanitate, şi o inocenţă (cea a victimelor totalitarismului) care este dincolo de bunătate ori virtute?

DOCUMENT DOCUMENT DOCUMENT DOCUMENT

Documente ale solidarităţii umane

Nu ne propunem să scriem biografia nici unuia dintre personajele implicate, ci numai prezentăm două documente privind istoria raporturilor dintre comunităţile evreieşti şi autorităţi, într-o Românie pustiită de ascensiunea fascismului, din timpul celui de-al doilea război mondial. Cele două documente provin din biblioteca Mitropoliei Ardealului din Sibiu.

"22"

Josef Grünberger

Înalt Prea Sfinţia Voastră,

Fapta desăvîrşită la 23 August de Regele nostru a redobîndit ţării noastre libertatea şi ne-a aşezat din nou de partea aliaţilor noştri fireşti. Acest act istoric şi eroic al Regelui, a repus şi populaţia evreească în rîndul cetăţenilor liberi ai ţării noastre.

Dacă fac azi o privire înapoi la drumul de calvar umblat în ultimii patru ani de evreimea ţării noastre, dacă mă gîndesc la suferinţele, desonorările şi pericolele trăite de noi în aceşti ani, atunci nu se întîmplă aceasta fără ca eu şi toţi evreii din Transilvania, să ne gîndim cu recunoştinţă la Înalt Prea Sfinţia Voastră.

Înalt Prea Sfinţia Voastră aţi fost în anii trecuţi plini de pericole, în situaţiile noastre cele mai critice, un luptător eroic şi salvator din nenorocirea şi pierirea noastră.

Evenimentele istorice ale acestor ani agitaţi, ne stau încă prea aproape, pentru ca să putem judeca despre întîmplări sau personagii. Aceasta trebue lăsat pe seama cronicarului vremurilor. Activitatea Înalt Prea Sfinţiei Voastre va fi eternizată în istoria evreilor din România.

Posibilităţile de călătorie de azi fac imposibil ca prietenii mei să apară în rînduri închise în faţa Înalt Prea Sfinţiei Voastre, pentru a Vă exprima recunoştinţa veşnică a evreimii transilvănene. Până ce se va putea întîmpla aceasta, Vă rog pe Înalt Prea Sfinţia Voastră de a primi pe această cale, exprimarea recunoştinţei noastre netrecătoare.

Josef Grünberger

Sibiu, la 27 Septemvrie 1944.
Josef Grünberger
Preşedinte al Organizaţiei Sioniste din Transilvania, Grupa Sibiu.

Înalt Prea Sfinţiei Sale,
Nicolae Balan, Mitropolit al Ardealului,
Sibiu

Înalt Prea Sfinţia Voastră!

Subsemnatul Dr. Alexandru Nobel, Timişoara II, Spl. Prota Dreghici No. 1, fost Preşedinte al Uniunii Comunităţilor Evreeşti din Ardeal şi Banat şi subsemnatul Carol Reiter, Timişoara III, Pţa Asaneşti No. 2, fost Preşedinte al Organizaţiilor Sioniste din Transilvania şi Banat, pînă la disolvarea organizaţiilor noastre şi instituirea Centralei Evreilor din România, am reprezentat interesele poporului nostru în Ardeal şi Banat. Azi nu mai avem nici o calitate oficială şi ca simpli cetăţeni ne luăm curajul ca în ceasurile de pericol extrem pentru nenorocitul nostru popor, să ne prezentăm în faţa Înaltei şi Prea Sfinţiei Voastre, cu umila noastră rugăminte, de a face totul, ceea ce este în puterea Voastră pentru mântuirea celor 70.000 de suflete, în momentul prezent încă în viaţă, deportate şi evacuate în Transnistria din teritoriile Bucovinei, Besarabiei şi Moldovei de Nord. Între aceste suflete se găsesc şi vreo 2.400 de evrei trimişi din Ardeal şi Banat dintre cari până acum s'au reîntors abia 8 înşi.

Suntem împinşi de adîncă iubire faţă de neamul nostru şi am învăţat din Istoria Bisericii Ortodoxe Române că această iubire trebuie să fie totdeauna în creştere, cu mărirea necazurilor şi nenorocirilor pe care poporul nostru străbate. Pilda feţelor mari bisericeşti din Ortodoxia Română ne arată că în ceasurile de mare pericol, ei au stat în fruntea poporului lor.

Poporul evreesc din România Mare, înaintea nefastului arbitraj din Viena, a numerat 765.000 de suflete. Cu pierderea Ardealului de Nord am pierdut şi circa 200.000 de evrei. Ultimul recenzămînt după evacuarea evreilor din Besarabia şi Bucovina arată numai cifra de 272.409 evrei în întreaga România, fapt fiind, că dela Octomvrie 1941 au fost evacuaţi şi deportaţi în Transnistria cam 185.000 de evrei. Boale, mizeria şi alte împrejurări nenorocite au redus acest număr la cca 70.000 de evrei încă vii.

Din poporul nostru de 3/4 milion suntem reduşi la ceva mai mult de un sfert de milion.

Suntem adînc convinşi că în timpurile de azi atât de vitrege ar fi o faptă de cel mai înalt umanism dacă conducătorul Bisericii Ortodoxe din Ardeal şi Banat ne-ar da o mână de ajutor. Ar fi o faptă de înalt creştinism, de clemenţă Dumneseiască şi de mila unui om sfânt şi pentru totdeauna pilduitor.

Credem că va fi şi o faptă de mare interes pentru Ţara noastră România; pentrucă în timpurile când furtuna războiului va fi trecută, invocarea acestei clemenţe umanitare poate că va fi şi în binele Ţării noastre.

Ne bizuim în tăria principiilor înalte şi umanitare ale Sfintei Noastre Biblie, comune în ambele noastre Religiuni.

Vă rugăm deci Înalt Prea Sfinţia Voastră cu sentimentul nostru adânc religios, de a expune nobilul punct de vedere al Înalt Prea Sfinţiei Voastre cât mai urgent la locul în drept spre a iniţia reîntoarcerea acestor zeci de mii de evrei în vetrele lor din Ţară.

Cerând binecuvântarea Bunului Dumnezeu asuprea Înaltei şi Prea Sfinţiei Voastre, suntem cu adânc respect şi devotament,

Timişoara 30 Octomvrie 1943

Carol Reiter

Carol Reiter,
fost preşedinte al Organizaţiilor Sioniste din Ardeal şi Banat

Alexandru Nobel

Alexandru Nobel
fost preşedinte al Uniunii Comunităţilor Evreeşti din Ardeal şi Banat

Înalt Prea Sfinţiei Sale
Către Dr. Nicolae Balan
Archiepiscopul şi Mitropolitul Ardealului,
Crişanei, Maramureşului şi a Banatului
Sibiu

LIVIU PAPADIMA

Antinomiile lui Eugen Ionescu cu şi despre Lucian Raicu

Acum douăzeci de ani Lucian Raicu îşi intitula cuvîntul introductiv la cel de-al doilea volum al său, **Structuri literare**, apărut la Editura Eminescu, **Dincolo de literatură**. Stranie profesiune de credinţă, dacă ar fi să o luăm **ad litteram**: un critic care se autoexilează din domeniul său de exerciţiu. Şi mai stranie ne-ar apărea atunci consecvenţa cu care Lucian Raicu rămîne, în tot acest răstimp, credincios formulei de odinioară. Pentru el însă, tocmai acest "dincolo" e poarta găsită **înspre** literatură. Opţiunea nu aparţine criticului, ea e dată, consideră Lucian Raicu, de însuşi modul de a fi al literaturii, în natura ei paradoxală: "Adevărata literatură tinde să fie mai mult decît literatură". Atenuările paradoxului sînt şi ele pe deplin semnificative: criticul se va orienta către "adevărata" literatură, va căuta "adevărul" ei, se va confrunta, altfel spus, cu condiţia ei ontologică, aşa sum, în plan existenţial, vorbim de "condiţia umană". În plus, esenţială atît în perimetrul literar cît şi în relaţia critică este mişcarea lăuntrică, cea care şterge graniţele, delimitările, esenţial este parcursul în inepuizabilă căutare a unui centru întemeietor de semnificaţii. "Punctul în care începe să tindă la aceasta – scrie în continuare Lucian Raicu despre ieşirea din sine a literaturii –, parcă nesatisfăcută de marginile care i-au fost fixate, punctul în care ea începe să semnalizeze propria ei condiţie insuficientă, atrage stăruitor privirea criticului; atenţia criticului se aţinteşte obsedant asupra acestui punct, urmărindu-i mişcarea, tentativa de a se smulge din loc, de a fi altceva decît este. Împrumutînd operei puterea ascunsă, elanul plecării pe o altă, nouă orbită, aspiraţia criticului e în fond aceea (cum spunea foarte exact Ibrăileanu) **de a viola secretul vieţii.**"

Binomul literatură-viaţă se regăseşte, sub diferite forme, în mai toate componentele percepţiei şi expresiei critice la Lucian Raicu: în afinităţile elective – marii scriitori ruşi, filonul filosofic existenţialist – în selecţia temelor, în orientarea interesului către aspectele conţinutistice, în poziţia criticului faţă de textul literar – critica simpatetică, "de identificare" – în compoziţia şi retorica discursului său, chiar şi în motivaţia demersului său: **Critica – formă de viaţă** e un alt titlu relevant.

Nu numai în faţetele operei critice a lui Lucian Raicu, ci şi în evoluţia ei, binomul literatură-viaţă stă drept reazem permanent. Că o atare neobişnuită persistenţă nu duce la treptată anchilozare se datorează probabil faptului că Lucian Raicu îşi găseşte sprijin într-o entitate ce există, atît în spaţiul literar cît şi în cel critic, doar ca entitate mobilă, ca "punct de fugă", necontenită deschidere perspectivală. Mai este însă şi altceva: critica lui Lucian Raicu, netulburată în articulaţiile ei fundamentale, acoperă perioade în care centrul de greutate al concepţiilor despre literatură şi, deopotrivă, direcţiile prioritare ale interesului critic au oscilat spectaculos. În 1967, data debutului editorial al lui Lucian Raicu cu monografia **Liviu Rebreanu**, binomul literatură-viaţă se găseşte la răscruce de drumuri: pe de o parte, umbrit de suspiciune, prin povara ideologizantă şi sociologizantă pusă asupră-i în etapa proletcultistă, pe de alta, acceptat ca bază de argumentare a dreptului de exprimare a subiectivităţii în literatură. Aproximînd un traseu cultural cu destule sinuozităţi, se poate constata cum binomul pierde treptat din credit, în beneficiul tendinţelor de emancipare a literarului. Procesul acesta se accentuează pe măsură ce literatura română se vede tot mai mult constrînsă la adoptarea unei poziţii defensive faţă de expansiunea politicului. În plan teoretic şi metodologic, momentul e marcat de infuzia masivă a principiilor structuraliste. O modificare a balanţei dimpreună cu o reinterpretare a binomului literatură-viaţă începe să se facă simţită în anii '80: "coborîrea în stradă" a poeziei, practicile textualiste de "denudare" a convenţiilor literare, problematizarea raportului text-lume, a statutului ficţionalităţii, "întoarcerea autorului", interesul crescînd pentru formele limitrofe ale literaturii (jurnal, memorialistică, confesiuni...)... Cît despre momentul actual, el e încă greu de diagnosticat. Un fapt pare totuşi dincolo de orice dubiu: inacceptabilitatea, astăzi, a unei orientări intransigente către autonomizarea esteticului. În 1986 Mircea Martin remarca, cu o splendidă intuiţie, însuşirea de a fi "modernă prin desuetitudine" a criticii lui Lucian Raicu: "Modernitatea ei se impune asumîndu-şi – fără complexe – desuetitudinea". Astăzi, o astfel de critică pare tot mai îndreptăţită să-şi revendice pur şi simplu actualitatea, arătînd, o dată în plus, dacă mai era nevoie, că acţiunea criticului, ca şi cea a creatorului, e o provocare a timpului. Acest nou paradox e identificat de Lucian Raicu în creaţia lui Eugen Ionescu, deopotrivă anistorică şi acut contemporană, în cartea sa recent apărută.

Jurnal în fărîme cu Eugen Ionescu, intitulat şi **Journal en miettes cu Eugène Ionesco** (Editura Litera, 1993), în intertext cu celebrul dramaturg, e o carte compozită, alcătuită din notaţii rapide sau mai largi, mai elaborate, ajungînd pînă la dimensiunile şi factura unor ample analize de text şi comentarii critice, toate în secvenţă cronologică, precum în orice jurnal, fără însă să urmărească cu tot dinadinsul crearea impresiei de spontaneitate, de "document personal". Ponderea principală o deţine discutarea operei ionesciene, uneori strîns aplicată pe text, cu citate în original şi glosări bogate (în special: **Jeux de massacre**, 1970; **Machbett**, 1972; **Le Roi se meurt**, 1963; **La soif et la faim**, 1966). Intercalate apar rememorări şi consideraţii despre universul concentraţionar, ştiri de ziar, scurte prize de real, tăieturi aforistice, evocări, chiar retranscrieri din texte proprii, "medalioane" (Barthes, Camus, Sartre, Foucault, citaţi în replică la Cioran, Descartes întîlnindu-l pe Pascal, Emmanuel Lévinas într-un interviu televizat, la fel Eugen Ionescu). O dezordine uşor periată, strunită spre tema principală, rechemînd însă din nou trăirea literaturii ca existenţă umană.

Amintitul binom se desfăşoară, în exegezele lui Lucian Raicu, într-o relaţie ternară: autor-text-critic. După cum, pentru exeget, îndepărtarea autorului e nejustificată, preferîndu-se tocmai acei scriitori la care chiar şi distincţia dintre eul biografic şi cel creator tinde să se invalideze (este şi cazul lui Eugen Ionescu), tot astfel însuşirile revelate ale operei supuse examenului critic şi caracteristicile demersului critic ca atare par să fie consubstanţiale. Lucian Raicu nu construieşte un discurs care să exprime imaginea prealabilă a operei în discuţie. Această imagine **se construieşte** în devenirea discursului critic. Se explică astfel unele particularităţi contrariante, ca aceea de a accepta cu nonşalanţă autocontradicţia, ba chiar de a o semnala, sau de se distanţa de propriul enunţ anterior. Pe alocuri, criticul se declară în dezacord cu sine, fără a suprima însă pasajul incriminat: acesta face parte, la rîndul său, din accederea la operă. Jurnalul critic, cum este **Jurnal în fărîme cu Eugen Ionescu**, e deci o modalitate foarte potrivită pentru acest tip de progresie a înţelegerii, a asumării textului literar: cu ezitări, cu deschideri şi închideri de focalizare, cu dispersii şi concentrări, un permanent circuit, fără regie prestabilită, între literalitatea operei şi extensia ei existenţială.

Jurnal în fărîme este cartea unui moment de criză, după autoexilarea autorului, în 1986, în Franţa. Nu era însă literatura, dimpreună cu demersul critic, încă de acum două decenii definită ca un spaţiu de criză, de trecere în alteritate? Nu e calmul neliniştii acea trăsătură greu de explicat care particularizează totuşi inconfundabil lucrarea exegetică a lui Lucian Raicu dintotdeauna? Mai tensionat poate, acest compus, ce leagă intim modestia şi fervoarea criticului, se regăseşte intact în noua lui carte.

Dincolo de relaţionări conjuncturale, prin care, de pildă, culpabilizarea reciprocă a celor care aşteaptă cu disperare la coadă apare drept "situaţie ionesciană", convergenţa autor-text-critic se realizează într-un plan mai profund, astfel încît devine aproape imposibil ca, încercînd să descoperi coordonatele celui din urmă, să te sustragi tentaţiei de a recurge la categoriile folosite de el însuşi spre a-l descoperi pe cel dintîi. Între "substanţa ionesciană", nucleu tematic al **Jurnalului în fărîme** şi "substanţa" criticii lui Lucian Raicu se desluşesc incitante omologii.

Procedeul caracteristic de sondare şi revelare a "substanţei ionesciene" este cel al detectării şi – adesea simultan sau aproape – suspendării sau depăşirii antinomiilor ei constitutive: comedie şi tragedie, umor şi seriozitate, ascеză şi vitalitate, ambiguitate şi transparenţă, moarte şi libertate, răul ontologic şi cel contingent ("imanent condiţiei umane" şi "terestru determinat"), istoric şi anistoric, recunoaştere şi refuz al evidenţei (cea din urmă fiind "stupidă şi grandioasă"), abstracţiunea şi realitatea morţii, luciditate şi candoare, absurd şi omenesc, uimire şi înţelegere, intransigenţă şi scepticism, clasicizare şi actualitate etc. Nu e locul de a analiza aici în detaliu multiplele variaţiuni ale acestei mişcări de reconciliere a contrariilor, cu atît mai mult cu cît ea nu rîvneşte la acapararea unor concluzii, ci se menţine ca flux permanent, ca disponibilitate de înţelegere. Vreau să remarc doar că ea convine de minune operei ionesciene, că, dacă nu fixează, ea mijloceşte excelent impresia proximităţii faţă de "miezul" dramaturgiei lui Eugen Ionescu. Prin comentariul lui Lucian Raicu, impresia iscată de contactul cu opera ionesciană că vidul şi plinul se potenţează reciproc, pe căi ascunse înţelegerii, spre a naşte înţelesuri fundamentale, capătă o surprinzătoare consistenţă. Formulările cele mai pregnante ale criticului, adesea paradoxice sau oximoronice, lasă cuprinderii intuitive cale deschisă. Se vorbeşte, de exemplu, despre "prostia celor inteligenţi" sau despre "evidenţa invizibilă". Etosul ionescian e surprins în formularea "Totul este zadarnic – nimic nu este indiferent". Punctul de vedere auctorial în teatrul lui Eugen Ionescu este astfel plasat încît "Toate punctele de vedere sînt convingătoare. Toate sînt vulnerabile". Eul ionescian apare ca "omul edificat şi în egală măsură omul perplex". Personajele sale lasă să se întrevadă "aventura glorioasă şi derizorie" a cunoaşterii, "eroică etalare a vulnerabilităţii". A considera asemenea formulări – nervurile comentariului critic din **Jurnal în fărîme** – drept intenţii de subtilitate analitică mi se pare impropriu. Ele au mai curînd rostul să potenţeze proiecţia empatică a cititorului în adîncimea universului ionescian. Oricît de hazardată ar părea analogia, demersul critic practicat de Lucian Raicu aminteşte particularităţile discursului mistic.

Într-un moment de acutizare a crizei considerate drept inerentă literaturii şi criticii literare, **Jurnal în fărîme** reflectă o mişcare similară de suspendare a antinomiei ei constitutive: desmărginirea şi centrarea. Virtutea – ca şi slăbiciunea – criticii lui Lucian Raicu stă în felul ei de a fi, în acelaşi timp, esenţială şi evazivă.

Criză în conducerea Uniunii Scriitorilor

Dacă nici măcar în acest ultim ceas, conducerea Uniunii Scriitorilor nu va convoca şedinţa Consiliului pentru a discuta în cadru legitim înlocuirea lui Mircea Dinescu din postul de preşedinte al U. S. şi soluţiile de redresare; dacă nu va renunţa la persoanele incompetente şi corupte din înalta ierarhie administrativă, începînd cu directorul Traian Iancu; dacă nu se vor găsi oameni dornici să cheltuiască devotament şi timp pentru ca să fie apărate interesele Uniunii, atunci ea va purta – în întregime –responsabilitatea prăbuşirii uneia dintre cele mai importante instituţii ale culturii româneşti.

La 23 septembrie 1993, într-o şedinţă a Comitetului Director al U.S. la care au participat Ana Blandiana, Z. Ornea, Octavian Paler, Mircea Martin, Mircea Sîntimbreanu, J. Balogh, Ştefan Tcaciuc, Galfálvi Zsolt, ş.a. vicepreşedintele U.S. şi preşedinte interimar Laurenţiu Ulici a prezentat un document inedit, provenind de la Direcţia de vamă Chitila şi care (potrivit afirmaţiilor membrilor actualului Comitet Director) nu s-a aflat pînă acum printre actele Uniunii. Este vorba de o adresă de confirmare trimisă din Bonn la 21.01.1991 Direcţiei de vamă Chitila prin care se precizează că Ministerul Afacerilor Externe al Germaniei donează U.S. o tipografie offset prin intermediul "Biroului de coordonare pentru ajutorul cultural către germanii din Europa de Est, de Sud-Est şi Centrală". Actul este semnat de dl. Joachim Schonebek, şeful Biroului, şi poartă ştampila Ministerului Afacerilor Externe al Germaniei. Pentru instalarea tipografiei şi pentru salariile angajaţilor, în 1991 U.S. a plătit 15 milioane lei (sumă care reprezintă azi cca 98 milioane).

Numai că tipografia respectivă se află în posesia "Fundaţiei pentru promovarea literaturii germane" din România (al cărei preşedinte este Mircea Dinescu) şi nu în posesia U.S. Iar Fundaţia a fost înfiinţată în iunie 1991, adică la distanţă de 6 luni după ce MAE al Germaniei donase tipografia U.S. Un act (emis ulterior şi s-ar părea nedatat) prin care tipografia în cauză era donată "Fundaţiei pentru promovarea literaturii germane" a fost pînă la urmă arătat de Mircea Dinescu unor membri ai Comitetului Director (Z. Ornea, N. Prelipceanu) după mai multe solicitări insistente ale acestora.

La data de 10.03.1992, Mihaela Niculescu, secretara lui Mircea Dinescu solicită Judecătoriei sectorului 1 Bucureşti autorizaţia de funcţionare a unei societăţi comerciale, "Tipografia Concordia SRL". La 17.03.1992 autorizaţia este obţinută. Cu un capital social iniţial de 100.000 lei, societatea "Tipografia Concordia" are ca

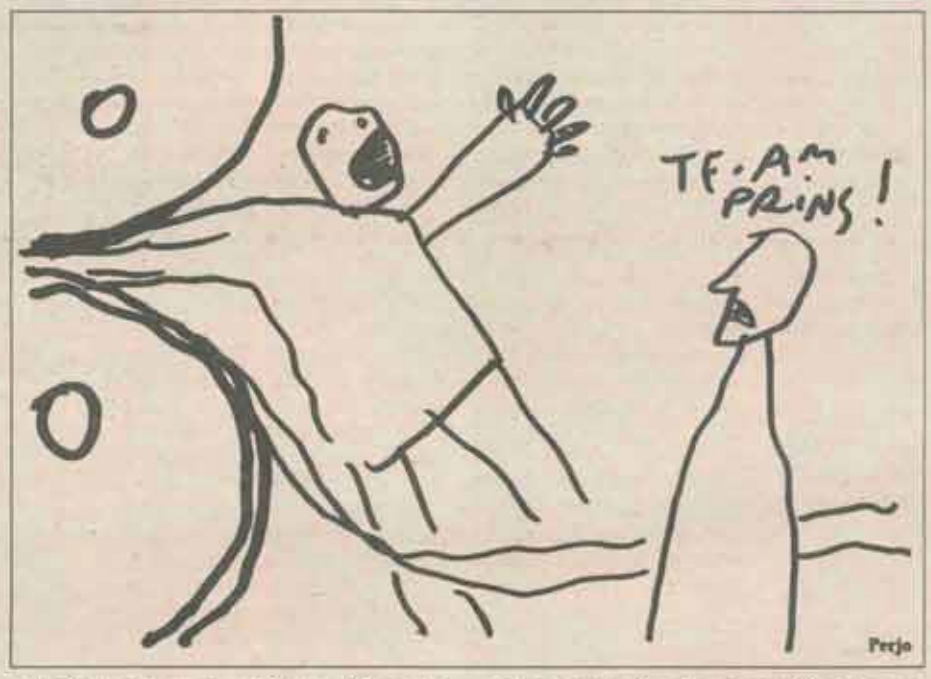

administratori pe Mircea Dinescu, Herbert Gruenwald, Hans Frank, Bedros Horasangian (înlocuit la 28.04. cu Dinu Adam) şi Mihaela Niculescu. La început, sediul societăţii este domiciliul lui Mircea Dinescu din Bd. Aviatorilor, ulterior adresa se schimbă în Şoseaua Pantelimon, dar ca telefon şi telex al SRL Concordia figurează numerele Uniunii Scriitorilor, la care poate fi găsită Mihaela Niculescu, secretara lui Mircea Dinescu.

În şedinţa din 23 septembrie a.c. Comitetul Director al U.S. a decis să se ofere presei informaţii asupra acestei situaţii şi să se întreprindă demersurile necesare la ambasada Germaniei din Bucureşti pentru restabilirea proprietaţii U.S. asupra tipografiei. Pînă la închiderea ediţiei, Laurenţiu Ulici, preşedintele interimar al U.S. nu primise audienţa solicitată la ambasada Germaniei.

De asemenea, Comitetul Director a reînnoit preşedintelui Mircea Dinescu invitaţia de a participa la şedinţele sale.

Editurile, revistele şi membrii U. S. care au încercat în repetate rînduri să apeleze la serviciile tipografiei, despre care ştiau că aparţine U.S., au fost siliţi să renunţe, din cauza preţurilor exagerat de mari. La această oră U.S. nu mai susţine nici o revistă literară şi n-a mai plătit salariile funcţionarilor de trei luni. Recent, în casierie s-au descoperit cca 2.000 de dolari falşi. De administrarea U.S. continuă să se ocupe aceiaşi funcţionari incompetenţi, corupţi şi cu epoleţi care populau dintotdeauna birourile instituţiei. În ultima perioadă, ca încununare a acestei politici, Mircea Dinescu l-a reinstalat ca director general pe Traian Iancu, autoritate a Securităţii decenii la rînd în U.S.

GABRIELA ADAMEŞTEANU
RODICA PALADE

Reflecţia după un bilanţ negativ

Atmosfera de la U.S. este "bizară" doar de cîteva luni, aşa cum afirmă "Evenimentul zilei", care publică acum în serial informaţii primite de la membrii U.S.?

Deloc.

Încă din nr.3/1992 (31 ian) al revistei "22" am acordat un spaţiu foarte larg dezbaterilor unuia dintre ultimele întîlniri ale Consiliului U.S. (În acel moment Gabriel Liiceanu şi-a prezentat public demisia din Comitetul Director) La data aceea era deja evident că fără măsuri energice de schimbare a U.S., revistele literare vor intra în agonie. Articolul din "22" a amintit atunci reproşuri ale membrilor Consiliului privitoare la lipsa de transparenţă faţă de utilizarea bunurilor Uniunii (statutul exact al tipografiei era una dintre enigme) şi la neînlocuirea funcţionarilor corupţi şi incompetenţi.

La începutul şedinţei din ianuarie '92, Dan Deşliu i-a adresat lui Mircea Dinescu îndemnul de a reflecta dacă după un bilanţ negativ se mai simte capabil să conducă U.S. "Eu nu răspund decît în faţa Marii Adunări Naţionale" – a replicat Mircea Dinescu.

În nr. 1 din '93 revista "22" s-a referit din nou la degringolada U.S. aşa cum s-a reflectat ea la ultima şedinţă a Consiliului U.S. Întrebarile care s-au pus atunci erau: înainte de a pleca pentru o mai lungă perioadă de timp la Berlin n-ar fi oare necesar ca Mircea Dinescu să prezinte bilanţul U.S., dînd răspuns tuturor "enigmelor" unei proaste gestiuni? Ori n-ar fi mai bine ca Mircea Dinescu să fie schimbat din postul de preşedinte al U.S.(existînd pentru aceasta reglementări în statut)?

Consiliul U.S. însă n-a mai avut puterea să ia nici o hotărîre înafară de cea ca Laurenţiu Ulici să fie preşedinte interimar al U.S.

În "Academia Caţavencu" (al cărei director este Mircea Dinescu) a urmat o serie de "glume" la adresa revistei "22" şi a mea, "Evenimentul zilei" a vorbit despre un puci eşuat la U.S. etc.

Numai că situaţia U.S. este mult prea gravă (şi ea implică, inevitabil, credibilitatea multor personalităţi ale Opoziţiei, societăţii civile şi presei independente) ca să lăsăm ca ea să se personalizeze.

GABRIELA ADAMEŞTEANU

Cei mai iubiţi dintre ambasadori pleacă. De data aceasta Renaud Vignal

"Tema afinităţilor sau a complicităţii între intelectualii români şi francezi a devenit un loc comun în schimburile dintre ţările noastre. Şi totuşi, astăzi vreau să revin asupra ei pentru că această simpatie, această înţelegere imediată pune mai bine în lumină anumite aspecte ale acţiunii pe care, împreună cu alţii, m-am străduit s-o duc în ţara dumneavoastră, în cursul acestor trei ani" – a spus Renaud Vignal, ambasadorul Franţei, în discursul său rostit la Universitatea Bucureşti joi, 23 septembrie, cu ocazia decernării titlului academic de "Profesor honoris causa".

După cele cîteva fraze spuse în limba latină Excelenţa Sa a rostit un discurs din care vom da în continuare cîteva fragmente, cu regretul că din lipsă de spaţiu trebuie să ne limităm la ele:

"Ca şi francezii, românii manifestă o preferinţă marcată pentru analiza critică, în dauna inovaţiei constructive. Gustul observaţiei, simţul experimentării, transferul spre industrie nu ne sînt naturale. Mi-ar plăcea ca România să fie econoamă cu aceste defecte care au marcat multă vreme învăţămîntul francez superior şi care, într-o anumită măsură, continuă să caracterizeze tradiţia noastră intelectuală. De aceea acţiunea mea (şi cea a colaboratorilor mei) a constat în susţinerea iniţiativelor vizînd o renovare profundă (hotărîtă de voi înşivă) a instituţiilor de învăţămînt şi a structurilor de cercetare.

În primul rînd dezvoltarea **mobilităţii** studenţilor şi a profesorilor-cercetători. Nu-i departe momentul cînd un student român îşi va începe studiile universitare la Cluj, le va completa la Praga, Berlin, Paris şi le va termina la Bucureşti. Această mobilitate există deja în Europa Occidentală în cadrul programului Erasmus, dar şi în Europa Centrală pe baza dezvoltării programelor comunitare finanţate, în proporţie de 20% de Franţa.

În această perspectivă se înscrie şi programul general de burse hotărît în cadrul cooperării bilaterale – un efort fără precedent în istoria relaţiilor dintre ţările noastre, pentru că începînd din 1990 mai multe sute de studenţi români au avut posibilitatea să-şi completeze studiile în Franţa. Ar trebui ca la întoarcere, reinserţia să le fie favorizată, să li se rezerve locuri de muncă, pentru că ar fi foarte grav ca România să-şi piardă o parte din tineretul său. Noi nu practicăm "brain drain", dar aveţi studenţi excelenţi, pe care numeroase instituţii franceze şi europene şi-i doresc ca angajaţi." (...)

(...) "În ţara mea este astăzi de bon-ton să evoci «tăcerea intelectualilor». Ce-i drept, după ce au vorbit mult, aceştia contribuie destul de puţin în ultima vreme la dezbaterea publică. Această distanţă între intelectuali şi politică, fenomen relativ nou în ţara mea, am resimţit-o puternic în timpul şederii mele în România. Cu cîteva excepţii, domnule rector Emil Constantinescu, pentru că dumneavoastră aţi ştiut să vă depărtaţi o vreme de cercetare şi de învăţămînt pentru a exercita responsabilităţi politice. Aţi arătat astfel că există o practică legitimă a politicii şi un intelectual se poate angaja pe acest drum fără să decadă. Pentru acest angajament, care ştiu cît de mult vă costă, şi care se adaugă însărcinărilor nobile şi pasionante ale unui universitar, faceţi parte din România pe care o iubesc." Trimis ca ambasador în Argentina, Excelenţa Sa Renaud Vignal a subliniat că, dacă i s-ar fi permis să aleagă, n-ar fi părăsit România.

România pe care Renaud Vignal o iubeşte este cea care respinge xenofobia şi dezechilibrele interne, cea care nu speculează tensiunile cu maghiarii, cea care doreşte apropierea de structurile europene.

Societatea românească a pierdut un alt diplomat **prieten**, după Coen Stork şi Kanji Tsushima.

G.A.

MARIAN CHIRIAC

Rusia – lovitura de stat democratică

• o ţară mare şi puternică cu doi preşedinţi la un moment dat • unul ales liber şi democratic, celălalt tot aşa • o ţară mare şi puternică în care e însă criză, inflaţie, şomaj, prostituţie, mafie şi nostalgie după apuse vremuri • Rusia, în tranziţie • vidul de legalitate permite aici ca loviturile sub centură să devină mecanisme de instaurare a democraţiei •

Boris Eltîn se opreşte o clipă, întinde mîna în afara cadrului camerei TV, apare o ceaşcă de ceai din care acesta soarbe tacticos. Apoi anunţă, cu o voce egală, că printr-un decret prezidenţial au fost suspendate prerogativele Congresului Deputaţilor Poporului şi ale actualului Soviet Suprem. Faţa rotundă şi plină a lui Boris Nicolaevici Eltîn nu tresare. "Evenimentele ultimelor zile au distrus speranţele oricărei colaborări constructive. Sovietul Suprem, în majoritatea sa, nu dă curs voinţei poporului. Se pune în practică un program de slăbire şi, în ultimă instanţă, de înlăturare a preşedintelui, de dezorganizare a activităţii Guvernului actual; se întreprinde o puternică campanie propagandistică pentru discreditarea întregii puteri executive a Rusiei", declară emfatic – în faţa a milioane de telespectatori – stăpînul de la Kremlin. Era marţi, 21 septembrie, debutul nedeclaratului "război civil" dintre puterea prezidenţială şi cea legislativă din Rusia.

Conflictul oricum mocnea de mult timp. După precedenta lovitură de forţă a lui Eltîn, cînd în martie 1993 a reuşit să impună ţinerea unui referendum (desfăşurat în aprilie), prin care i-a fost reconfirmat sprijinul popular, şicanele "frăţeşti" ale Parlamentului au fost la ordinea zilei. Dar şi răspunsurile cu aceeaşi măsură. De nouă ori Congresul Deputaţilor Poporului a "trimis spre analiză" Curţii Constituţionale decrete prezidenţiale. Care, cu o singură excepţie, au fost declarate neconstituţionale şi prin urmare anulate. Iar excepţia forului juridic suprem – prin care a fost reglementat statutul unităţilor de cazaci în cadrul forţelor armate ruseşti – a fost mai degrabă o încercare de captare a bunăvoinţei militarilor. În replică, preşedintele Eltîn s-a arătat necruţător: "împrospătează" cu cadre fidele echipele diplomatice din cîteva capitale importante; ordonă gărzii prezidenţiale să ocupe vila de la ţară a preşedintelui Curţii Constituţionale, Valeri Zorkin; suspendă pe timp limitat din funcţie şi îi micşorează prerogativele vicepreşedintelui Alexandr Ruţkoi, care în plus trebuie să suporte şi o anchetă privind presupusa sa implicare în cazuri de corupţie.

Dar marele cazacioc a început în 21 septembrie. Eltîn suspendă Parlamentul, anunţă organizarea de alegeri anticipate generale şi prezidenţiale, propune o nouă formulă de organizare a legislativului. La puţin timp după aceasta urmează agitaţia "aleşilor" care combat cu vehemenţă, în Parlament, tot ceea ce "ţarul Eltîn" hotărîse în numele democraţiei şi al reformei. Sovietul Suprem adoptă o hotărîre privind ridicarea prerogativelor preşedintelui Eltîn ce este înlocuit cu vicepreşedintele Alexandr Ruţkoi, care, cu această ocazie, depune şi jurămîntul de învestitură. Totodată, nici Curtea Constituţională nu recunoaşte acţiunile şi hotărîrile lui Boris Eltîn. Sovietul Suprem a numit şi noi demnitari, respectiv miniştri ai Apărării, Securităţii şi Afacerilor Interne. Privită cu detaşare situaţia pare caraghioasă, deşi e mai curînd grotească: o conducere bicefală, ca un biet balaur ale cărui capete încearcă să se înghită unul pe celălalt. Şi, în acelaşi timp, o luptă la nivelul declaraţiilor de legalitate, pe fondul unui vid legislativ.

Miercuri, preşedintele Boris Eltîn are o zi plină: emite decrete în sprijinul producătorilor agricoli, prin care obligă întreprinderile de industrializare a alimentelor să-şi plătească datoriile faţă de furnizori, încercînd astfel să obţină sprijinul ţărănimii; face la rîndul său noi numiri în echipa ministerială, care suferise pierderi în urma unor demisii; confirmînd în funcţie pe preşedintele Băncii Centrale a Rusiei, Victor Gherascenko, îşi adjudecă – cel puţin teoretic – importantul sprijin al mediilor financiare. Asta după ce, atît Preşedinţia cît şi Parlamentul emiseseră ordonanţe referitoare la subordonarea Băncii Centrale, chemîndu-l pe preşedintele acesteia să-şi precizeze poziţia în urma evenimentelor.

Dar cei mai importanţi factori, pe care încearcă să şi-i apropie fiecare dintre părţile în conflict, rămîn populaţia, reprezentanţii puterilor regionale ale Federaţiei Ruse şi, desigur, armata. A şocat că, în replică la turbulenţa manifestată la vîrf, populaţia a fost neaşteptat de calmă. Cîteva sute de naţionalişti înfocaţi, în special pensionari fluturînd steaguri roşii, şi-au manifestat deschis sprijinul pentru Parlamentul conservator, în timp ce duminică 26 septembrie, la un miting în favoarea lui Eltîn, abia dacă s-au strîns cîteva mii de simpatizanţi. Populaţia pare din ce în ce mai dezamăgită de greutăţile vieţii de zi cu zi, iar reforma tinde să devină un cuvînt tot atît de ambiguu, precum – să zicem – socialismul.

În acelaşi timp, acţiuni ofensive administrative şi politice s-au dat pentru atragerea – de o parte sau de alta – a consiliilor regionale, cele care constituie un important factor de decizie la nivelul vastelor teritorii ale federaţiei. Într-un "tur de orizont", transmis în direct pe postul naţional de radio, premierul Victor Cernomîrdin a purtat convorbiri telefonice cu autorităţile locale din toate cele 88 de subdiviziuni teritoriale ale Federaţiei Ruse, cerîndu-le să-şi precizeze poziţia. Conform declaraţiilor primului-ministru, toate republicile sprijină măsura de dizolvare a Parlamentului. În replică, legislativul nu cedează şi declară, la rîndul său, că 29 de regiuni şi-au exprimat sprijinul pentru iniţiativa demiterii lui Eltîn, alte 40 urmînd să se pronunţe favorabil. Situaţia rămîne în continuare confuză, cu accente comice pe alocuri. Preşedintele Parlamentului, Ruslan Hasbulatov, citeşte o declaraţie către ţară, dintr-un balcon al Casei Albe (sediul legislativului), în condiţii vitrege – total izolat, cu legăturile radio şi telefonice blocate. După cum blocate de către armată vor rămîne mult timp şi căile de acces în clădirea Parlamentului, unde deputaţii poporului, mai precis majoritatea elementelor conservatoare, continuă să emită decrete care rămîn în principal pe hîrtie.

Şi pentru că am amintit de armată, trebuie subliniat şi rolul extrem de important pe care aceasta îl poate juca în rezolvarea conflictului şi în menţinerea ordinii. Din păcate, şi forţele militare reflectă în bună măsură divizarea politică. Dincolo de faptul că au existat simultan doi miniştri ai Apărării, trupele sînt divizate ideologic, pe de o parte cu generalii în vîrstă – inevitabil mai conservatori – şi ofiţerii tineri, în majoritate fideli lui Eltîn. Simptomatică este situaţia lui Pavel Graciov, actualul ministru al Apărării. Promovat, imediat după puciul eşuat din august 1991, peste capetele unor generali mult mai în vîrstă şi cu mai mare experienţă, el a reuşit să creeze atît o bază de sprijin pentru preşedintele Eltîn, cît şi numeroşi duşmani personali în cadrul Marelui Stat Major. Totodată, se poate afirma că există o grupare fidelă preşedintelui-bis Alexandr Ruţkoi, care – fost ofiţer de aviaţie, plin de decoraţii şi cu multă experienţă – are numeroase legături în armată şi în serviciile de securitate. Totodată, el este un exponent model al curentului naţionalist şi antioccidental (a declarat că ajutorul Vestului nu se deosebeşte de brînza dintr-o cursă de şoareci), adept al reformelor economice moderate, pe o perioadă lungă de timp, cu protecţie socială şi cu promisiuni pentru toată societatea. Problema principală rămîne însă că armata se află în aparentă expectativă, făcînd declaraţii de neutralitate, aşteptînd totuşi să se limpezească apele pentru a-şi putea impune punctul de vedere şi a obţine cît mai multe avantaje.

La ora redactării acestui material, situaţia la Moscova se aseamănă foarte mult cu o salată à la russe. Mai exact, un amestec cu de toate: ştiri contradictorii, decrete ale unora ce sînt anulate de ceilalţi, cu amîndouă părţile agreînd alegerile anticipate, dar unii considerîndu-le oportune cît mai curînd şi simultane (Ruţkoi), ceilalţi dorindu-le separate (Eltîn), cu şedinţe ale Parlamentului fără cvorumul necesar, deşi – spun ceilalţi – cvorumul e întrunit deoarece au fost excluşi partizanii lui Eltîn etc., etc.

Cîteva concluzii se pot trage însă din evenimentele fierbinţi în curs de desfăşurare la Moscova. Mai întîi că Rusia, ca putere mondială, iese după toate acestea – culmea – în avantaj economic şi chiar militar. Occidentul, care nu are ce face şi sprijină reformele poticnite ale preşedintelui Eltîn, a şi început demersurile pentru reducerea datoriei externe a Rusiei: cu 15 miliarde dolari. Totodată, democraţiile vestice vor consemna fără crîcnire şi chemarea la ordin a Ucrainei şi intervenţia făţişă din Georgia şi alte republici din Caucaz, precum şi neretragerea trupelor din ţările baltice. Pentru că altfel ar însemna să sprijine pe Hasbulatov şi compania. Iar în plus, recenta constituire a unei uniuni economice pe fostul schelet al URSS, constituie primul pas spre renaşterea politică a fostului imperiu sovietic, chiar dacă acesta va funcţiona (cel puţin pe hîrtie) după principiile Comunităţii Europene.

Totodată, lovitura de stat prezidenţială din septembrie 1993 (sau cum va fi consemnată de istorie) vine să confirme consolidarea poziţiei preşedintelui Eltîn. Deşi mai persistă unele dubii privind impunerea datei alegerilor parlamentare şi prezidenţiale anticipate, acestea oricum trebuie să se desfăşoare cît mai curînd. Chiar dacă "ţarul Boris" nu va mai obţine procentul de 60% (ca la referendumul popular din aprilie), oricum el rămîne principalul favorit în raport cu oricare din rivalii săi. Duminică seara, Alexandr Ruţkoi declara că este hotărît să lupte pînă la capăt – "cred că e mai bine să mori decît să trăieşti ca un om de nimic". Rămîne de văzut care va fi capătul. Normal ar fi ca actualul Parlament – deşi e dizolvat – să accepte regulile jocului democratic şi să intre în competiţia electorală.

ION MIRON DAMIAN

"În aceste alegeri, memoria politică nu a jucat nici un rol"

Balcerowicz, ministru de finanţe în 1989, anul începerii reformelor în Polonia, a ales formula cea mai dură, denumită de atunci *"terapia de şoc"*. Limita deficitului bugetar, 5% din PIB, a permis ţării obţinerea a numeroase credite internaţionale, inflaţia de 1.000% din 1989 a trecut anul acesta la 35% iar 60% din populaţia activă lucrează în sectorul privat. Reversul medaliei, 15% şomeri şi puterea de cumpărare scăzută cu 25% faţă de 1989 i-a adus însă pe polonezi la votul roşu de duminica trecută.

Creditînd cu peste 36% pe foştii comunişti *(Alianţa Stîngii Democrate – SLD* – ce grupează 28 de mişcări postcomuniste, a obţinut 21% iar *Partidul Ţărănesc – PSL* – moştenitor al Partidului ţărănesc aliat comuniştilor, a obţinut 15%), partidul foştilor premieri Mazowiezki şi Suchocka, *Uniunea Democrată – UD* (centru-stînga şi principala formaţiune rezultată din explozia *Solidarnosc*) obţine cu greu 11%. Pensionarii şi funcţionarii publici, cei mai dezavantajaţi de reformele în curs, şi-au exprimat astfel dezacordul cu actuala politică. *SLD*-ul şi-a cîştigat voturile de duminică 19 septembrie bazîndu-se tocmai pe aceste frustrări ale polonezului de rînd: i-a promis eforturi mărite pentru atenuarea şomajului, extinderea asigurării sociale şi la păturile dezavantajate ale populaţiei şi mărirea pensiilor, totul bazat însă pe vechiul program de reforme.

Lupta pentru cele 460 de locuri din *Dieta* (Parlamentul polonez) s-a desfăşurat însă într-o totală apatie în comparaţie cu incendiara campanie din 1991. Pentru a evita repetarea haoticului Parlament ieşit din urnele din 1991, cînd acesta număra 29 de partide, noua lege electorală poloneză (amestec de scrutin majoritar şi proporţional) avantajează evident marile partide impunîndu-le un minim de 5% din voturi (8% pentru alianţe). Toate acestea pentru a permite o bună funcţionare şi stabilitate a viitorului guvern – în ultimii 4 ani schimbîndu-se nu mai puţin de 4 guverne.

Vîrf de lance în anii din urmă în lupta anticomunistă, Polonia devine acum a doua ţară postcomunistă (după Lituania) ce şi-a ales, în modul cel mai democratic cu putinţă, comuniştii ca viitori guvernanţi. *"Sîntem un partid responsabil: vom continua reformele în curs, dar în acelaşi timp vom rezolva şi problemele cele mai importante"* avea să declare duminică seara Alexandru Kwasniewski, cap de listă *SLD* şi probabil viitor prim-ministru polonez. Recent apăruta *Uniune a Muncii* (stînga anticomunistă ieşită tot din *Solidarnosc* dar cu platforma asemănătoare cu cea a *SLD* -ului – născută acum 6 luni) îşi face şi ea o remarcabilă intrare cîştigînd 7% din voturile de duminică.

Pe lîngă *UD*, proiecţiile de duminică seara mai dădeau un mare învins: dreapta poloneză, nici un partid declarat de dreapta neintrînd în baremul celor 5%. Un singur partid ultra-naţionalist – *Confederaţia pentru o Polonie Independentă – KPN* – obţine 6%, cît despre liberalii polonezi, vechi membri ai guvernului Suchocka şi ai *Solidarnosc*, ei se vor afla probabil de această dată în afara Parlamentului. Şi mai şocant este faptul că într-o ţară unde 90% din populaţia ei se declara catolică nu va exista nici un parlamentar ieşit din vreun partid creştin. Probabil populaţia este exasperată de sloganurile acestor partide ce nu s-au bazat decît pe interzicerea avorturilor, impunerea catehismului la şcoală şi respectul valorilor creştine, ca şi de vizibile disensiuni apărute în tabăra catolică.

De altfel, Bronislaw Geremek, nu de mult consilier al *Solidarnosc* , iar astăzi responsabil al campaniei *UD* avea să recunoască cu tristeţe că *"memoria politică nu a jucat nici un rol de-a lungul acestor alegeri"*.

ATENŢIE! Noul nostru număr de tel./fax este 311.22.08

Gabriela Adameşteanu (redactor-şef), Rodica Palade (redactor-şef adjunct), Andrei Cornea (redactor-şef adjunct), Dan Perjovschi (director artistic), Horaţiu Pepine (publicist comentator), Oana Armeanu (actualitate culturală), William Totok (corespondent la Berlin), Ion Miron Damian (corespondent la Paris), Florina Popa (şef departament economic), Cornelia Niculae (contabil), Radu Dobândă (şef serviciu corectură), Alexandru Cirip (corectură), Gina Marin (fotoreporter, secretariat), Mircea Ionescu (şef serviciu difuzare), Ioan Condor, Mihnea Chiuia, Flori Sava (difuzare), Maria Filip (curier)
Responsabil de număr: Andrei Cornea
Redacţia şi administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei 120. Telefon 614.17.76, Fax 311.22.08
ISSN-1220-5761
Tipărit la "PROGRESUL ROMÂNESC" SA Calea Plevnei 114
Tehnoredactare computerizată Adrian Baltag
Revista "22"